

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra geografie

Bakalářská práce

Analýza religiozity obyvatel České republiky

Vypracovala: Jaroslava Tomková

Vedoucí práce: doc. RNDr. Dagmar Popjaková, PhD.

České Budějovice 2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce, i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30.4.2015

Jaroslava Tomková

Poděkování:

Touto cestou bych chtěla poděkovat především své vedoucí bakalářské práce paní doc. RNDr. Dagmar Popjakové, PhD., za cenné rady, připomínky, metodické vedení práce a zejména za velmi ochotný přístup i čas, který mi poskytla při zpracování této práce. Velké díky patří také mému příteli, ve kterém jsem mohla vždy najít velkou oporu. V neposlední řadě bych ráda poděkovala i rodině za její podporu a lásku, kterou mě zahrnovala po celou dobu mého studia.

„To, co Češi odmítají, není nadpřirozeno jako celek, ale spíše tradiční náboženské systémy a organizované náboženství obecně, což vede k jejich na člověka orientované víře spočívající buď ve fatalismu, nebo okultismu.“

Dana Hamplová

Abstrakt:

TOMKOVÁ, J. (2015): Analýza religiozity obyvatel České republiky. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, 78 s.

Bakalářská práce se zabývá analýzou religiozní struktury obyvatelstva České republiky. Hlavním cílem práce je porovnání religiozity s vybranými sociálně-demografickými a sídelními charakteristikami obyvatelstva České republiky. Závislost mezi danými jevy je zkoumána za pomoci regresní a korelační analýzy. Nedílnou součástí analytické části je i stručný vývojový a charakterový trend religiozní struktury české populace. Teoretická část práce je zaměřena na představení religiozity a její postavení v demografické literatuře. Dále je v práci diskutována problematika statistické evidence náboženského vyznání obyvatelstva, institucionalizace religiozity a sekularizace společnosti na základě prostudované odborné literatury. Výsledky práce jsou demonstrovány na úrovni krajů, okresů a především SO ORP, popř. obcí v návaznosti na sčítání lidu, domů a bytů 2011 v podobě kartografické, grafické i tabulkové.

Klíčová slova: religiozní struktura, Česká republika, sociálně-demografické ukazatele, sídelní ukazatele, regresní analýza, korelační analýza

Abstract:

TOMKOVÁ, J. (2015): Analysis of the religion of the population of the Czech republic Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Geography, 78 s.

Bachelor thesis analyzes the religious structure of the population of the Czech Republic. The main goal of this work is to compare religiosity with selected socio-demographic characteristics and residential population in the Czech Republic. The relationship between phenomena is investigated using regression and correlation analysis. An integral part of the analytical part is a brief and character development trend religious structure of the Czech population. The theoretical part is focused on the performance of religiosity and its position in the demographic literature. The study also discussed the issue of statistical evidence of religion population institutionalization of religion and secularization of society on the basis of literature read. The results are demonstrated at the level of regions, districts and especially SO ORP, respectively. communities in relation to the Census and Housing 2011 in the form of cartographic, graphic and tabular.

Keywords: religious structure, Czech Republic, socio-demographic index, residential index, regression analysis, correlation analysis

OBSAH

1. ÚVOD A CÍLE PRÁCE	8
1.1.Hypotézy výzkumu	9
2. VÝCHODISKOVÁ LITERATURA A JEJÍ ZHODNOCENÍ	11
3. TEORETICKÁ BÁZE PRÁCE	15
3.1. Vybrané aspekty religiozity obyvatel.....	15
3.2. Historický vývoj české religiozity.....	19
3.3.Institucionalizace české religiozity	21
3.4. Problematika sekularizace české společnosti	24
3.5. Problémy statistické evidence náboženského vyznání	26
4. METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	28
4.1. Použité metody	28
4.2.Použitá data	32
5. ANALÝZA RELIGIOZITY V ČESKÉ REPUBLICE.....	33
5.1.Vývoj religiózní struktury obyvatelstva	33
5.2.Religiózní struktura obyvatelstva v roce 2011	36
6. POROVNÁNÍ RELIGIOZITY S DEMOGRAFICKÝMI A SÍDELNÍMI CHARAKTERISTIKAMI	41
6.1. Religiozita a demografické charakteristiky.....	41
6.1.1. Vliv religiozity na sňatečnost	41
6.1.2. Vliv religiozity na rozvodovost	47
6.1.3. Vliv religiozity na porodnost	53
6.2. Religiozita a sídelní charakteristiky	61
6.2.1. Městské obyvatelstvo a religiozita.....	62
6.2.2. Koncentrovanost religiozity do menších sídel.....	65
7. ZÁVĚR	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	77

1. ÚVOD A CÍLE PRÁCE

Náboženství je bezesporu fenomén, jenž provází člověka od jeho počátků. Téměř každý člověk něco vyznává a v něco věří, přičemž tuto transcendenci nemusí vždy veřejně deklarovat. Stejně tak nemusí vždy být členem nějaké náboženské skupiny. Náboženství má také svůj podstatný vliv na genezi všech světových kultur. Dále formuje lidské životní styly, postoje a hodnoty. Na druhou stranu ortodoxie a hluboké zakořenění názorů a hodnot některých náboženství a náboženských směrů jsou základem pro mnohé politické, občanské i mezinárodní konflikty. V kontextu všech těchto skutečností mluvíme o náboženství či religiozitě jako o součásti populační struktury a tvoří tedy nedílnou součást lidské osobnosti.

Problematika religiozity nebo přesněji religiózní struktury obyvatelstva je téma s výrazným interdisciplinárním přesahem. Náboženství, resp. religie jsou hlavním předmětem zkoumání zejména religionistických a teologických věd. Částečně se objevují i v sociologických, historických a konečně i geografických vědách. Z hlediska geografie jsou religie a s nimi spojená religiozita hlavním předmětem geografie religii a religiózní geografie, které v současnosti tvoří subdisciplíny kulturní geografie. Kulturní geografie je disciplína humánní, resp. sociální geografie. Religie se dostaly do popředí zájmu geografů relativně pozdě. Počátky zájmu o geografii náboženství datujeme do 17. století, kdy byl poprvé použit termín geografie religii. Geografii religii můžeme označit za relativně mladou geografickou subdisciplínu. V současné české geografické literatuře se začíná geografie religii teprve rozvíjet.

Bakalářská práce má za cíl analyzovat religiózní strukturu obyvatel České republiky. Analýzu religiozity však nepojímá izolovaně a neomezuje se na pouhou kvantitativní a prostorovou diferenciaci religiozity na našem území. Hlavním cílem práce je porovnat religiozitu s vybranými sociálně-demografickými a sídelními charakteristikami obyvatelstva České republiky. Sídelními charakteristikami se rozumí především populační velikost sídel, společensko-demografické jevy zastupují porodnost, sňatečnost a rozvodovost. Základem práce je najít mezi těmito charakteristikami, populační a sídelní struktury na jedné straně a mírou religiozity na straně druhé, intenzitu závislosti, resp. případné korelace. Prostorová diferenciacie korelačních závislostí bude analyzována a kartograficky prezentována na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP).

Hlavní intenci práce předchází analýza některých religiálních problémů v ČR, které budou tvořit dílčí cíle práce. První rámcový cíl tvoří představení religiozity a všech jejích aspektů jako populační, resp. sociálně demografické struktury. Hlavními řešenými problémy jsou postavení religiozity, případně náboženství v demografické literatuře. Dále často diskutovaná problematika statistické evidence náboženského vyznání obyvatelstva a s ní úzce související problém použití validních dat. V současné době autoři hovoří o diverzifikaci a heterogenizaci náboženských směrů a hnutí. V tomto kontextu bude analyzován také problém institucionalizace religiozity a často skloňovaný pojem sekularizace společnosti.

Nedílnou součástí analytické části tvoří i rozbor vývojových tendencí religiální struktury české populace. Vývojové a charakterové trendy religiozity budou demonstrovány na úrovni krajů, okresů či SO ORP, a to na základě dat ze sčítání lidu, domů a bytů (dále jen SLDB) v letech 1921-2011. Podrobnější analýza religiální struktury obyvatelstva ČR (prostorová koncentrace, prostorová diferenciacce, vnitřní diferenciacce apod.) bude uskutečněna na úrovni ORP podle dat z nejnovějšího SLDB 2011.

1.1. Hypotézy výzkumu

Religiozita jako indikátor demografického chování

Hlavním záměrem této práce bude zkoumat religiozitu jako demografický faktor obyvatelstva, a proto se první hypotéza věnuje právě hledání korelací mezi religiozitou a demografickými ukazateli. Základem pro tuto hypotézu jsou argumenty a výzkum Pastora (1994a) v jeho odborném článku Religiozita jako demografický faktor. Jeho analýzy korelací jsou tvořeny na základě dat ze sčítání lidu, domů a bytů v roce 1991, takže se shodují s naším výzkumem z hlediska statistického zdroje.

Religiozita je významným činitelem formy rodinného života a prokazatelně ovlivňuje demografické chování (Pastor 1994a). Na základě Pastora (1994a) lze předpokládat v SO ORP s vyšší religiozitou nižší míru rozvodovosti a naopak vyšší míru porodnosti. Ačkoli by se mohlo zdát, že vyšší míra sňatečnosti bude prokázána v SO ORP s vyšší mírou religiozity, budeme předpokládat vyšší míru sňatečnosti v SO ORP s nižší mírou religiozity, jelikož zde dochází častěji k opakovaným sňatkům (Pastor 1994a).

Religiozita a její koncentrovanost do menších sídel

Také druhá hypotéza této práce vychází z Pastora (1994a), který se kromě korelací religiozita a demografického chování obyvatelstva ČSR věnoval také religiozitě a sídelním charakteristikám. Autor zmiňuje, že faktorem evidentně ovlivňujícím míru religiozity je velikost obce. Ve své analýze prokázal velmi vysokou hodnotu korelace míry religiozity a venkovského obyvatelstva, kdy venkovské obce vykazovaly mnohem vyšší míru religiozity než větší města.

V tomto kontextu lze předpokládat, že v okresech a SO ORP s nižší mírou urbanizace bude prokázána vyšší míra religiozity než v těchto územních celcích disponujících větším podílem městského obyvatelstva. Ještě vyšší závislost lze v tomto případě predikovat u religiozity v jednotlivých velikostních skupinách obcí. Pastor (1994a) tvrdí, že míra religiozity klesá úměrně se stoupající velikostí obce až do 10 000 obyvatel a poté již na velikosti obce nezáleží. Závěrečná část hypotézy tedy zní, že religiozita bude prokazatelně klesat od nejmenších velikostních kategorií obcí až po města s 10 000 obyvateli.

2. VÝCHODISKOVÁ LITERATURA A JEJÍ ZHODNOCENÍ

Tato kapitola přináší především souhrn prostudované literatury s religiozním zaměřením. Zároveň sleduje i literaturu s demografickou tematikou a její sledování, resp. nesledování náboženské populační struktury. Nejprve jsou představeny monografie teoretického charakteru a poté následují díla s empirickým zaměřením na religiozitu.

Základní teoretická východiska z oblasti religionistiky a religiozity přináší např. Horyna (1994) ve své monografii Úvod do religionistiky. Autor definuje základní pojmy a vztahy v religionistice, zamýšlí se nad vztahem člověk a náboženství, dále nad různými teoriemi vzniku náboženství a také podává svůj pohled na klasifikaci a institucionalizaci religionistiky. Horyna ve svém díle zdůrazňuje především složitost dané problematiky a přidává vždy několik různých pohledů a názorů na chápání některých poznatků v oblasti religiozity.

Horyna se spolu s Pavlincovou (2001) hlouběji věnuje také dějinám religionistiky v publikaci Dějiny religionistiky. Ačkoliv se religionistika jako vědní obor etablovala až přibližně v polovině 19. století, tak její hlavní předmět – náboženství provází člověka již po staletí. V této souvislosti se Horyna s Pavlincovou věnují dějinám religionistiky již od antického Řecka a Říma. Publikace nabízí též pestrý přehled vědců a autorů, kteří se věnovali religionistickému bádání.

Základ pro obecné teoretické poznatky z oblasti religii poskytuje i Matlovič (2001) ve svém díle Geografie religii. Autor popisuje nejen vznik, klasifikaci, genezi religii a související pojmy, ale na rozdíl od Horyny (1994) se podrobněji zabývá konkrétními náboženskými směry. Matlovič zahrnuje i kapitoly popisující geografické vztahy religii se sídly, obyvatelstvem a jinými aspekty geografické sféry, které jsou pro tuto práci též užitečné. Závěr monografie se soustřeďuje na charakteristiku religiozní struktury Slovenské republiky.

Velmi přehledný vhled do problematiky religionistiky přináší Heller s Mrázkem (2004) ve své publikaci Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích. Kniha je diferencována na tři části. První část se zabývá pojmem, původem a vznikem náboženství. Část kapitoly je věnována vztahu křesťanství a náboženství. Dále jsou zde shrnuty základní dějiny, metody, pojmy a hlediska třídění náboženství v religionistice. Druhá část je

věnována klasifikaci náboženství podle jejich dějinného vzniku. Poslední část knihy je věnována základním náboženským jevům.

Uvedené odborné publikace podávají základní teoretické poznatky z oblasti religionistiky. V kontextu naší práce poslouží pouze v oblasti religiózních poznatků bez dalších návazností. Náboženství v širším společenském kontextu v nich řešeno není. Tento fakt je do jisté míry pochopitelný, jelikož se nejedná o geografické publikace, které by se snažily vidět religiozitu v širším společenském kontextu a prostorových vztazích. Vztah náboženství a demografické struktury populace se budeme snažit nalézt v níže uvedených demograficky orientovaných literaturách.

V poměrně rozsáhlé publikaci *Základy demografie* od Pavlíka, Rychtaříkové a Šubrtové (1986) nalezneme sice kvalitní popis demografických jevů a procesů, avšak v kapitole popisující širší determinanty populačního vývoje se zmínka o religiózní struktuře obyvatelstva nevyskytuje. Velmi stručná zmínka o vlivu náboženství (křesťanství a Islámu) na zvýšený početní růst obyvatelstva se nalézá pouze v závěru knihy, a to v kontextu historickém, v kapitole *Křesťanství a islám v období před renesancí*.

Jedním z mála autorů, který zmiňuje v demografické publikaci náboženskou strukturu obyvatelstva, je Roubíček (1997). Roubíček ve své monografii *Úvod do demografie* zmiňuje náboženství v kapitole *Zkoumání sociálně-právní a etnické struktury obyvatelstva*. Autor se však věnuje především náboženské struktuře v souvislosti s její diferenciací a evidencí, vliv této struktury na demografické ukazatele a procesy není naznačen. Podobně k dané problematice přistupují i Vystoupil a Tarabová (2004) ve své publikaci *Základy demografie*. Opět je náboženská struktura obyvatelstva řešena pouze v teoretické rovině, a to v souvislosti s problémy její evidence a její prostorovou diferenciací. Vystoupil a Tarabová (2004) sice v závěru podkapitoly zmiňují, že náboženské systémy ovlivňují demografické chování svých vyznavačů (plodnost, interrupce, rozvodovost), nicméně své tvrzení nepodkládají žádnou empirickou analýzou. Stručnou teoretickou zmínku o vztahu věřících lidí a demografické reprodukce (sňatečnost, porodnost, rozvodovost) poskytuje i např. Klufová a Poláková (2010) v díle *Demografické metody a analýzy*. Zajímavostí je, že autorky nevymezují ve struktuře obyvatelstva samostatnou náboženskou strukturu, naopak zahrnují náboženství do kulturní struktury obyvatelstva. Označením náboženství jako součástí kulturní struktury obyvatelstva se

autorky liší od jiných demografických publikací, které (pokud se o ni zmiňují) vymezují náboženské struktury vlastní podkapitolu.

Studiem demografické literatury se prokázalo, že autoři se ve svých demografických publikacích věnují religiozní popřípadě náboženské struktury obyvatelstva velmi málo. Religiozitu či obecně náboženství nezmiňují (kromě mnoha jiných) ve svých publikacích např. Kalibová a kol. (2009) v díle Demografie (nejen) pro demografy. Dále Scholzová (1996) a její monografie Základy demografie ani Pavlík a Kalibová (2005) s jejich Mnohojazyčným demografickým slovníkem nezmiňují ve svých pracích religiozní strukturu obyvatelstva nebo alespoň náboženství jako součást populační struktury.

Nastudované odborné demografické publikace jsou pro naši práci přínosné pouze částečně. Na většinu děl se můžeme oprávněně dívat kriticky. Náboženství součástí populační struktury bezesporu je, ale demografové popisují tuto skutečnost spíše výjimečně. Ještě s menší frekvencí potom popisují jeho vliv na demografické chování obyvatel, což je hlavním předmětem sledování v naší práci. V několika málo uvedených případech je náboženský vliv na demografické procesy zmíněn, ale pouze velmi teoreticky, stručně, nepodložen žádnými analýzami.

Prozatím uvedené religionistické a demografické publikace měly teoretický charakter. Následuje přehled prostudované literatury s empirickými analýzami religiozní struktury obyvatelstva a náboženských poměrů v Československu, resp. České republice. Po SLDB 1991, kdy byla do sčítání po 40 ti letech opět zahrnuta otázka náboženského vyznání, se mnoho autorů pustilo do analýz religiozní struktury obyvatelstva na území Československa. Jako první ze série analýz můžeme uvést Územní rozložení religiozity v České a Slovenské republice od Pištory (1993). Autor se věnuje tradiční problematice územní diferenciacie religiozity. Popisuje rozdíly mezi Českou a Slovenskou republikou i rozdíly v rámci České republiky. Známý fakt, že religiozita na našem území klesá směrem od jihovýchodu k severozápadu, vysvětluje historickou podmíněností pouze okrajově a přeceňuje význam míry industrializace daného území. Modernější průmyslová, resp. konzervativnější zemědělská orientace území jsou pro něj hlavní faktory ovlivňující územní diferenciaci. Další analýzu představují Srb a Anderle (1994) s článkem Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky k 3. 3. 1991, kde se věnují především obecné míře religiozity a religiozní struktury obyvatelstva podle věku. Zároveň autoři neprovádějí srovnání s předchozím sčítáním v roce 1950 a správně poukazují na to, že toto

srovnání je neproveditelné. Pro různý historický kontext společensko-politických poměrů a také díky změněné metodice sčítání upozorňují na nesrovnatelnost dat obou sčítání i další autoři (např. Kučera 1994 a Pastor 1994a).

Tematicky nejbližší pojetí religiozity v širších souvislostech přináší Pastor (1994a) ve svém článku *Religiozita ako demografický faktor*. Autor analyzuje religiozitu jako sociální a demografickou strukturu obyvatelstva. Pro naši práci je nejhodnotnější především uvedený vztah religiozity s mírou urbanizace a demografickým chováním obyvatelstva. Tato studie je primárně zaměřená na Slovenskou republiku, ale věnuje se i České republice na krajské a okresní administrativní úrovni. Pastor (1994a) dochází k pro nás velmi důležitým závěrům, které se staly hypotetickým základem naší práce. Zejména označil religiozitu jako významný indikátor demografického chování (zahrnující všechny naše zájmové demografické procesy: sňatečnost, rozvodovost a porodnost) a deklaroval, že jej ovlivňuje velmi významně. Použité metody (regresní a korelační analýza) této práce se staly metodickým základem naší studie.

3. TEORETICKÁ BÁZE PRÁCE

Problematika religiozity je velmi rozsáhlá, a také se vyznačuje výrazným interdisciplinárním rozsahem. Náboženství je primárně záležitostí teologie a předmětem religionistiky. Religiozita ve svém základu je spíše sociologickým pojmem a právě proto na ni budeme nahlížet také ve společenském kontextu. Sociální geografie (resp. její subdisciplíny geografie religii a religiózní geografie) zkoumá religiozitu jako součást populační struktury. Ve vědecké literatuře, odborných periodikách i odborných člancích se setkáváme s nejrůznějšími pojmy a metodami užívanými v souvislosti s religiozitou. Následující kapitola má za cíl popsat religiozitu v širším společensko-geografickém kontextu. Následovat bude stručný výčet hlavních otázek a problému spojených s institucionalizací české religiozity, sekularizací společnosti, se sledováním, měřením a statistickou evidencí věřících obyvatel. V závěru kapitoly jsou charakterizovány základní užití metody a též jsou uvedeny datové a statistické zdroje práce.

3.1. Vybrané aspekty religiozity obyvatel

Jak jsme již naznačili v úvodu, náboženství provází lidskou společnost od počátků jejího vzniku. Jestliže se vydáme ke kořenům religii, zjistíme, že označení *religie* (*náboženství*) má svůj poměrně nejasný původ a interpretuje se ve více významech. Základní religionistické pojmy (*religie*, *religiozita*, *religionistika* apod.) mají svůj původ v latinském slovesu *religio*. V překladu znamená víru ve zbožnost, úzkost, starostlivost, svědomitost a dokonce i strach. Jedná se tedy o významy, které s výjimkou prvního, jednoznačně neevokují spojitost s náboženstvím, s vírou v transcendentno ani s uctíváním něčeho nadpřirozeného. Ethymologie pojmu je nejasná a různá. Podle Cicerona je slovo *religio* odvozeno z latinského slovesa *relegere* znamenajícího znovu sebrat nebo pečlivě dbát. Naopak rétor a spisovatel Lactantius vyšel ze slovesa *religare* (znovu svazovat), snažil se tak vystihnout relační význam slova ve smyslu vztahu člověk a Bůh (Horyna 1994). Fenomén náboženství, který doprovází člověka od pradávnych dob a který je nedílnou součástí populační, resp. sociální struktury obyvatel, má tedy nejasný lingvistický původ. Významová pestrost původu a pluralita významu těchto slov je na jednu stranu velmi paradoxní, ale na druhou stranu do jisté míry i pro náboženství signifikantní. Náboženství je velmi individuální, osobní, niterní a intimní část populační struktury (Popjaková 2014). V tomto kontextu víra nebo náboženství obecně znamená pro každého

něco jiného, každý ji prociťuje a vnímá svým odlišným individuálním způsobem. Můžeme se domnívat, že takto tomu bylo po celá staletí a možná je tento fakt odpovědí pro různé významové interpretace pojmu.

Uvedená fakta napovídají, že definovat jednoznačně pojem *náboženství (religie)* je velmi problematické. Můžeme říci, že ve společnosti neexistuje obecně uznávaná definice náboženství, která by jej vystihla ve svém celém rozsahu a podstatě. Na tento fakt poukazuje například Horyna (1994), který uvádí, že žádná disciplína zabývající se náboženstvím nemá obecně uznanou a akceptovanou definici. Nejasnostem při definování a k názorovým pluralitám přispívá především vývoj jednotlivých náboženství, jejich rostoucí kvantita a diverzifikace. Jeden ze způsobů vymezení přináší Kant. Náboženství chápe jako „uvědomění si mravního zákona (kategorického imperativu) jakožto příkazu božského“ (Horyna 1994). Zde však narážíme na problém. Náboženství bylo dříve vnímáno více či méně jako vztah člověka s Bohem, božstvy nebo čímkoli označovaným jako božské. Dnes se již vyvinuli a vyvíjí náboženské směry, které neuctívají cokoli božského. Obecně můžeme pouze říci, že náboženství je vztah člověka k něčemu nadpřirozenému (*sacrum*), což je typicky náboženská, blíže nespecifikovatelná hodnota, která nás přesahuje (Matlovič 2001).

Nejednoznačné a významově různé definice náboženství korelují i s jejich způsoby klasifikace. Způsobů jak nahlízet na rozdělení náboženství v různých společnostech je velké množství. Základní a zřejmě nejznámější klasifikace religii je založena na počtu uctívaných bohů (např. Matlovič 2001):

- a) **Polyteistická náboženství** – předmětem uctívání je vyšší počet bohů než jeden. Mnohobožství představuje například hinduismus.
- b) **Monoteistická náboženství** – předmětem uctívání je právě jeden Bůh. Typickým monoteistickým náboženstvím je křesťanství.
- c) **Neteistická náboženství** – předmětem uctívání není Bůh, božstva ani zbožštěné přírodní či společenské jevy a motivy (př. taoismus).

Dále nahlížíme na náboženství z hlediska historického kontextu vzniku (Matlovič 2001):

- a) **Zaniknutá** – náboženství, která v současnosti nikdo nevyznává. Důvodem může být transformace religie do jiného religiózního systému nebo náboženství, které se nezachovaly, přestaly se reprodukovat a vymizely.

- b) **Živá** – náboženství současnosti, které mají prokázané zástupce věřících.
- c) **Nově vznikající** – religie, které vstupují do současné společnosti. Nemají jasně definovaný a historicky zakořeněný doktrinální, kultovní ani organizační aspekty, které se teprve v současnosti začínají formovat.

Náboženství klasifikujeme také na základě sociálně-prostorového hlediska (Matlovič 2001; Heller, Mrázek 2004):

- a) **Rodová (kmenová)** – náboženství, jejichž religiózní systém nepřesahuje hranice etnika (rodu). Religie je úzce spjatá s existencí rodu a reflektuje jeho zvyky, tradice, snahy a potřeby.
- b) **Národní** – náboženství s širším (národním) prostorovým záběrem. V této religii se odráží sociální vazby charakteristické pro daný národ, mytologické představy o vzniku národu a jeho existenční cíle.
- c) **Světová (univerzální)** – náboženství typická svým nadnárodním přesahem a rozšířená na více kontinentech. Misijní působení není specifikované pro skupinu či národ, víra je nabízena všem.
- d) **Odvozená** – náboženství synkretizovaná z ostatních religiózních systémů charakteristická svým sekundárním vznikem.

Vystoupil, Tarabová (2004) vymezují náboženství podle jejich územního rozsahu a kulturního významu:

- a) náboženství s nadnárodním, resp. univerzálním, případně nadrasovým charakterem. Příkladem jsou největší světová monoteistická náboženství (křesťanství, islám, buddhismus).
- b) náboženství spojená s etnickou identitou a kulturními specifiky určité etnické skupiny. Např. hinduismus, judaismus, konfuciánství a uctívání nejrůznějších kultů.
- c) frakční náboženství – náboženské systémy tvořené extrémními sektami, které vznikly v důsledku odporu vůči tradičním konvencím, pravidlům a hodnotám určitého dříve stabilizovaného náboženství nebo na základě vyhrocení společenských, příp. politických vztahů (př.: “Černí muslimové” v USA)

Poslední dělení Matloviče (2001) je provedeno na základě genetického kritéria religii:

- a) **naturální (přírodní)**–náboženství zformovaná na základě přírodních sil působících na člověka.
- b) **zjevené** – náboženství, která opírají svůj vznik o nějaké božské zjevení v podobě proroka, zakladatele či reformátora.

Náboženství tvoří předmět studia *religionistiky*. Religionistika je vědním oborem, jehož základním cílem je poznávat jednotlivá náboženství, třídít a systematizovat poznatky o jejich skutečnostech. Religionistika poznává hlavní rysy, formy, znaky a symboly, kterými se jednotlivá náboženství vyjadřují. Snaží se poznávat souvislosti a podněty geneze jednotlivých náboženství a také zkoumá jejich intra- i interkulturní působení. Bazální problém religionistiky je ukotven ve výše uvedeném problému nejednoznačnosti vymezení jejího předmětu studia. To však není jediný problém, s kterým se musí věda vypořádávat. Podle Horyny (1994) jsou celkem tři, a to zmíněná otázka, co přesně náboženství je. Na tuto otázku navazuje problém, jakým způsobem se náboženství dostávají do zorného pole vědy. Další otázkou zůstává jaké používat metody a prostředky při jejich poznávání a jak o náboženstvích objektivně vypovídat (Horyna 1994).

V této práci se snažíme zkoumat religie v širších společenských souvislostech. Širšími souvislostmi jsou myšleny vztahy religii s různými prvky sociálně-geografické sféry. Proto pro nás jsou důležitější geografické disciplíny zabývající se religiozitou v prostorových vztazích. V geografii rozlišujeme takové disciplíny dvě:

- **religiózní geografie** – disciplína humánní geografie, která se zabývá úlohou religii při utváření lidského vnímání světa a pozice člověka jako jeho součásti. Primárně se zabývá úlohami kosmologie a teologie při interpretaci světa a vesmíru (Stump 1986).
- **geografie religii**–také disciplína humánní geografie, která bývá někdy označována jako ekvivalent religiózní geografie. Nicméně např.podle Konga (2001) nestuduje religie izolovaně, ale zaměřuje se na ně více geograficky. Geografie religii se zabývá jejich prostorovou organizací a zejména interakcemi mezi náboženstvím a lidskou populací. Zkoumá vlivy náboženství na kulturu, krajinu, politiku a další prvky fyzicko-geografické a socio-ekonomické sféry (Kong 2001).

3.2. Historický vývoj české religiozity

Současná religiózní struktura obyvatel České republiky je výsledkem působení dlouhodobého historického formování. Dále je taktéž těsně spojena s procesem utváření státu či se strukturou hospodářství. Dříve, při vzniku státnosti, podobně jako v jiných částech Evropy, docházelo k úzké vazbě mezi náboženskou a státní mocí. Nyní se však religiozita od těchto dob liší. V českých zemích dosahuje jednoznačně nižších hodnot, než tomu bylo ve středověku (Havlíček 2008).

Lidé byli v dřívějších dobách velice věřící a vždy si nadpřirozené jevy spojovali s Bohem, neboť si je jinak nedokázali vysvětlit. V 9. a 10. století však nastává prohloubení náboženského života. V této době dochází k boji mezi dvěma křesťanskými náboženskými kulturami, východní byzantskou a západní římskou, která posléze zápas vyhrává. Zajímavostí je, že na konci 9. století přijímají Češi křesťanství, a to právě prostřednictvím slovanských věrozvěstů Konstantina a Metoděje z východní Byzantské říše. Tento moment se stává pro obyvatelstvo českých zemí důležitým mezníkem v dějinách vývoje náboženství. Dochází tak k rozvoji náboženské gramotnosti související s velkou znalostí křesťanství mezi lidmi, nezávisle na postavení. Druhá křesťanská tradice se k nám dostává ze západu (z Francké říše) a rovněž trvá až dodnes, souvisí s mučednickou smrtí kněžny Ludmily a jejího vnuka knížete Václava z rodu Přemyslovců (Filipi 2008).

Ve 14. století dochází u nás, podobně jako v jiných zemích Evropy, ke krizi církve, od níž se velmi odvíjel náboženský život obyvatel. Zásadní zpochybnění náboženského monopolu katolické církve související s velkým oslabením církevní moci má za následek nejen reformace římskokatolické církve v první polovině 15. století, ale posléze i husitské války. Období první evropské reformace, u nás známé jako období husitského hnutí, je považováno za jednu z nejdůležitějších částí českých dějin, které horlivě usilovalo o nápravu církevních poměrů v českých zemích. Významným mluvčím lidu v této době byl Jan Hus, který společně se svými stoupenci zastával názor, že je nezbytné církev i papeže podřídít vyšší autoritě Kristova zákona. Upálení Mistra Jana Husa a následné šíření jeho myšlenek vedlo k silným nepokojům v českých zemích trvajících téměř 20 let. Tyto nepokoje také nazýváme husitské revoluční hnutí. V důsledku husitství poklesl podíl katolíků u nás na méně než polovinu věřící populace a naopak většina věřících se identifikovala s Husovými reformačními myšlenkami. Nadále však dochází v naší zemi i celé Evropě k náboženským sporům, které nakonec vyústí v celoevropský konflikt

představovaný Třicetiletou válkou, která začíná povstáním českých stavů proti habsburskému katolickému císaři a pražskou defenestrací v roce 1618 (Pitter 1995).

Bitva na Bílé hoře (1620) společně s následnou rekatolizací a protireformací (související s omezováním zemských svobod a posilováním církevního a panovnického absolutismu) byly další velmi důležité události pro utváření historické náboženské identity na území Českého státu. Protestantské církve se snažily převzít státní moc v českých zemích, avšak byly potlačeny právě silnou protireformací Habsburků. Postupně dochází k násilnému procesu rekatolizace na všech sociálních úrovních a k nucené emigraci protestantů ke katolicismu. Dochází k nedobrovolnému vštěpování náboženského přesvědčení, které lidem nebylo vlastní a velmi pravděpodobně se jedná o hlavní podmiňující faktor sekularizačních tendencí české společnosti, resp. odklonu či odporu od katolické církve. Rekatolizace byla oficiálně dokončena do konce 17. století (Mikulec 2005; Nešpor 2004; Filipi 2012).

Ke změně situace dochází až v roce 1781, kdy byl Josefem II. vydán Toleranční patent, který však povoloval v českých zemích pouze dvě nekatolická vyznání – luterské/augsburské a helvetské/kalvinistické. Náboženská svoboda tak byla velmi relativní a Římskokatolická církev si nadále uchovala svůj dominantní vliv, který byl nadále úzce spojen s vazbou na vládnoucí Habsburky. Náboženství lidé opět museli „přijímat“ v souladu s politikou monarchie. Tato skutečnost indukovala další rozvoj protestantských církví. Dále poté situace vyústí v postupné oslabování náboženských autorit a během 19. století definitivně společnost opouští primárně náboženský pohled na svět, který byl tak silně podporován vládnoucí dynastií Habsburků. Začíná se formovat moderní společnost odloučená od náboženských determinací (Filipi 2008).

Základem transformace společnosti bylo oddělení církevní a světské moci v jednotlivých státech. Dynamickým modernizačním vývojem v 19. století procházela i česká společnost. Římskokatolická církev byla tehdejší stavem silně znepokojena a chtěla si zachovat svůj monopol. Antimodernizační tendence této instituce vyvrcholily 1. vatikánským koncilem v letech 1869-1870, jehož výsledkem bylo potvrzení papežské autority jako neomylné. To vedlo však k dalšímu vzdálení liberálně smýšlející české společnosti od katolické církve. Zároveň měla na českou společnost ohromný vliv probíhající intenzivní industrializace, která spolu s národním obrozením měnila smýšlení české společnosti. Náboženský monopol začal být zpochybňován a vytvářela se pluralita

názorů. Přesto však ještě na počátku 20. století výrazně převládá ve společnosti římskokatolická orientace (Novotný 2011).

Další ze zásadních historických zlomů přichází v roce 1918, kdy se vznikem Československa zaniká Rakousko-Uhersko. Dominantní vliv katolické církve v úzkém spojení s vládnoucími Habsburky se stal minulostí. Po vzniku Československa se proto ve společnosti začaly formovat antikatolické tendence. Spolu s hrůznými událostmi 1. světové války dochází k dalšímu odklonu náboženského smýšlení části českého obyvatelstva (zejména od katolického). Výsledek předchozích událostí a náboženská svoboda dala vznik dvěma novým církvím, Českobratrské církvi evangelické a Církvi československé husitské, navazujícím na tradice české reformace. Zároveň v poválečném období začíná stoupat procento občanů nehlásících se k žádné církvi. Nejpočetnější sice zůstala Římskokatolická církev, ale dvě nově vzniklé církve začaly posilovat (Daněk, Štěpánek 1992).

Ze strany státu dochází v období nastolení komunistické a nacistické diktatury ve 2. polovině 20. století k výrazné restrikci náboženských struktur. Náboženské myšlenky či chování si přebírá státní moc do svých ideologických projevů. Výrazný dopad na tento průběh mělo také vysídlení českého pohraničí po 2. světové válce. Došlo k odsunu téměř třetiny obyvatelstva České republiky německé národnosti, které se hlásilo především k římskokatolickému vyznání. Postupně byly prakticky všechny církevní řády zrušeny a kněží či mnichové pozavírány do vězení. V období nadvlády komunistů bylo fungování církví výrazně ovlivňováno a usměrňováno. Náboženská svoboda se obnovuje až po rozpadu komunistického režimu v Evropě. Důsledkem získání významné svobody po r. 1989 nastává v první polovině 90. let 20. století také růst zájmu obyvatel české společnosti o náboženské hodnoty či ideje. Příliv věřícího obyvatelstva zaznamenala většina církví a v té době se i mnozí obyvatelé ke křesťanství hlásili. Na přelomu tisíciletí však nastává výrazný zlom. Křesťanů ubývá a z prvotní majoritní skupiny ve společnosti se stává najednou skupina minoritní. Na začátku 21. století se tak Česká republika řadí mezi světové regiony, kde se věřící vykytují v menšině (Havlíček 2008; Popjaková 2014).

3.3. Institucionalizace české religiozity

Institucionalizací religiozity rozumíme seskupování věřících lidí do různých náboženských společenství. Tyto konfesní společenství, resp. společnosti představují

církve. Slovo církev pochází z řeckého *kyriaké*, což znamená něco ve smyslu „patřící Pánu“ (Elser, Ewald, Murrer 1997). Pána církve představuje Ježíš Kristus, který ji sám založil. Na vrcholu každé církve tedy stojí Ježíš Kristus, který ovšem původně chtěl pouze jednu jedinou (všeobecnou katolickou) církev pro všechny (König a Waldenfels 1994; Elser, Ewald, Murrer 1997). Původní stav jednotné křesťanské církve se však nepodařilo udržet a v důsledku nejrůznějších vnitrocírkevních sporů se původní církev začala dělit na další a další větve. V důsledku toho bylo v České republice při SLDB 2011 celkem 32 státem registrovaných církví. Pro potřeby naší práce si charakterizujeme pouze 3 církve s největším počtem zástupců, poněvadž právě ty nejvíce ovlivňují sociálně-demografickou strukturu českého obyvatelstva. Podrobnější charakteristice náboženských společností v České republice se na katedře geografie PF JČU věnovali např. Mahr (2013), Klímová (2014) a další.

Největší zastoupení křesťanů z řad českých věřících má Římskokatolická církev (Kubalík 1987). Přívlastek katolická pochází z řeckého *kathalon* (pro celý svět) a vyjadřuje Kristovo přání jednoty a všeobecnosti pro celý svět (Elser, Ewald, Murrer 1997; Vojtíšek 2004). Od 4. stol. n. l. se na základě císařské státní církevní politiky v Římě stávají výrazy římská a katolická téměř synonymními (Elser, Ewald, Murrer 1997). Obecně tedy výraz římský označuje věrnost římským biskupům (papežům), kteří převzali církev po Ježíši Kristu a sv. Petru. Papežova role a pravomoci dodnes odlišují katolíky od ostatních křesťanských církví. Představuje nositele největšího církevního řádu, jeho moc má Boží původ a je proto lidmi nezvratitelná a neodvolatelná. Papež je volen sborem kardinálů a stojí i v čele Svatého stolce (politický útvar katolické církve). Ačkoli byl církevní stát v roce 1870 zrušen, tak v roce 1929 připadlo státu Vatikán část území města Říma, kde sídlí hlava církve dodnes (Vojtíšek 2004).

Náboženskou věrouku katolické církve přinesli na naše území svatí slovanští věrozvěstové Cyril a Metoděj v roce 863 svým příchodem na Velkou Moravu. Po jejich odchodu z Velkomoravské říše šířili víru především sv. Václav (první český mučedník) s jeho babičkou sv. Ludmilou (první česká mučednice). První biskupství bylo založeno v Praze roku 973 a v roce 1344 bylo povýšeno na arcibiskupství (Kubalík 1987). Dnes tvoří základní správní jednotky katolické církve diecéze, které jsou spravovány biskupem a dále jsou rozčleněny na vikariáty nebo děkanáty, které spravují několik farností. Diecéze se dále sdružují do dvou základních provincií (české a moravské) v čele s arcibiskupem. Českou provincií tvoří pražská arcidiecéze a diecéze litoměřická, královehradecká,

českobudějovická a plzeňská. Moravskou provincií tvoří olomoucká arcidiecéze, dále brněnská a ostravsko-opavská diecéze. Středem náboženského života římskokatolíků i ostatních křesťanů je nedělní bohoslužba, ve které probíhá četba a výklad biblických textů a svátost eucharistie představující svátostné zpřítomnění krve a těla Kristovi (Vojtíšek 2004).

Další významnější církevní hnutí na našem území představuje Českobratrská církev evangelická, která spolu s Církví československou husitskou představují tzv. reformní protestantské církve. Spojuje je návrat k tradičním křesťanským hodnotám (Písmo svaté, učení Ježíše Krista apod.) a naopak odmítání autoritářské církevní politiky v čele s římským papežem, kterou nepovažuje zaměřenou na pravé duchovní hodnoty. Rozkol v římskokatolické církvi začal již v dobách reformátorů Jana Husa a Martina Luthera a po vleklých sporech vyústil v odštěpení církví odvolávajících se na odkaz jejich učení. (Elser, Ewald, Murrer 1997). Blíže se vývoji a charakteru náboženských směrů věnuje kapitola č. 3.2. *Historický vývoj české religiozity*.

Českobratrská církev evangelická vznikla 17. 12. 1918. Jejím vzniku předcházela vznik Evangelické církve augsburského vyznání (luteránská) a Evangelické církve helvétského vyznání (kalvínská), které se v roce 1918 sloučily. Jejím vzniku také předcházela neustálá snaha českých bratří (následovníků Jednoty bratrské) a utrakvistů (stoupenci učení Jana Husa) o reformaci církve. Tuto protestantskou církev, navazující na tradice kalvínské a luterské reformace, symbolizoval kalich stojící na Bibli (E-církev 2015). Hlavními představiteli při jejím vzniku byli Dr. Josef Hromádka a Dr. František Žilka. Konfesní instituci evangelíků spojuje odkaz na Bibli, suverenita Božího rozhodování a věroučný spis Kniha svornosti. Dále je typická křténím převážně dospělých, kněžskou službu může vykonávat muž i žena a jednou za měsíc organizuje konání svátosti večeře Páně. Její zřízení je presbyterně-synodní. Základní církevní jednotkou je místní Farní sbor, který tvoří na 6 let volení starší věřící, tzv. presbyteři. Farní sbory se na českém území sdružují do 14 seniorátů a každý je spravován čtyřčlenným seniorátním výborem. Celou církev poté vede synodní rada skládající se ze třech duchovních a tří laiků (Elser, Ewald, Murrer 1997; Vojtíšek 2004).

Za další dva roky později se 8. 1. 1920 od katolické církve oddělila Církev československá husitská. Za hlavní zakladatele jsou považováni Dr. Karel Farský a Matěj Pavlík. Její vznik, podobně jako vznik Českobratrské církve evangelické, předcházela

snaha části československého duchovenstva o reformu poměrů uvnitř církve (Elser, Ewald, Murrer 1997; CČSH 2015). Vrcholem reformních snah bylo duchovní memorandum zaslané papeži Benediktu XV., obsahující především důraz na cyrilometodějskou a husitskou náboženskou tradici. Ovšem jejich program byl vatikánským církevním úřadem zamítnut, situace se ještě více vyostřila a vzniklo radikální křídlo československého duchovenstva, které se chtělo odtrhnout od stávajících poměrů římskokatolické církve a vytvořilo novou církev. Tato církev však stojí na pomezí protestantismu a katolictví. K protestantismu ji váže odkaz k husitské reformaci a teologie zpočátku liberálnější, ale od padesátých let minulého století s větším důrazem na Bibli. S ortodoxními katolíky ji spojuje průběh liturgie a pojetí svátostí. V čele stoupenců Jana Husa stojí rada starších, která volí faráře. Náboženské obce tvoří celkem 5 diecézí v čele se svými biskupy. Hlavou celé církve je patriarcha volený na 7 let (Kubalík 1987, Vojtíšek 2004).

3.4. Problematika sekularizace české společnosti

Sekularizace představuje společenskou tendenci, jejíž přesná definice, interpretace a společenské projevy tvoří předmět mnoha diskusí v rovině sociologické a samozřejmě i náboženské. Zcela určitě se ale jedná o společenský fenomén současnosti, který výrazně ovlivňuje i religiozní strukturu obyvatelstva. Jelikož proces významně ovlivňuje vývoj moderní společnosti, stal se předmětem zájmu odborníků z mnoha vědeckých oborů. Sekularizace je pojem studovaný filozofy, sociology, náboženskými historiky aj. (Popjaková 2014). Pojem pochází z latinského *saecularis*, což můžeme přeložit jako světský. Sekularizaci společnosti můžeme v úzce pojaté teoretické rovině chápat jako zesvětštění společnosti. Základní definici přináší i Hamplová (2000) s tvrzením, že se jedná o pozvolný pokles nadpřirozenosti z každodenního života. Vymezení sekularizace podle Bryana R. Wilsona (jednoho z předních představitelů sekularizační teze) interpretoval ve své práci Lužný (1990), který tvrdí, že se jedná o proces, v rámci něhož náboženské instituce, vědomí a jednání ztrácejí společenský význam. Jelikož se jedná o zásadní kvalitativní proměnu společnosti, konkrétně přechod od tradiční k moderní společnosti, je nezbytné ji chápat ve všech jejích souvislostech. Přechod zahrnuje odklon od transcendentního směrem k empirickému (Lužný 1990). Tento přechod je podmíněn především historickým vývojem jednotlivých společností a v každém státě má svá

specifika. Následující odstavce popisují nejprve obecnou podstatu a průběh tohoto procesu, který je poté zasazen do českého kontextu.

Jednou ze základních teorií sekularizace, která umožňuje její pochopení v historicko-společenských souvislostech, přináší Max Weber. Weber nenazývá tento proces sekularizací, nýbrž odkouzlením světa (společnosti). Weberův koncept je širší nežli úzce chápaný proces sekularizace. Odkouzlení světa popisuje historicko-společenské procesy související s rozvojem vědy, modernizací, racionalizací, pragmatismem, individualizací a dalšími charakteristikami moderní společnosti. V důsledku uvedených tendencí pak vzniká logická antinomie mezi náboženstvím (subjektivní a transcendentní) a vědou (objektivní a empirická). Někteří autoři považovali Weberův koncept za omezenou verzi sekularizace, ale on to vnímal primárně jako změnu celé společnosti. Zároveň si byl vědom toho, že dílčí změny se budou týkat i náboženství, které však nechápe jako oslabení vlivu náboženství ani jako sekularizační tendence. Podle Webera se jedná spíše o kvalitativní přeměny (proměny vnějších forem náboženství, jejich pluralizace, racionalizace, vznik pseudonáboženství apod.). Autor tedy ve své teorii nevnímá náboženské přeměny jako sekularizační (zesvětštění), ale spíše jako profanizaci (zevšednění) (Havelka 2012).

V západní Evropě se sekularizační tendence moderní společnosti začíná projevovat koncem druhé světové války. Na území České republiky byl její vznik zesílen, resp. uměle vyvolán silně protinábožensky založeným komunistickým režimem. Jednalo se o snahu potlačovat náboženskou společnost a její funkce, později pak náboženský život téměř vymizel z veřejné sféry a byl omezen do sféry soukromé. Po sametové revoluci panovala poměrně silná očekávání znovuzrození náboženství, která se však nevyplnila a naopak dále pokračovaly sekularizační trendy (Lužný, Navrátilová 2001). Podle Lužného a Navrátilové (2001) je to zapříčiněno zejména 3 faktory:

- protikatolická orientace české veřejnosti, která má své kořeny již v husitství a táhne se přes národní obrození, odpor vůči habsburské říši až ke komunistickému ateismu
- sekularizační tendence dané českou moderní společností a její strukturální diferenciací
- protináboženská propaganda totalitního režimu

Mnozí odborníci však odmítají jednostranné chápání sekularizace ve smyslu snižování počtu věřících obyvatel České republiky. Mezi sociology je to například Hamplová (2000, 2013), která odmítá všeobecný koncept sekularizace aplikovaný na celou globální moderní společnost. Naopak hovoří o desekularizační a postsekularizační fázi, která je charakteristická nárůstem religiozity (např. islámské státy a USA). Nicméně Česká republika se v této fázi nenachází a bývá označována jako ateistický stát nebo dokonce ateistický ostrovstřední a východní Evropy (Havlíček, Hupková 2007). Tato sekularizace se však projevuje ve smyslu úbytku tradičního institucionalizovaného náboženství, které na našem území ztratilo dominantní postavení (především katolická církev). Naopak se začínají formovat nové, alternativní tzv. okultní náboženské směry založené na víře ve věštce, amulety, léčitele, horoskopy apod. (Hamplová 2000). Hamplová (2013) navíc dodává, že Česká republika patří mezi státy s nejrozšířenějšími alternativními náboženskými směry v Evropě. Naše území je tedy sekularizované v rovině „tradiční evropské křesťanské víry“, naopak okultní směry zaznamenávají nárůst svých zástupců. Tradiční pojetí sekularizace kritizuje i Popjaková (2014). Ukazuje na fakt, že počet lidí jednoznačně deklarujících ateismus se od SLDB 1991 do SLDB 2011 nezvýšil, naopak snížil. Úbytek obyvatel hlásících se k víře je zapříčiněn vysokým nárůstem obyvatel, kteří odmítli deklarovat víru. Jakou religiózní strukturu mají tito obyvatelé je předmětem diskusí, avšak nelze je jednoznačně označit za nevěřící.

3.5. Problémy statistické evidence náboženského vyznání

Při sledování míry religiozity i religiózní struktury jakékoli populace se setkáváme s několika základními problémy, které vyplývají ze samé podstaty náboženství. Náboženské vyznání je velmi subjektivní, intimní, filosofická otázka (Popjaková 2014). Z této skutečnosti vyplývají dva základní problémy. Za prvé činí některým lidem potíže veřejně deklarovat tuto intimní záležitost. Za druhé, subjektivita náboženské otázky způsobuje, že se ji nedá objektivně měřit a ověřovat (Kučera 1994). Uvedené základní problémy můžeme označit jako subjektivní faktory ovlivňující náboženská šetření a snižující validitu a objektivitu jejich výsledků. Objektivní faktory ovlivňující výsledky náboženské evidence tvoří další velký problém a jsou primárně dané nejednoznačností a nejednotností jejího zjišťování (Popjaková 2014). Způsob zjišťování religiózní struktury obyvatelstva je podmíněn zejména historickým kontextem společensko-politických poměrů. Tyto poměry poté podmiňují společenské vnímání a vztah k náboženství.

Společensko-politické poměry a historický i současný vztah k náboženské otázce poté ovlivňují různé způsoby jejího zjišťování. Proměny těchto poměrů a náboženského vnímání jde zřetelně demonstrovat na náboženských otázkách v celorepublikovém šetření SLDB (hlavní datový zdroj práce).

Po vzniku Československé republiky byla náboženská otázka obsažena ve všech uskutečněných sčítáních do roku 1950 (1921, 1930 a 1950). Historickým mezníkem se stal rok 1950. Po nástupu komunistického režimu nastala silná protináboženská a proticírkevní politika, která mimo jiné vyústila ve vynechání náboženské otázky ve sčítáních v letech 1961, 1970 i 1980. Otázka se vrací do sčítacích archů až ve sčítání v roce 1991 (Morávková 2004). Ve sčítáních do roku 1950 se v otázkách náboženského vyznání vyskytovaly pouze dvě možnosti: náboženské vyznání a bez vyznání. Přičemž tímto vyznáním byla myšlena konfesní příslušnost daného jedince, která byla dána právním vztahem k určité církvi. Respondenti deklarující víru tedy byli členy určité církve a nemohli měnit svou církevní příslušnost pouze na základě zápisu do sčítacího archu. V roce 1991 se poprvé zjišťoval vztah občana k náboženství, resp. církvi na základě individuální svobodné deklarace a nikoliv administrativně-právní příslušnosti (Kučera 1994, Pastor 1994b, Morávková 2004, Popjaková 2014). Stejný trend pokračoval i ve sčítáních v roce 2001 a 2011. V tomto kontextu můžeme označit sčítání v roce 1991 za další historický mezník z hlediska pohledu na zjišťování otázky religiózní struktury obyvatelstva. Výrazná metodická změna způsobila, že se dají data o religiozitě z let 1950 a 1991 jen velmi těžko srovnávat. Někteří autoři dokonce tvrdí, že to nelze (blíže např. Kučera 1994, Pastor 1994b). Další výrazná změna ve formulaci týkající se náboženského vyznání přichází v zatím posledním sčítání v roce 2011. V prvních dvou novodobých sčítáních 1991 a 2001 se zjišťovala náboženská struktura de facto podle dvou základních kategorií: věřící (s možností individuálního dopsání církve) a bez vyznání. V roce 2011 přestala být kategorie „věřící“ poprvé v historii sčítání spjata s náboženskými společnostmi, resp. církvemi. Kategorie se rozštěpila na skupiny: věřící hlásící se k církvi nebo náboženské společnosti a věřící nehlásící se k žádné náboženské instituci (Popjaková 2014). Tato kvalitativní metodická změna ve formulaci otázky i nové možnosti způsobu odpovědi opět přináší jiné výsledky a tvoří potíže s validním porovnáním dat z předchozích cenzů.

4. METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE

4.1. Použité metody

Práce je zaměřena na hodnocení náboženského vyznání obyvatelstva na území České republiky podle dat ze SLDB 2011. První část se věnuje stručnému vývoji a charakteristice religiozity české populace, zejména se zaměřením na územní rozložení věřícího obyvatelstva a regionální rozdíly v rámci krajů, okresů a SO ORP v České republice. Hlavní část je však věnována podrobnému porovnání religiozity s vybranými sídelními a sociálně-demografickými ukazateli a nalezení potenciaální síly závislosti mezi nimi, opět za kraje, okresy a především SO ORP, popř. obce.

Demografické a sídelní ukazatele

Religiozita je součástí sociálně-demografické struktury obyvatelstva a **hrubá míra religiozity** tvoří v této práci základní demografický faktor, který je charakterizován jako počet věřících z celkového počtu obyvatel: $m_R = \frac{P_V}{P_O} * 100[\%]$. Za věřící považujeme obyvatelstvo, které se hlásí k náboženskému vyznání a uvedli církev, ale i obyvatelstvo věřící a nehlásící se k žádné církvi či náboženské společnosti.

Dalšími důležitými vybranými demografickými ukazateli jsou sňatečnost, rozvodovost a porodnost. **Hrubá míra sňatečnosti** je nejjednodušším ukazatelem vyjadřujícím úroveň sňatečnosti. Je definována jako počet sňatků, které připadají na 1 000 obyvatel středního stavu: $hms = \frac{P_S}{S} * 1000[\%]$. Podobného rázu je i nezákladnější ukazatel rozvodovosti – **hrubá (obecná) míra rozvodovosti**, který vyjadřuje v promilách počet rozvodů na střední stav obyvatelstva: $hmr = \frac{P_R}{S} * 1000[\%]$. Sňatečnost a rozvodovost nelze ale hodnotit pouze na základě obecných měr, které mohou zkreslovat skutečnou situaci. Dochází zde totiž např. k vlivu struktury podle věku či rodinného stavu zkoumané populace, a ukazatel tak není zcela relevantní. **Redukovaná míra sňatečnosti svobodných** je již pro zkoumání závislosti mezi věřícím obyvatelstvem a mírou sňatečnosti kvalitnější. Vypočítáme ji jako počet uzavřených sňatků svobodných párů ke střednímu stavu obyvatelstva: $rmss = \frac{P_{SS}}{S} * 1000[\%]$. **Míra rozvodovosti manželství** nám znázorňuje počet rozvodů, které připadají na 1000 existujících manželství, resp. na 1000 vdaných žen: $mrm = \frac{P_R}{P_M} * 1000[\%]$. Posledním použitým ukazatelem úrovně

rozvodovosti je **rozvodový index** (resp. index rozvodovosti): $ir = \frac{P_R}{P_S} * 100[\%]$. Do poměru dává počet rozvodů na 100 sňatků, které byly v daném roce uzavřeny. Číselník a jmenovatel daného ukazatele jsou věcně i časově zcela odlišné, proto ho považujeme za relativně zkreslující. Poslední sledovanou demografickou charakteristikou je porodnost (natalita). Nejčastěji používaným ukazatelem je hrubá míra celkové porodnosti, která je určena podílem počtu narozených dětí a středním stavem obyvatelstva (na 1000 obyvatel): $hmcp = \frac{P_N}{S} * 1000[\%]$. V této práci ale využíváme **hrubou míru porodnosti**, resp. živorodosti, kde do číselníku zahrnujeme pouze živě narozené děti $hmp = \frac{P_Z}{S} * 1000[\%]$. Na základě legitimacy narozených dětí také rozlišujeme **hrubou míru manželské porodnosti**, tj. podíl počtu živě narozených dětí v manželství ke střednímu stavu obyvatelstva: $hmp_{man.} = \frac{P_Z^{man.}}{S} * 1000[\%]$, a hrubá míra mimomanželské porodnosti, která je definována jako poměr počtu živě narozených dětí mimo manželství na 1000 obyvatel (středního stavu) $hmp_{mim.} = \frac{P_Z^{mim.}}{S} * 1000[\%]$. Hodnotu, která vyjadřuje plodnost populace a zároveň není zatížena vlivem věkové struktury, nazýváme **úhrnnou plodností**: $úp = \sum_{k=15}^{49} \frac{N_k^v}{P_k^z} * 1000[\%]$, kde N_k^v je počet živě narozených dětí pro každou skupinu žen ve věku k (15-49 let), P_k^z představuje populace jednotlivých věkových skupin žen ve věku k (Klufová a Poláková 2010; Šťastná 1982; Demografie 2005).

Z hlediska sídelní struktury využíváme vzorec pro výpočet **míry urbanizace** $mu_x = \frac{P_0^x}{P_0} * 100[\%]$. Je to podíl počtu obyvatel ve městech nad x obyvatel (P_0^x) k celkovému počtu obyvatel žijících v daném regionu (Příloha 13).

Regresní a korelační analýza

Často v praxi řešíme úkol, v jaké těsnosti na sobě závisí dvojice či více znaků. Danou problematikou se zabývají dva dílčí obory statistiky, korelační a regresní analýza. V této práci je hlavním úkolem zkoumání závislosti mezi vybranými jevy. V našem případě se jedná o dvojrozměrné statistické soubory, neboť se věnujeme vždy vztahům mezi dvěma jevy. Podle intenzity závislosti můžeme říct, že se mezi statistickými znaky (religiozitou a ostatními demografickými či sídelními charakteristikami) nevyskytuje žádná pevná závislost, proto naši zkoumanou závislost nazýváme závislostí volnou neboli stochastickou. Vztah mezi dvěma kvantitativními znaky se nazývá **korelace** a vyjadřuje či

měří vliv nezávislé proměnné (Y) na změně závislé proměnné (X). V našem případě vyjadřuje hrubá míra religiozity nezávislou proměnnou a vybrané demografické a sídelní ukazatele proměnnou závislou. Při výpočtu korelační závislosti musíme postupovat podle 2 typů úkolů – **regresní a korelační úkol**.

Nejdříve určíme **regresní závislost**, pomocí které odhadneme funkční vztah, resp. odhadujeme, jakým způsobem závisí hodnoty nějaké náhodné veličiny, která se nazývá závislou proměnnou (v našem případě mluvíme o ukazatelích sňatečnosti, rozvodovosti, porodnosti či o míře urbanizace), na jiné veličině, nazývajících se nezávislou proměnnou (v našem případě hrubé míře religiozity) (Reif 2000). Předpokládáme, že hodnotu lze vypočítat pomocí matematické funkce $y = a + bx$, kde koeficienty a , b vyjadřují parametry regresní přímky. Sledovaný jev vyjadřujeme pomocí **grafu x, y závislosti**, kam znázorňujeme dvojici statistických znaků X a Y, čili empirické hodnoty x_i a y_i . Získáme tak množinu izolovaných bodů, které mohou být charakteristické určitým vývojovým trendem. Naším úkolem je odhadnout tuto závislost pomocí přímky, která leží mezi izolovanými body. Neznámé parametry, které označujeme za **regresní koeficienty**, odhadujeme nejčastěji pomocí tzv. **metody nejmenších čtverců**. Podstata této metody spočívá v nalezení takových parametrů regresní přímky, aby daná přímka co nejlépe vystihovala průběh závislosti (tzn. aby součet čtverců reziduí byl minimální) (Klufová, Rost, Klicnarová 2012). Hledáme tedy takové parametry funkce $y = a + bx$, aby $\sum e^2$ byla minimální, kde $\sum e^2 = \sum (y_i - y_i')$ - (y_i - empirická hodnota statistické jednotky, y_i' - teoretická (vypočítaná) hodnota). Naším úkolem bylo tedy vypočítat nejdříve parametry regresní přímky (a , b) a poté napsat rovnici regresní funkce. Výpočtem **lokující**

konstanty a pomocí vzorce
$$a = \frac{\sum_{i=1}^n x_i^2 \cdot \sum_{i=1}^n y_i - \sum_{i=1}^n x_i \cdot \sum_{i=1}^n x_i \cdot y_i}{n \cdot \sum_{i=1}^n x_i^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_i \right)^2}$$
 jsme získali hodnotu závislé

proměnné y_i' za předpokladu, že nezávislé proměnná $x_i = 0$. Souřadnice hledaného bodu jsou tedy $[0, y_i']$. Dalším výpočtem byl parametr **b**, tzv. **směrnice regresní přímky**.

K výpočtu této hodnoty jsme si pomohli vzorcem
$$b = \frac{n \cdot \sum_{i=1}^n x_i \cdot y_i - \sum_{i=1}^n x_i \cdot \sum_{i=1}^n y_i}{n \cdot \sum_{i=1}^n x_i^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_i \right)^2}$$
. Směrnice

regresní přímky nám určuje sklon regresní přímky, pokud $b > 0$ je regresní přímka rostoucí, jedná se tedy o kladnou, přímou závislost, pokud je $b < 0$ regresní přímka je

klesající, jde o zápornou, nepřímou závislost. Pomocí výpočtů parametrů jsme mohli sestavit rovnici regresní funkce. Údaje jsme dosazovali do rovnice $y' = a + bx$.

Pod pojmem regresní analýza jsme si představili statistické metody, které slouží k odhadu hodnoty (závislé veličiny) a to na základě znalosti veličiny nezávislé. Korelace nám však slouží k analyzování těsnosti (síly) dvou náhodných veličin (ne však k předpovědi). Zmíněnou těsnost závislosti dvou jevů X a Y změříme pomocí charakteristiky koeficientu korelace, v našem případě, tzv. Pearsonova koeficientu korelace

$$r_{xy} = \frac{n \cdot \sum_{i=1}^n x_i \cdot y_i - \sum_{i=1}^n x_i \cdot \sum_{i=1}^n y_i}{\sqrt{\left(n \cdot \sum_{i=1}^n x_i^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_i \right)^2 \right) \cdot \left(n \cdot \sum_{i=1}^n y_i^2 - \left(\sum_{i=1}^n y_i \right)^2 \right)}}$$
, který může nabývat hodnot

$\langle -1, 1 \rangle$. Hodnoty r_{xy} blízké se k nule vyjadřují slabší závislost, funkční závislost nastává, když jsou body uspořádané v přímce, tzn. $r_{xy} = -1$ nebo $r_{xy} = 1$. Záporné hodnoty nám určují nepřímou lineární závislost, kladné naopak lineární závislost přímou. Posledním ukazatelem korelační závislosti je **koeficient determinace**, který nám vyjadřuje, jakou část celkové variability závisle proměnné objasňuje regresní model. Nabývá hodnot $\langle 0, 1 \rangle$ a je definovaný jako druhá mocnina koeficientu korelace - r_{xy}^2 .

Míry koncentrace

Míry koncentrace používáme při porovnávání disperze relativního podílu statistického znaku x_i ve vztahu k rozložení podílu skupin, tříd statistického souboru na celkovém úhrnu hodnot. Měří se jimi stupeň této koncentrace. Mezi míry koncentrace patří koeficient či poměr koncentrace a Lorenzova křivka.

Koeficient koncentrace je definovaný jako podíl plochy mezi diagonálou a Lorenzovou křivkou (P) a plochy pravoúhlého trojúhelníka (T), který je tvořen diagonálou, osou a kolmicí na osu z bodu [1,1], resp. [100%, 100%]. Vyjadřuje velikost koncentrace pomocí vzorce, který je ve tvaru $K_{\kappa} = \frac{P}{T} = \frac{T - S}{T} = 1 - 2 * S$

a nabývá hodnot z intervalu $\langle 0, 1 \rangle$. Plocha P se vypočítá jako obsah trojúhelníku T (= 0,5)

mínus plocha „pod“ resp. „nad“ diagonálou $S = \sum_{i=1}^m S_i$. Čím je hodnota koeficientu

koncentrace bližší k 1, tím je koncentrace silnější.

Druhou mírou koncentrace je **poměr koncentrace**. Jedná se o aritmetický průměr z relativních rozdílů mezi kumulativními četnostmi jednotek souboru a kumulativními podíly skupin, tříd na úhrnné hodnotě znaku. Vypočítá se na základě vzorce

$$P_k = \frac{\sum_{i=1}^{m-1} (F_i - Z_i)}{\sum_{i=1}^{m-1} F_i}$$

V našem případě dosazujeme za F_i relativní kumulativní četnost počtu

obyvatel, za Z_i relativní kumulativní četnost celkového počtu věřících, resp. věřících hlásících se k církvi.

Pro grafické znázornění koncentrace hodnot znaku v x-y souřadnicové soustavě využíváme tzv. **Lorenzovu křivku**. Na osu x nanášíme kumulativní relativní četnost jednotek souboru F_i (počtu obyvatel), na osu y kumulativní relativní četnost podílu skupin na celkovém úhrnu hodnot znaku v souboru Z_i (počtu věřících). Čím je větší plocha mezi Lorenzovou křivkou a diagonálou, tím je vyšší stupeň koncentrace. Pokud by byly hodnoty sledovaného znaku rozdělené zcela rovnoměrně, Lorenzova křivka by byla totožná s diagonálou, pak by se koncentrace rovnala nule (Příloha 14).

4.2. Použitá data

Hlavním zdrojem statistických dat pro analýzu religiózní struktury obyvatelstva České republiky je především zatím poslední SLDB 2011, které zpracovává Český statistický úřad (ČSÚ). Tyto údaje společně s údaji o náboženském vyznání v dalších letech jsou veřejně dostupné na internetových stránkách ČSÚ v různých územně správních úrovních, a to ve formě tabulek, grafů či map. Ve veřejné databázi také nalezneme data spojené s demografickým chováním obyvatelstva (sňatečnost, porodnost, rozvodovost) a dále potřebné sídelní charakteristiky obyvatelstva.

5. ANALÝZA RELIGIOZITY V ČESKÉ REPUBLICE

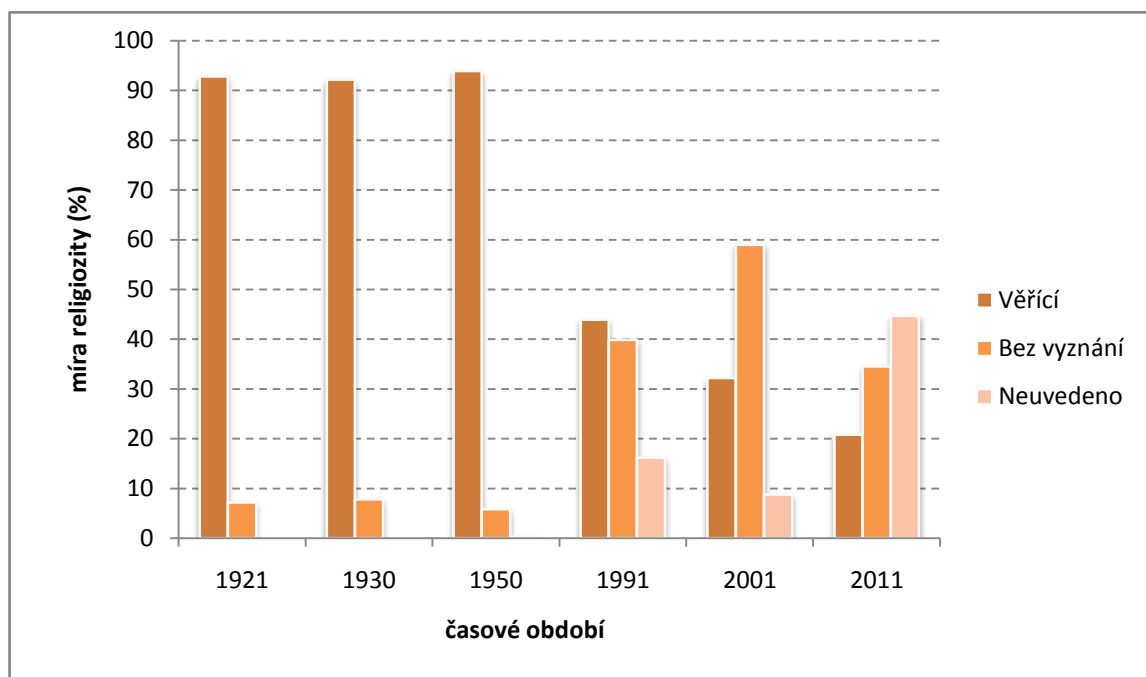
Kapitola je zaměřená na stručnou charakteristiku religiozity obyvatelstva České republiky a to na základě dat získaných z výsledků SLDB 2011. V první řadě se věnujeme vývojovým tendencím religiozity obyvatel ČR a náboženským změnám, zejména v období 1991 – 2011. Dále se zaměříme na současná specifika religiozní struktury obyvatel České republiky. Analýzu provádíme na úrovni celé republiky, krajů, okresů a SO ORP. Podrobnější charakteristice se již na Katedře geografie v Českých Budějovicích věnovali např. Mahr (2013), Klímová (2014) a další, proto se budeme věnovat této problematice pouze okrajově.

5.1. Vývoj religiozní struktury obyvatelstva

Náboženské vyznání obyvatelstva nebylo vždy součástí obsahu SLDB, ale pouze ve dvou časových obdobích, které se od sebe dělily přibližně 40 let. V letech 1921-1950 a 1991-2011 najdeme odlišnost v definicích, přístupu i způsobu zjišťování. Uvedené zrušení evidence náboženského vyznání přichází v roce 1954, což znamenalo vypuštění otázky ze sčítacího formuláře na 40 let. Tato otázka se objevuje při sčítání až po roce 1989.

Při sčítání v období 1921-1950 nezáleželo, zda se daná osoba cítila být příslušníkem dané církve, ale její náboženské vyznání muselo být podloženo právním svazkem k dané církvi. Do kategorie „bez vyznání“ byly zařazeny právě ty osoby, které nebyly ve svazku žádné církve. Pro sčítání 1991, 2001 a 2011 byla charakteristická svobodná deklarace postoje k víře. Vztah k víře byl od této doby chápán nejen jako účast na náboženském životě některé církve či náboženské společnosti nebo určitý vztah k ní, ale každý se svobodně rozhoduje o vyjádření svého náboženského vyznání či uvedení, že je bez vyznání. Tato otázka je zcela dobrovolná až od roku 2001, ačkoliv už v roce 1991 můžeme pozorovat její nevyplnění. Tento fakt byl způsoben výrazně negativní reakcí části obyvatel na povinnost otázky. Od roku 2011 dochází k další změně, formulováním otázky byla dána možnost vyjádřit vztah k víře bez ohledu na bližší konkretizaci vztahu. Nově se objevuje kategorie „věřící – nehlasící se k žádné církvi ani náboženské společnosti“, která v předchozích sčítáních byla zahrnutá mezi variantou odpovědi „věřící – ostatní a neplatně určené“, a kterou využívá téměř třetina počtu osob deklarujících nějakou víru.

Graf 1. Religiózní struktura obyvatelstva České republiky v letech 1921-2011

Zdroj: ČSÚ

Od roku 1991, kdy se k víře hlásí 43,9 % obyvatelstva, lze pozorovat trvalý pokles ve vývoji míry české religiozity (Graf 1, Tabulka 1). Až do roku 2011 dochází ke značnému úbytku deklarovaných věřících v České republice, kdy procentuální výsledek dosahuje hodnoty 20,8 %. Jejich počet se během dvaceti let snížil na polovinu. Úbytek, který nastal v období 2001-2011, byl však ovlivněn i velkým množstvím neuvedených odpovědí. Počet obyvatel, který spadl do kategorie bez víry (bez vyznání), měl vývoj kolísavý. V roce 1991 dosahuje 39,9 % a po desetiletém období roste až k číslu 59 %. Naopak v roce 2011 dochází k poklesu na hodnotu nejnižší za posledních 20 let (34,5 %). Počet osob, který svůj postoj k víře neuvedl, se také vyvíjel nepravidelně. Nejrychlejší růst počtu osob s neuvedenou odpovědí nastává mezi sčítáním 2001 a 2011, z počátečních 8,8 % stoupá hodnota skoro pětinašobně (44,7 %). Důsledkem nezodpovězení nepovinné otázky byl pokles absolutního počtu osob hlásících se k nejpočetnějším tradičním církvím (ČSÚ 2015).

Za uplynulých deset let od roku 2001 se při sčítání výrazně snížil počet osob, které deklarovaly svou sounáležitost ke konkrétním větším církvím. Největší zastoupení má stále Církev římskokatolická, u které však dochází k velmi velkému úbytku věřících, a to téměř o milion a půl, a tak se k této naší největší církvi v roce 2011 hlásí „pouhý“ jeden milion obyvatel. Podobně i u dalších dvou největších církví v ČR - Českobratrské církve

evangelické a Církve československé husitské - se pohybuje úbytek okolo tří pětín. Nemůžeme však říci, že se pokles vztahoval na všechny církve a náboženské společnosti. Od roku 1991 se počet registrovaných církví zvyšuje z 19 na 32 (počet církví k datu sčítání 2011) a dochází tak k nárůstu počtu obyvatel hlásících se k novým, početně menším církvím.

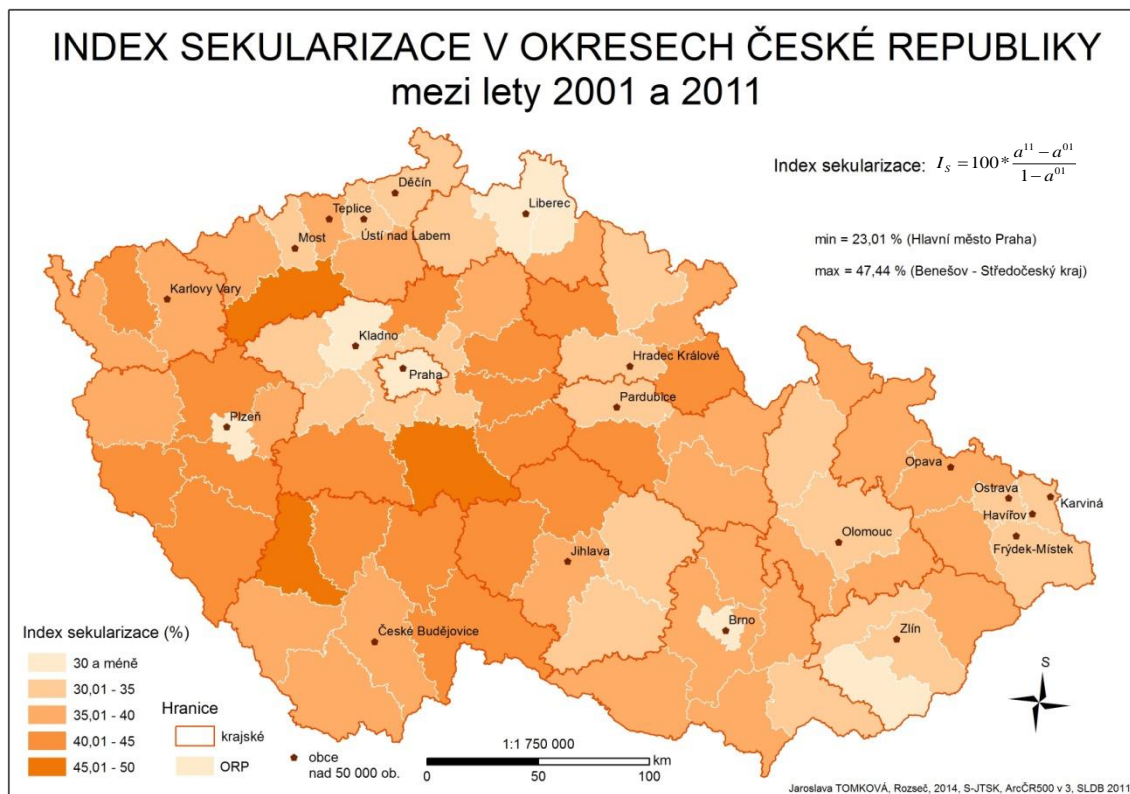
Tabulka 1. Religiózní struktura obyvatelstva České republiky v letech 1921-2011

	1921	1930	1950	1991	2001	2011
Věřící hlásící se k církvi	92,8	92,2	93,9	43,9	32,2	14
Věřící-nehlásící se k žádné církvi	-	-	-	-	-	6,8
Bez vyznání	7,2	7,8	5,8	39,9	59	34,5
Neuvedeno	0	0	0,3	16,2	8,8	44,7

Zdroj: ČSÚ

Od roku 1991 dochází k trvalému poklesu podílu věřícího obyvatelstva na našem území. Tento trend nezměnily ani výsledky sčítání lidu 2011. Mezi lety 2001 a 2011 docházelo ještě k výraznějším poklesu věřících než v období 1991 – 2001 (Příloha 1). Faktorů ovlivňujících tuto skutečnost je velké množství, avšak mezi nejčastěji skloňované patří vyšší počet neuvedených odpovědí a zejména již diskutovaný fenomén sekularizace. I tento proces má různé prostorové dopady. Pro výhodnější interpretaci sekularizace využíváme tzv. index sekularizace, který se počítá pro určité období, v našem případě mezi lety 2001 a 2011 (Havlíček a Hupková 2007, Hupková 2012). Nejvyšší hodnoty indexu sekularizace dosahují na území Čech. Hranici 45 % přesahují 3 okresy – Benešov (47,4 %), Louny a Strakonice. Mezi nejméně sekularizované oblasti patří největší okresní města (např. Praha – 23 %), neboť ve velkých obcích byl již v roce 2001 nízký podíl věřícího obyvatelstva, a proto nedocházelo k výraznému úbytku věřících. Naopak nízká hodnota indexu sekularizace v jihovýchodních oblastech Moravy a také Vysočiny značí určitou schopnost regionu udržovat si náboženskou tradici. Vůbec nejnižší hodnotu vykazuje Uherské Hradiště, a to 28,6 % (Mapa 1).

Mapa 1.

5.2. Religiózní struktura obyvatelstva v roce 2011

V roce 2011 dochází k hlavnímu rozdílu v metodikách sčítání oproti předešlému období (1991 a 2001). Příslušnost náboženského vyznání se dříve zjišťovala pouze na základě dvou základních kategorií, obyvatelstvo „bez vyznání“ a „věřící“ s možností dopsání určité církve. V roce 2011 dochází však ke změně a kategorie „věřící“ je rozdělena na „věřící – hlásící se k církvi, náboženské společnosti“ s dopsáním z jedné z 32 registrovaných církví a „věřící – nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti“ (Popjaková 2014).

Z definitivních výsledků SLDB 2011 je zřejmé, že se k církvi resp. náboženské společnosti hlásí 1 463 584 obyvatel, což tvoří pouhých 14 % z celkového počtu obyvatel České republiky (Tabulka 2). Odpověď na otázku náboženského vyznání u 34,5 % obyvatel zněla: „bez náboženské víry“. Nejvíce obyvatel však na tuto dobrovolnou otázku neodpovídá. Nemůžeme ale říci, že lidé, kteří svoji odpověď neuvádějí, lze považovat za zcela nevěřící obyvatelstvo. Tato problematika zjišťování náboženského vyznání je spojena s jistým faktorem, že lidé odmítají otevřené vyjadřování k této subjektivní, intimní a vnitřní filozofické otázce (Popjaková 2014). Nově se však otevírá oproti předešlému

sčítání z roku 2001 již výše zmiňovaná kategorie „věřící – nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti“, což umožnilo 705 368 lidem své zařazení bez uvedení organizované církve, jedná se tedy o 6,8 % z celkového obyvatelstva.

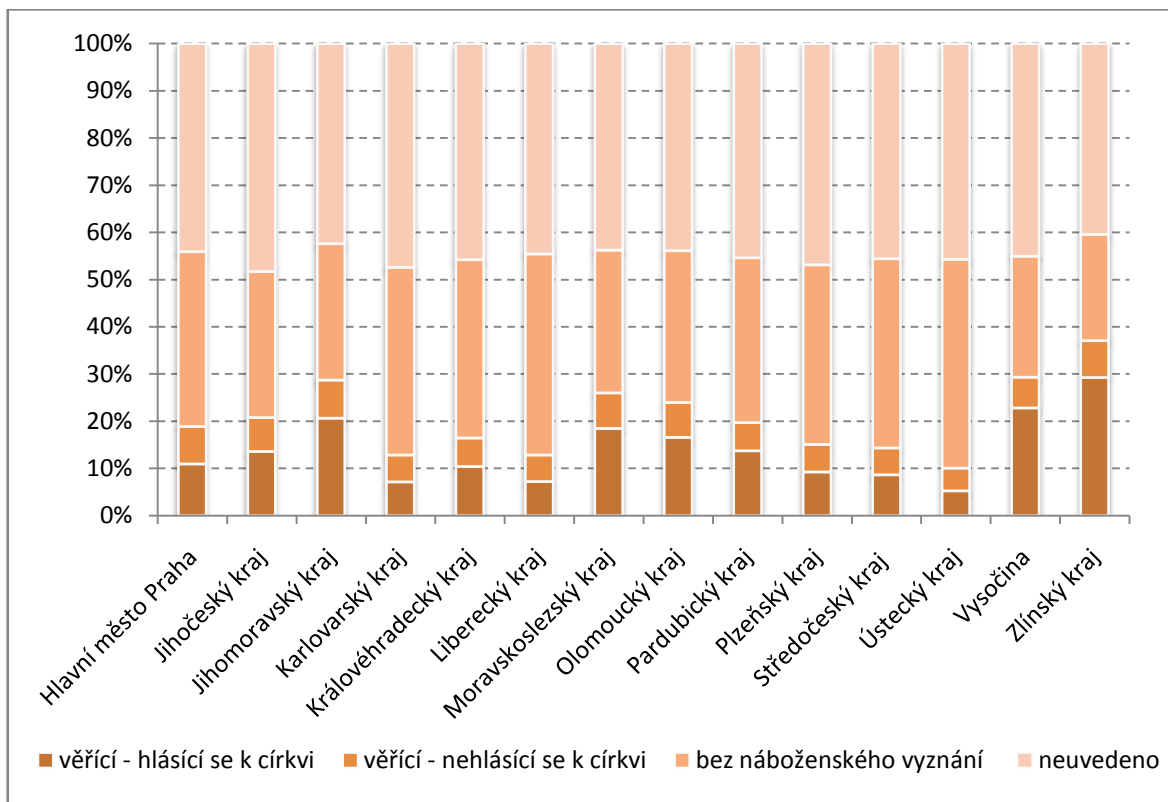
Tabulka 2. Religiózní struktura obyvatelstva České republiky k 26.3.2011

Počet obyvatel	10436560	
Obyvatelstvo podle náboženské víry:	abs.	%
věřící - nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti	705 368	6,76
věřící - hlásící se k církvi, náboženské společnosti	1 463 584	14,02
z toho:		
Církev adventistů sedmého dne	7 391	0,07
Církev československá husitská	39 229	0,38
Církev římskokatolická	1 082 463	10,37
Českobratrská církev evangelická	51 858	0,50
Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	13 069	0,13
Pravoslavná církev v českých zemích	20 533	0,20
Slezská církev evangelická augsburského vyznání	8 158	0,08
Starokatolická církev v ČR	1 730	0,02
bez náboženské víry	3 604 095	34,53
neuvedeno	4 662 455	44,67

Zdroj: SLDB 2011

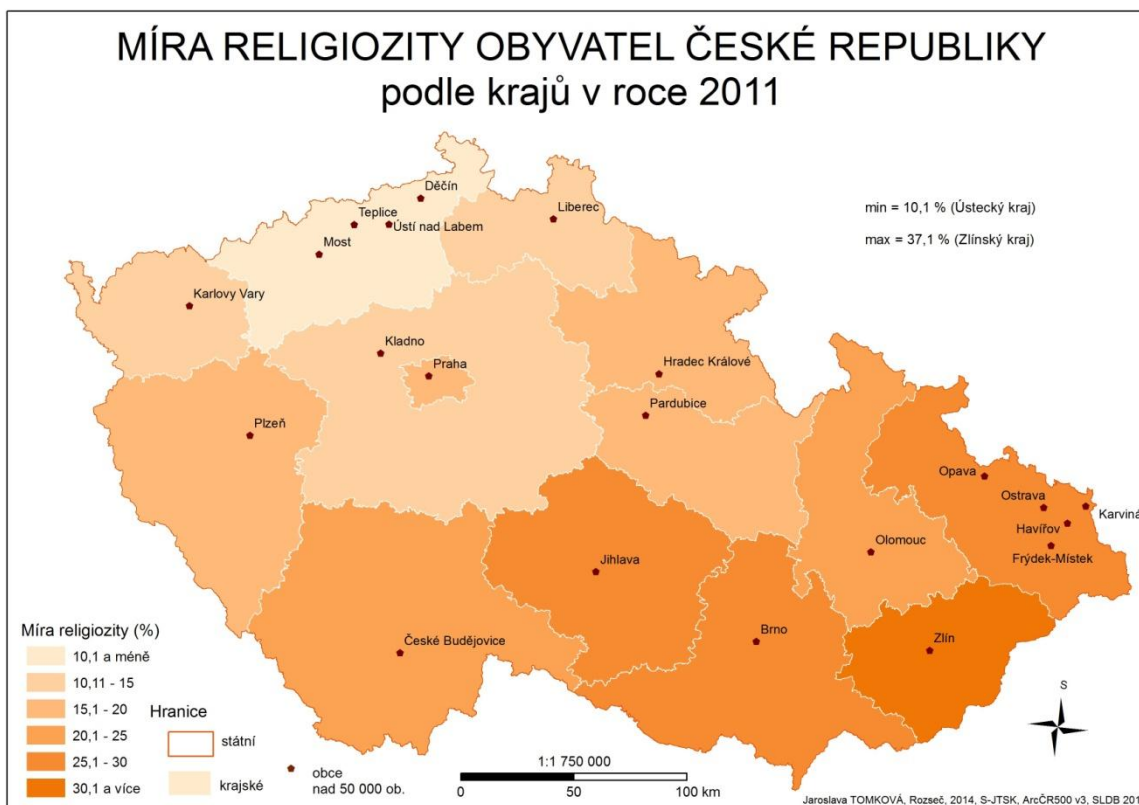
Ve sčítání lidu 2011 se k náboženské víře přihlásilo 20,8 % obyvatel, přičemž tato skupina tvoří věřící hlásící se i nehlásící se k církvi či náboženské společnosti. Lze říci, že poměr věřících, kteří se hlásí k církvi a věřících bez vazby na církev tvoří zhruba 2:1, avšak to zdaleka neplatí v této době na celém území České republiky. Například vyrovnaný podíl věřících hlásících se k církvi a nehlásících se k církvi můžeme pozorovat v Ústeckém kraji, zatímco ve Zlínském kraji činí tento poměr 4:1. Z hlediska územního rozložení věřících je nevyšší koncentrace tohoto obyvatelstva na jihovýchodní Moravě. Nejvyšší podíl věřících žije ve Zlínském kraji, tvoří 37 % celkového obyvatelstva kraje. Necelých 30 % dosahuje Kraj Vysočina se skoro 150 tis. věřícího obyvatelstva. Dalšími moravskými či slezskými kraji, které mají nad 20 %, jsou Jihomoravský, Moravskoslezský, Olomoucký. Jediný kraj, který se nachází v Čechách a přesahuje 20 % hranici je Jihočeský. U této územní diference je jedním z nejvýraznějších faktorů podíl autochtonního obyvatelstva. Jedná se o původní obyvatelstvo, které si zachovalo místní tradice, zvyky a také religiozitu, neboť je výrazně neovlivnila poválečná výměna obyvatel. Na druhé straně stojí s 10,1 % Ústecký kraj, následuje ho Karlovarský či Liberecký (Graf 2, Mapa 2).

Graf 2. Religiózní struktura obyvatelstva v krajích České republiky v roce 2011

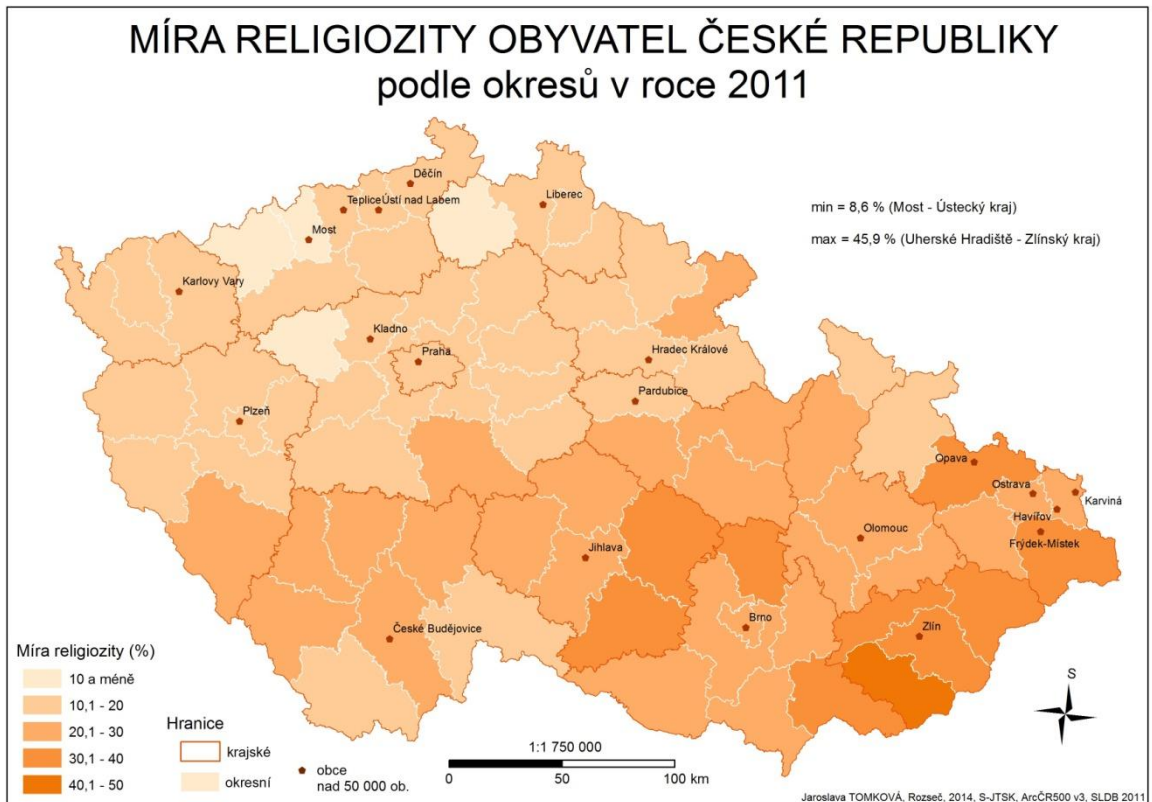

Zdroj: SLDB 2011

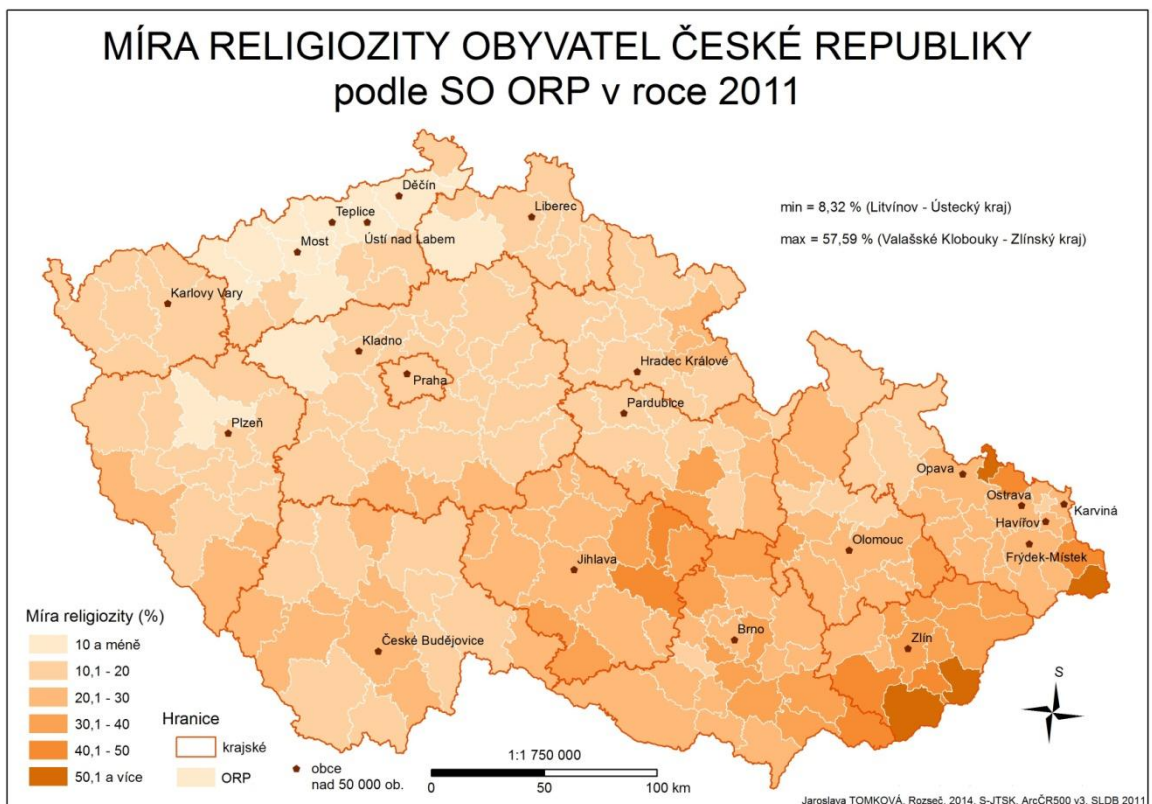
Mapa 2.

Mapa 3.

Mapa 4.

Z hlediska okresů je podílově nejvíce věřících v Uherském Hradišti (45,9 %). Dalšími početnějšími okresy jsou Hodonín, Žďár nad Sázavou, Vsetín, Zlín či Opava. Nejméně věřících je v okrese Most (8,6 %), za ním následuje Rakovník, Česká Lípa a Chomutov (Mapa 3).

Na mikroregionální úrovni SO ORP nejvyšší podíl věřících zaznamenáme ve Valašských Kloboukách (57,6 %), které se nachází na území Zlínského kraje. Hranici 50 % podílu věřících dále přesahují SO ORP Jablunkov, Uherský Brod též na jihovýchodní Moravě a Kravaře v Moravskoslezském kraji. Téměř polovina SO ORP nedosahuje 20 % podílu věřících obyvatel. Nejméně religiózními mikroregionálními celky jsou Litvínov s hodnotou 8,3 %, Bílina, Most, Děčín, Česká Lípa, Louny, Nýřany, Rakovník či Chomutov (Mapa 4).

Nejpočetnější část věřících obyvatel České republiky deklarovala svou příslušnost k vyznání římskokatolickému (Tabulka 2). Podle SLDB 2011 se k římskokatolické církvi hlásí přibližně 1,1 milionu obyvatel, což tvoří 10,37 %. Dále následují dvě velké protestantské církve, a to však s výrazným odstupem od komunity předešlé. Jedná se o Českobratrskou církev evangelickou s 51 858 členy (0,50 %) a Církev československou husitskou, ke které se hlásí 39 229 obyvatel ČR (0,38 %). Mírně přes 20 tisíc zástupců dané církve má již jen Pravoslavná církev v českých zemích. Náboženská společnost Svědkové Jehovovi má dle SLDB 2011 přes 13 tisíc členů (0,13 %). Následující církve nedosahují ani 0,1 % z celkového počtu obyvatel – Církev adventistů sedmého dne, Slezska církev evangelická augsburského vyznání, a církev se zcela nejmenším počtem členů Starokatolická církev (0,02 %). Velmi klesl počet respondentů, kteří spadají do kategorie „ostatní a nepřesně určené“, do které musíme samozřejmě počítat doposud neregistrované náboženské společnosti, a to nejen některé křesťanské proudy ale i české muslimy, hinduisty, buddhisty a příslušníky dalších náboženství (Vojtíšek 2004).

6. POROVNÁNÍ RELIGIOZITY S DEMOGRAFICKÝMI A SÍDELNÍMI CHARAKTERISTIKAMI

Hlavní analytická část práce se věnuje zkoumání závislosti mezi religiozitou a ostatními demografickými, resp. sídelními faktory v návaznosti na SLDB 2011. Cílem této kapitoly je zhodnotit pomocí regresní a korelační analýzy, které faktory ovlivňují míru religiozity a naopak, jak samotná religiozita podmiňuje celkové demografické chování obyvatelstva. Součástí analýz jsou i míry koncentrace, které vyjadřují koncentrovanost náboženského vyznání do určitých sídel, resp. regionů s různou sídelní strukturou. Stěžejní část analýzy vychází především z Pastora (1994a), který se zabýval zmíněnými vztahy k roku 1991 a příslušného SLDB (Příloha 11). Naše analýza má za cíl provést komparaci dřívějších (Pastorových) výsledků se současnou situací a identifikovat případné změny.

6.1. Religiozita a demografické charakteristiky

Původcem základních norem společenského chování je mimo jiné také náboženství, které významným způsobem ovlivňuje naši společnost. V dnešní době se téměř 4/5 obyvatel české společnosti nehlásí k náboženskému vyznání, avšak společnost má i nadále vztah ke křesťanským hodnotám i normám (ČSÚ 2011). Nejlépe lze tuto skutečnost pozorovat v rodinné sféře. Religiozita výrazně ovlivňovala rodinný život, a tedy utvářela určitým způsobem rodinu. Dnes se však postoje k rodině či rodinnému chování vlivem sekularizace společnosti mění (Nešporová 2010). Kapitola pojednává o dnešním rozdílu mezi věřícím a nevěřícím obyvatelstvem v oblasti rodinného chování.

6.1.1. Vliv religiozity na sňatečnost

Za základní kámen pro vznik rodiny a plození dětí jsou považovány lidé, kteří vstupují do manželských svazků, a to buď do dočasných či trvalých. Podílejí se tak na přírůstku obyvatel a jeho celkové populační struktuře. V dřívějších dobách byl však sňatek běžnější záležitostí, než je tomu dnes. Obecně v období před rokem 1989 považovali mladí lidé vstup do manželství za určitý způsob osamostatnění se od rodičů a cítili se tak dospělejšími. Ke změně vzorce rodinného chování dochází již ke konci osmdesátých let. Za výrazný pokles sňatků před revolucí a převážně po ní (Příloha 4) mohlo hned několik faktorů, mezi něž patří např. emancipace žen a jejich zrovnoprávnění, přístupnější

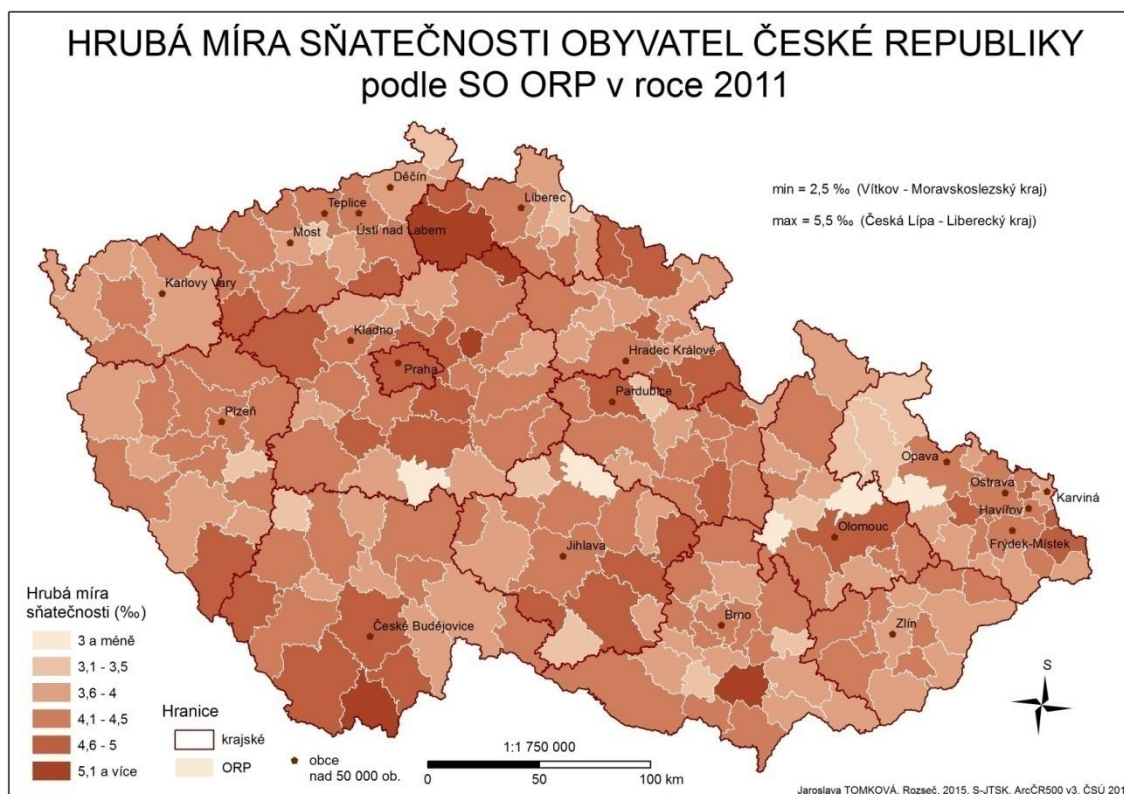
a spolehlivější antikoncepce, touha po vzdělání a další. Manželství se již nepřikládá určitá důležitost, nýbrž je odkládáno do vyššího věku a do popředí vstupují nesezdané partnerské svazky. I přesto římskokatolíci nadále uznávají manželství jako jednu ze sedmi svátostí a přikládají mu velkou váhu. Naopak lidé protestantského vyznání neuvažují již dnes o manželství jako o svátosti, ale pouze jako o světské záležitosti, která je doporučovaná a v podstatě žádoucí (Nešporová 2010). Mladí lidé v České republice, obdobně jako v dalších evropských státech, kladou dnes větší důraz na svobodu, individualismus a nezávislost, což má za následek snižování absolutní i relativní sňatečnosti (Hašková a Rabušic 2008; Kouřilová a Rousová 2009; ČSÚ 2011).

Tabulka 3. Korelace religiozity se sňatečností ve vybraných statistických souborech

soubor	n	korelace s hrubou mírou sňatečnosti		korelace s redukovanou mírou sňatečnosti svobodných	
		věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi	věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi
SO ORP ČR	206	-0,093	0,03	0,506	0,498
okresy ČR	77	-0,124	-0,124	0,648	0,642
kraje ČR	14	-0,335	-0,383	0,689	0,66

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

Mapa 5.

V České republice od roku 2007 docházelo k opětovnému snižování počtu sňatků, kdy nejnižších hodnot dosahuje počet svateb v roce 2011. V tomto roce vstoupilo do manželství 45 137 párů, což bylo nejméně od roku 1918 (ČSÚ 2012). Nízké průměrné hodnoty hrubé míry sňatečnosti dokládá i mapa č. 5, a to na úrovni SO ORP. Mimo jiné nepozorujeme na úrovni SO ORP žádné pravidelné tendence územní diference sňatečnosti korelující s religiozitou. Nejvyšší sňatečnost shledáváme v SO ORP Česká lípa v Libereckém kraji, kdy hrubá míra sňatečnosti vykazuje hodnotu 5,5%. Z hlediska religiozity se však k věřícím hlásí pouhých 9,5 % obyvatel (průměr ČR je 20,8 %). Více než 5 % dosahují také české regiony Lysá nad Labem, Kaplice, Mnichovo Hradiště, či moravský region Hustopeče. Kromě SO ORP Hustopeče jsou z hlediska podílu věřícího obyvatelstva velmi podprůměrnými mikroregiony. Naopak nejmenší hrubá míra sňatečnosti dosahující pouze do 3 % byla naměřena v roce 2011 ve Středočeském kraji v SO ORP Votice, dále v Konici a Šternberku v Olomouckém kraji, v Chotěboři na Vysočině a ve Vítkově v Moravskoslezském kraji s vůbec nejnižší hodnotou hrubé míry sňatečnosti (2,5 %). Tyto územní celky jsou již podle zastoupení věřícího obyvatelstva paradoxně průměrné až mírně nadprůměrné. Z pohledu okresů mají nejmenší zastoupení sňatků na 1000 obyvatel Bruntál, Jeseník, Děčín a Jablonec nad Nisou, dosahující maximálně hodnoty 3,8 %. Tato skutečnost v prvních dvou případech (Bruntál a Jeseník) evidentně koresponduje s nepříznivou situací na trhu práce. Tyto okresy se držely v letech 2010 i 2011 na první, resp. druhé příčce s nejvyšší mírou registrované nezaměstnanosti v rámci všech okresů ČR (Příloha 7, Příloha 8). Panují zde tedy velmi nevhodné ekonomické podmínky pro zakládání rodiny a odchází k odlivu mladšího obyvatelstva do příznivějších regionů, zejména Prahy. Naopak nejvyšší hrubou mírou sňatečnosti můžeme pozorovat v okrese Česká Lípa, Český Krumlov, Praha-východ či České Budějovice s hodnotou vyšší než 4,7 %. Z mezoregionálního hlediska bylo nejméně manželských sňatků na 1000 obyvatel uzavřeno v kraji Karlovarském, Olomouckém a Zlínském, naopak nejvíce v Jihočeském a Libereckém kraji a zcela nejvyšší hodnoty vykazuje Hlavní město Praha (4,7 %). Tato skutečnost ukazuje především na obyvatelstvo z vyšších sociálních sfér, pro které je Praha vhodné místo k uzavření sňatku.

Při pohledu na mapu č. 4 z předešlé kapitoly nepozorujeme v podstatě žádnou souvislost územní koncentrace religiozity a sňatečnosti. V tradičně více religiozně založených moravských regionech neshledáváme výraznější hodnoty hrubé míry sňatečnosti, než v tradičně méně nábožensky založených regionech severozápadních Čech.

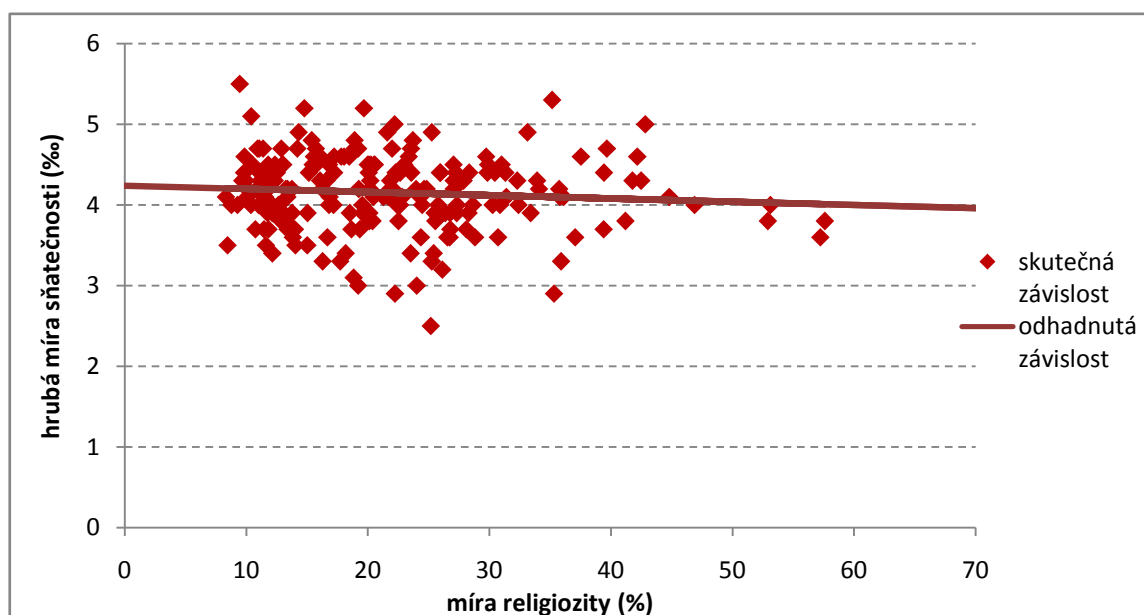
Tuto skutečnost můžeme interpretovat také pomocí korelace. V roce 1991 podle Pastora (1994a) slabou závislost pozorovat můžeme ($r = -0,36$ za okresy), avšak v dnešní době se religiozita ve sňatečnosti neodráží takřka vůbec. Závislost mezi hrubou mírou sňatečnosti a podílem celkového věřícího obyvatelstva můžeme zapsat ve tvaru

$$hms = 4,24 - 0,004pvy, \quad R^2 = 0,009 = 0,9 \%,$$

z čehož vyplývá, že osoby, které se hlásily k věřícímu obyvatelstvu, mají průměrně stejně vysokou sňatečnost jako ostatní. Statisticky zanedbatelná záporná závislost, resp. nezávislost mezi sňatečností a religiozitou za SO ORP vychází $-0,093$. Evidentní statistickou nezávislost můžeme pozorovat také na regresním grafu č. 3. V okresech ČR dosahuje korelace též hodnoty pouze $-0,124$, za kraje $-0,335$. V takto velkých územních jednotkách však dochází k výraznějšímu zkreslení dat, jelikož se jedná o větší územní jednotky, které jsou značně heterogenní a územně diferencované. V tomto kontextu je nejvhodnější upřednostňovat hodnotu korelace nejmenší sledované jednotky (mikroregionální), která prokázala absolutní nezávislost. Pastor (1994a) také tvrdí, že okresy s nižší religiozitou by měly vykazovat vyšší počet sňatků, neboť dochází k opakovanému sezdání rozvedených párů. Takových nevěst je v naší zemi 24,76 %, ženichů 25,01 % (ČSÚ 2011). Na základě korelační analýzy lze ale říci, že v dnešní době však toto tvrzení už neplatí.

Graf 3. Závislost hrubé míry sňatečnosti na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP

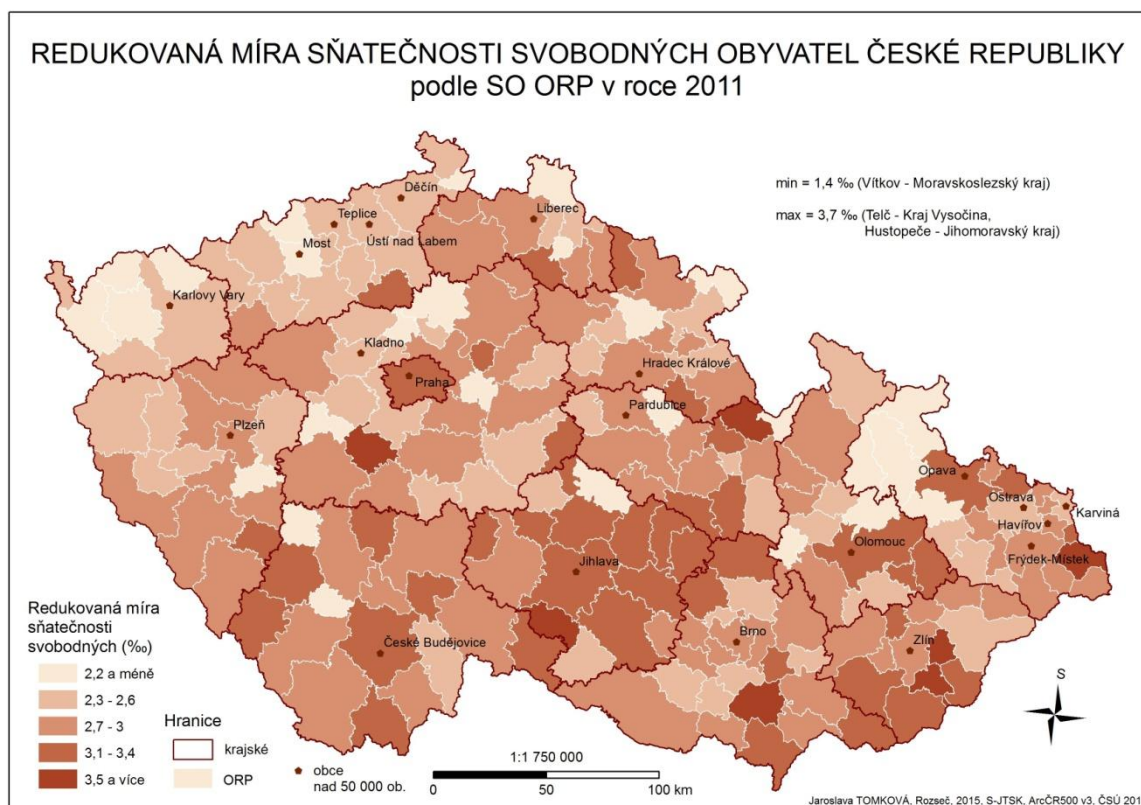
v roce 2011

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

Ve většině případů uzavírají manželství dva svobodní lidé, jedná se o tzv. protogamní sňatky (ČSÚ 2011). Pro zhodnocení závislosti mezi sňatečností a věřícím obyvatelstvem je proto lepší brát v potaz pouze počty sňatků svobodných osob. Skutečnost, že se bude nejspíše jednat o vyšší korelaci, nám napovídá i mapa č. 6, na které můžeme sledovat již poměrně výraznější tendence územní diference sňatečnosti, než v předchozím případě. Severozápadní část Čech nám vykazuje nižší redukovanou míru sňatečnosti svobodných, než je tomu např. v moravských krajích. Velmi nízké hodnoty můžeme pozorovat i na Moravě, konkrétně v okrese Bruntál Moravskoslezského kraje. Podprůměrné míře religiozity (17,33 %) lze přiřazovat pouze marginální význam. Hlavní příčinou je zde zmíněná situace na trhu práce. Jedná se o periferní region s dlouhodobě vysokou mírou nezaměstnanosti a nevhodnými podmínkami pro zakládání rodiny.

Mapa 6.

Svobodných nevěst z jejich celkového počtu bylo v České republice k roku 2011 74,09 % a ženichů 73,93 %. Pro redukovanou míru sňatečnosti svobodných využíváme pouze ty sňatky, kdy jsou svobodní oba snoubenci, a ty v roce 2011 v úhrnu ČR tvořily 64,35 %. Z hlediska krajů se pohybujeme přibližně mezi hodnotami 54-72 %, kdy relativně nejméně uzavřených manželství dvou svobodných párů bylo v Karlovarském kraji (54,2 %) a kraji Ústeckém (56,7 %), naopak nejvíce v kraji Vysočina (72,5 %) a ve

Zlínském kraji (72,2 %) (ČSÚ 2011). Tato skutečnost poměrně dobře reflektuje náboženské poměry v těchto regionech a vypovídá o reprodukci a zachování manželské tradice. Na úrovni okresů s nejmenší hodnotou hrubé míry sňatečnosti svobodných je již výše zmiňovaný Bruntál (2,0 ‰), dále okres Most a Sokolov (2,1 ‰). Nejvyšší hodnotu 3,2 ‰ vykazují okresy Břeclav, Žďár nad Sázavou a Jihlava.

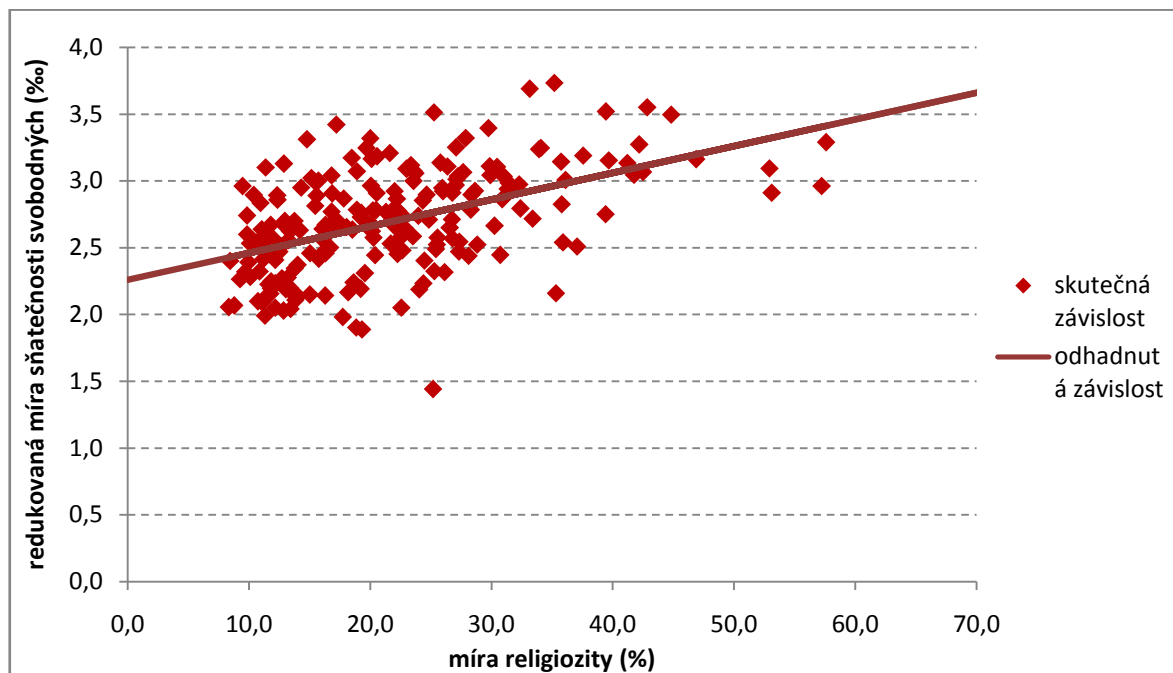
Při přepočtu snoubeneckých párů na 1000 obyvatel získáváme průměrnou hodnotu za Českou republiku 2,77 ‰. Této hodnoty nedosahuje 45 % zkoumaných nejmenších územně správních celků – SO ORP. Nejnižší redukovanou míru sňatečnosti svobodných 1,4 ‰ pozorujeme u SO ORP Vítkov v Moravskoslezském kraji. Z hlediska podílu věřícího obyvatelstva patří přitom Vítkov mezi mírně nadprůměrné s hodnotou 25,2 %. Dalšími regiony, které nedosahují ani 2 ‰ jsou Králíky z Pardubického kraje a Rýmařov z kraje Moravskoslezského. Tyto územní celky patří z aspektu věřícího obyvatelstva již mezi mírně podprůměrné, avšak primárně se jedná opět o periferní mikroregiony, kde obecně nižší sňatečnost podmiňuje socioekonomický stav. Na druhé straně stojí moravské mikroregiony – Luhačovice, Vizovice a Třinec s velmi nadprůměrnými hodnotami podílu věřícího obyvatelstva (39-45 %) a český Žamberk. Jedná se o administrativní celky dosahující redukované míry sňatečnosti svobodných 3,5 ‰ a více. Nejvyšší hodnotu 3,7 ‰ vykazují dva územně správní celky opět na Moravě – Telč z kraje Vysočina a Hustopeče nacházející se v Jihomoravském kraji. V těchto dvou administrativních celcích se podíl celkového věřícího obyvatelstva pohybuje kolem 34 %.

V tomto kontextu je redukována míra sňatečnosti svobodných v České republice korelována s religiozitou relativně kladně. Jinými slovy je ve více nábožensky založených mikroregionech větší počet sňatků svobodných snoubenců. V tabulce č. 3 můžeme pozorovat na úrovni krajů poměrně silnou závislost $r = 0,689$, podobná je i korelace za okresy ($r = 0,648$). Soubory SO ORP korelují již o něco méně ($r = 0,506$), nedochází totiž k tak výraznému zkreslení. Tuto závislost můžeme vyjádřit pomocí regresní rovnice:

$$rmss = 2,26 + 0,02pvy, \quad R^2 = 0,256 = 25,6 \%,$$

kde **rmss** je redukována míra sňatečnosti svobodných a **pvy** je podíl obyvatel věřících celkem v %. Můžeme tedy říci, že lidé hlásící se k věřícímu obyvatelstvu mají redukovanou míru sňatečnosti svobodných přibližně o 88 % vyšší, než osoby bez vyznání. Slabší přímou lineární závislost, která je pozitivního charakteru lze pozorovat také na grafu č. 4.

Graf 4. Závislost redukované míry sňatečnosti svobodných na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

6.1.2. Vliv religiozity na rozvodovost

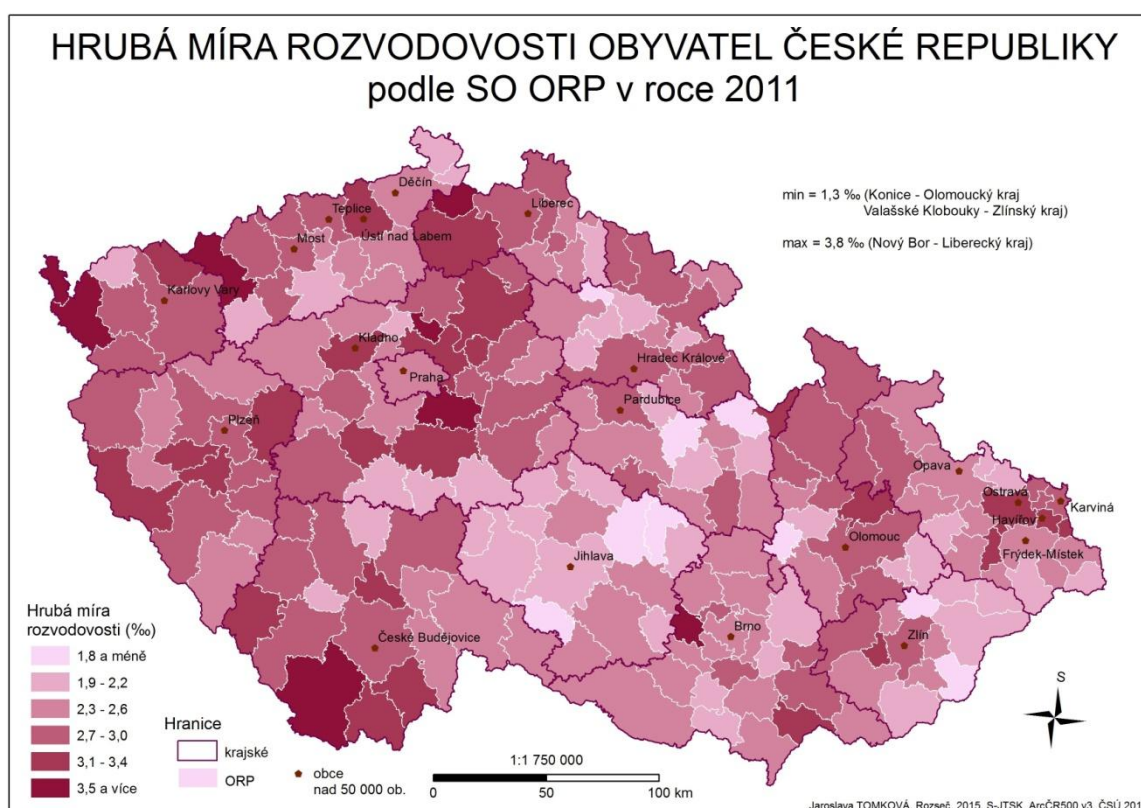
Jedním ze způsobu zániku manželství je rozvod. Ještě v relativně nedávné historii docházelo k rozvodům jen ve zcela výjimečných případech. Postupně však vznikaly nové zákony o rozvodech, které již nepovolovaly rozvody jen za určitých okolností, ale umožňovaly je ve zcela častějších případech. V dnešní době se neklade příliš důraz na ono, „Co Bůh spojil, člověk nerozděluj“, ale společnost vnímá rozvod jako zcela přirozený zánik manželství. Vznik, resp. zánik manželství a rodiny neovlivňuje pouze religiozita obyvatelstva, ale i celá řada dalších společenských a sociálních faktorů, např. kultura a tradice, hodnotová orientace, emancipace žen či růst individualismu. Rozvodovost je dále ovlivňována úrovní sňatečnosti, populační politikou a především již výše zmiňovanou právní dostupností rozvodu. Ani změny spojené s druhým demografickým přechodem (především výrazný úbytek uzavřených manželských svazků) se neodráží v úrovni rozvodovosti, ale trend vysoké intenzity rozvodovosti zůstává dlouhodobě zachován. Vysoká míra rozvodovosti v České republice patří tedy i nadále mezi negativní charakteristiky demografického chování (Příloha 5).

Tabulka 4. Korelace religiozity s rozvodovostí ve vybraných statistických souborech

soubor	n	korelace s hrubou mírou rozvodovosti		korelace s mírou rozvodovosti manželství		korelace s indexem rozvodovosti	
		věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi	věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi	věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi
SO ORP ČR	206	-0,431	-0,45	-0,514	-0,529	-0,355	-0,371
okresy ČR	77	-0,49	-0,504	-0,559	-0,574	-0,406	-0,422
kraje ČR	14	-0,702	-0,723	-0,744	-0,765	-0,547	-0,548

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

Mapa 7.

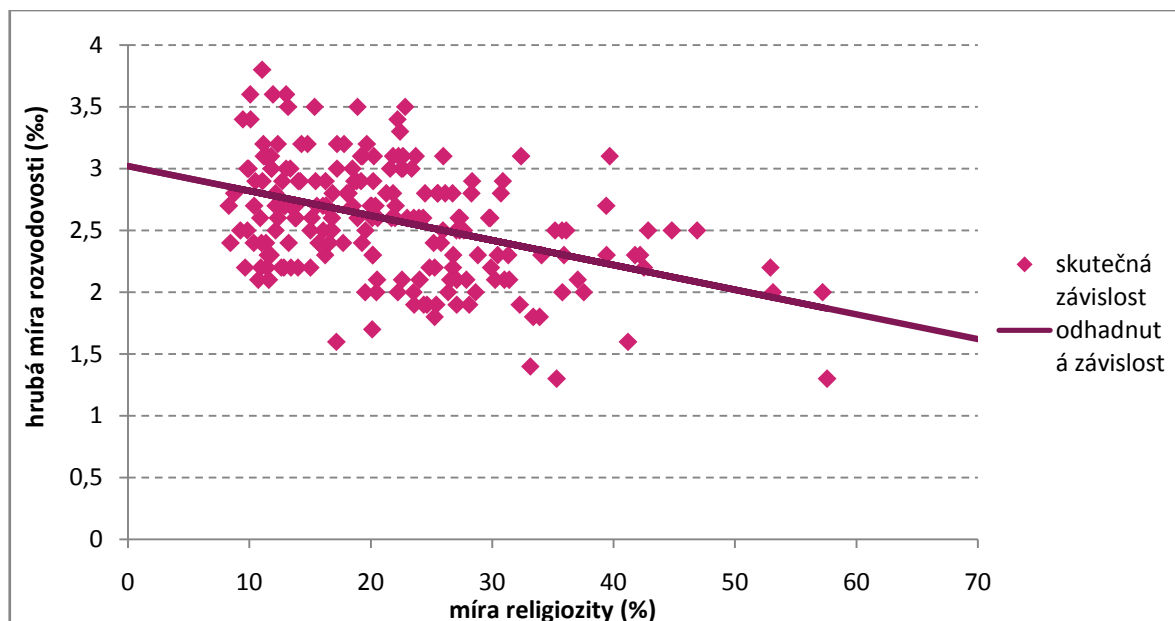

V České republice se v roce 2011 rozvedlo 28 113 párů, od předešlého roku tak zaznamenáváme pokles rozvodů manželství přibližně o 2,7 tisíce. Jedná se o jeden z nejvýraznějších meziročních poklesů počtu rozvodů od roku 1989. Příčinou jsou i mimo jiné snižující se počty sňatků v předchozích letech (ČSÚ 2011 a 2015). Průměrná hodnota počtu hrubé míry rozvodovosti je přibližně 2,7 ‰. Nejvyšších čísel tento ukazatel rozvodovosti v roce 2011 nabývá převážně v Čechách. Tuto skutečnost nám demonstruje i mapa č. 7, která znázorňuje hrubou míru rozvodovosti za SO ORP v roce 2011. Porovnáme-li ji s mapou č. 4 z kapitoly 5.2. *Religiózní struktura obyvatelstva 2011*,

můžeme říci, že je zde určitá (ač velmi generalizovaná) územní diferenciaci severozápad vs. jihovýchod, a tedy souvislost s náboženským vyznáním obyvatelstva. Na mezoregionálním měřítku lze konstatovat, že kraje Liberecký, Karlovarský a Plzeňský dosahují nejvyšších hodnot hrubé míry rozvodovosti ze všech krajů (2,9 – 3 %) a zároveň patří mezi pět nejméně religiózních krajů České republiky. Naopak tři kraje s nejvyšším zastoupením podílu věřícího obyvatelstva – Zlínský kraj, Jihomoravský kraj a Kraj Vysočina – řadíme mezi čtyři kraje s nejnižším počtem rozvodů na 1 000 obyvatel (2,2-2,5 %). Velmi nízkých hodnot nabývá také kraj Pardubický a to 2,4 %. Z hlediska územní úrovně okresů dosahuje nejvyšší hodnoty 3,5 % rozvedeného obyvatelstva okres Česká Lípa. Jedná se o region, kde je velmi nízký podíl věřícího obyvatelstva (9,88 %) a sňatečnost se pohybuje na nejvyšší hodnotě za okresy ČR (5,5 %). Lze tedy říct, že pro region Česká Lípa platí fakt, že v okresech s nižší religiozitou je více sňatků, neboť dochází k opakovaným manželství rozvedených párů a zároveň je zde tedy vysoká rozvodovost (Pastor 1994a). Mezi územní celky s nejnižší rozvodovostí patří okresy Kraje Vysočina – Jihlava (1,9 %) a Žďár nad Sázavou (2 %) a ze Zlínského kraje okres Vsetín (2 %).

Graf 5. Závislost hrubé míry rozvodovosti na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

Průměrnou hodnotu hrubé míry rozvodovosti za ČR z hlediska SO ORP přesahuje přibližně 45 % zkoumaných regionů. Nejvyšší hrubá míra rozvodovosti (3,8 ‰) byla

naměřena v Libereckém kraji, v SO ORP Nový Bor. Nad 3,5 ‰ vystupují ještě české mikroregiony Neratovic, Kadaně a Chebu. Všechny zmíněné územní celky dosahují velmi podprůměrných hodnot podílu věřícího obyvatelstva (od 10 do 13 ‰). Naopak mezi SO ORP s nejnižší hrubou mírou rozvodovosti dominují moravské regiony. Nejnižší hodnotu rozvodovosti (1,3‰) mají Valašské Klobouky, kde je naopak nevyšší podíl věřících za SO ORP v České republice (57,6 ‰). Dále mezi ně také patří např. SO ORP Konice či Telč.

Již na mapě č. 7 lze pozorovat určitou závislost mezi religiozitou obyvatelstva a rozvodovostí. Regiony severozápadních Čech vykazují průměrně vyšší hodnoty než regiony moravské, které jsou více religiozně založené. Můžeme tedy říci, že v regionech s vyšším počtem věřícího obyvatelstva dochází k méně častým rozvodům, tzn., že korelace mezi těmito ukazateli vychází záporného charakteru (Tabulka 4, Graf 5). V tabulce č. 4 také vidíme silnou závislost za kraje, kde se hodnota pohybuje na hranici -0,7. O téměř dvě desetiny nižší korelaci lze pozorovat na úrovni okresů ($r = -0,490$). Závislost mezi hrubou mírou rozvodovosti a podílem věřícího obyvatelstva za SO ORP ($r = -0,431$) můžeme také vyjádřit pomocí rovnice:

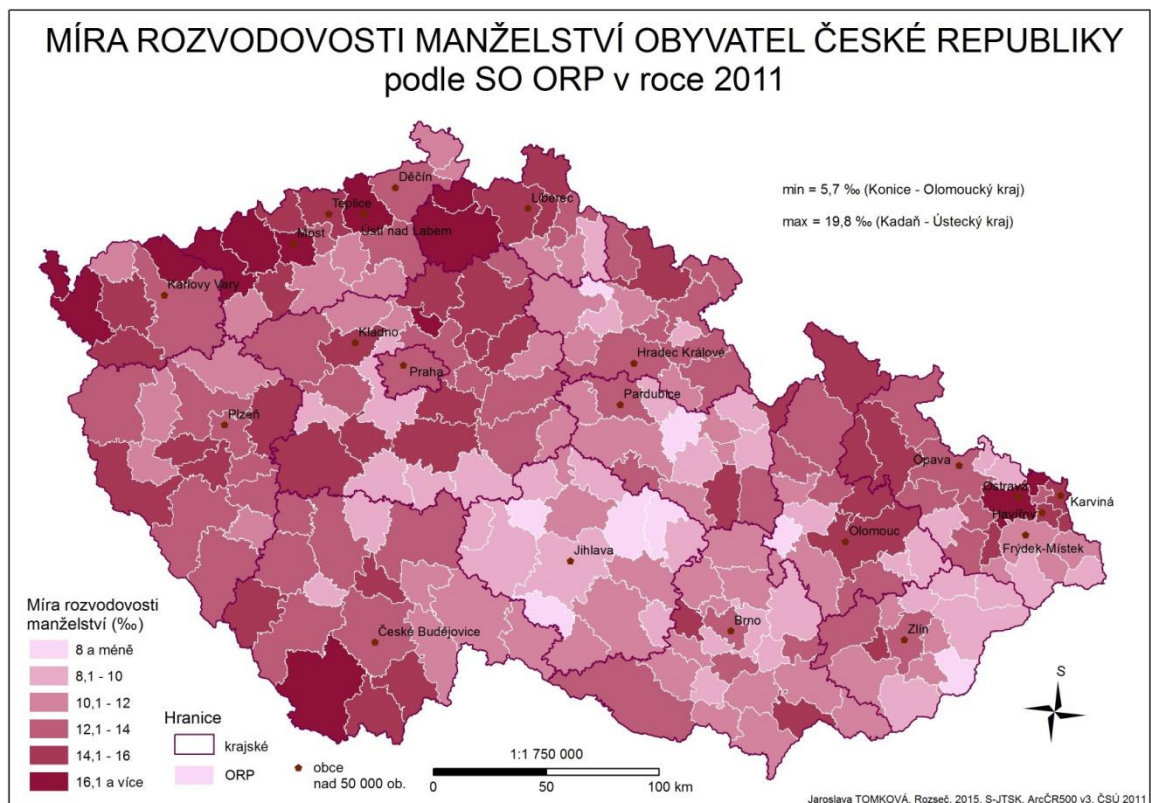
$$hmr = 3,02 - 0,02pvy, \quad R^2 = 0,256 = 18,6 \%,$$

z čehož lze usoudit, že lidé hlásící se mezi věřící obyvatelstvo mají průměrně asi 3x nižší rozvodovost než osoby ostatní. Na grafu č. 5 lze také pozorovat negativní korelaci, kterou také označujeme jako slabší nepřímou lineární závislost.

Předchozí ukazatel je však ovlivněn různými faktory, jako je např. intenzita rozvodovosti či struktura obyvatelstva podle rodinného stavu a věku, a tak ho nemůžeme považovat za zcela relevantní. Míra rozvodovosti manželství, která udává počet rozvodů připadajících na 1000 existujících manželství, resp. na 1000 vdaných žen, je spolehlivějšího charakteru. Na mapě č. 8 lze pozorovat, že dodržování náboženské tradice v podobě méně častých rozvodů je evidentní zejména na Vysočině. Ačkoliv je zde obecně vyšší míra sňatečnosti (redukovaná i obecná), míra rozvodovosti manželství (i obecná) je zde velmi nízká. Naproti této situaci stojí druhý pól - severozápadní Čechy. Panuje zde velmi vysoká rozvodovost manželství navzdory tomu, že redukovaná míra sňatečnosti svobodných i obecné sňatečnosti je nízká, resp. podprůměrná. Jedná se o evidentní územní polarizaci v demografickém chování. Menší míru rozvodovosti registrujeme i v tradičních náboženských regionech jižní a jihovýchodní Moravy. V České republice byla k roku 2011

průměrná míra rozvodovosti manželství 12,8 %. Této a vyšší hodnoty dosáhlo 9 krajů České republiky, kdy maximum pozorujeme u kraje Karlovarského (15,8 %). K 15 % míry rozvodovosti manželství se také blíží další kraje severních a severozápadních Čech, a to kraj Liberecký (14,8 %) či Ústecký (14,7 %). Na mapě č. 8 je znát, že minima naopak dosahuje Kraj Vysočina (9,6 %), dále kraj Zlínský (11 %), Pardubický (11,2 %) či Jihomoravský (11,7 %). Na úrovni okresů patří mezi regiony s nejvyšším podílem rozvodů na 1000 vdaných žen Česká Lípa (18,6 %). Vysoká rozvodovost v tomto regionu je způsobená různými faktory. Příkladem může být velmi vysoký podíl počtu sňatků a případně i jedna z nejnižších hodnot zastoupení religiozního obyvatelstva. Dále můžeme jmenovat severozápadní okresy převážně s nevěřícími obyvateli – Ústí nad Labem, Cheb či Chomutov. Na druhé straně stojí okresy Kraje Vysočina a to Jihlava (8,6 %), Žďár nad Sázavou (8,7 %) a Pelhřimov (9,2 %). Tyto územně správní celky naopak vykazují nadprůměrnou míru religiozity.

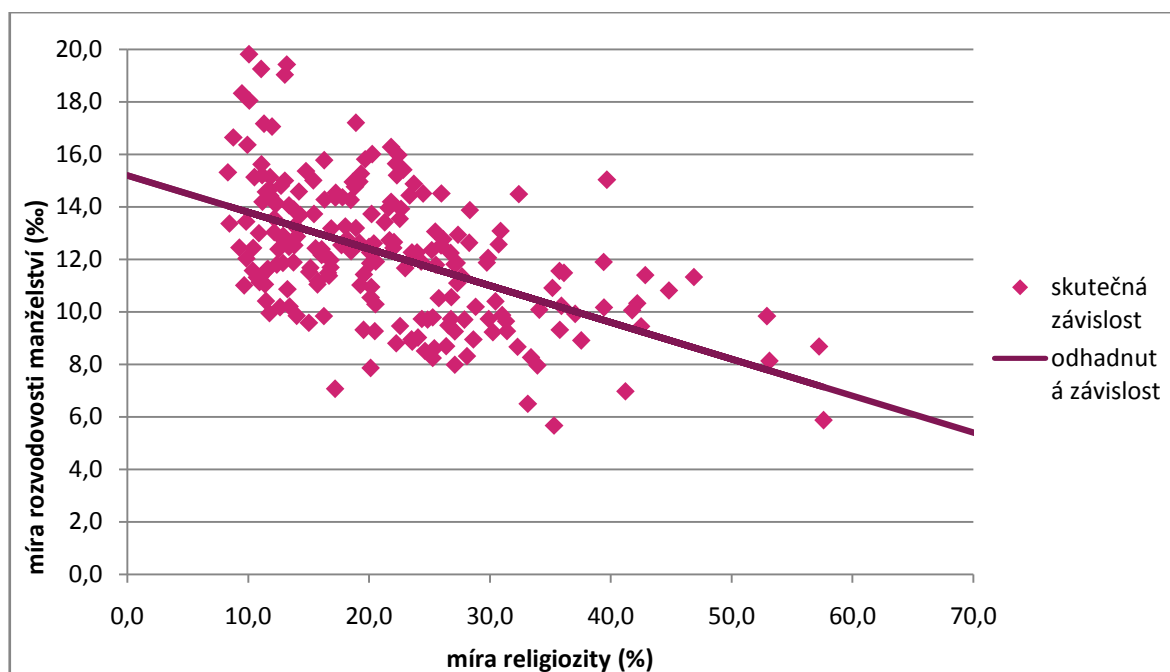
Mapa 8.

Z hlediska SO ORP přesahuje průměrnou míru rozvodovosti manželství za Českou republiku necelých 37 % územních celků. Nejvyšší hodnoty pozorujeme u SO ORP Kadaňž Ústeckého kraje, která dosahuje 19,8 %. Tento region naopak patří z hlediska

religiózní struktury s hodnotou 10,1 % mezi podprůměrné. Mezi další oblasti s vysokou mírou rozvodovosti manželství patří SO ORP Aš, Nový Bor či Cheb na území severozápadních Čech. Jedná se opět o administrativní celky s nízkým podílem věřících (11 do 13 %) a tato skutečnost opět dobře reflektuje územní náboženskou polarizaci severozápad vs. jihovýchod. Mezi mikroregiony s nízkou mírou rozvodovosti manželství totiž patří silně religiózně založené oblasti, jako např. Valašské Klobouky, Konice, Telč či Nové Město na Moravě. Vůbec nejnižší hodnotu 5,7 ‰ vykazuje SO ORP Konice a následují jej Valašské Klobouky (5,9 ‰), které mají na této hierarchické úrovni nejvyšší podíl věřícího obyvatelstva.

Graf 6. Závislost míry rozvodovosti manželství na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

Porovnáme-li mezi sebou mapu č. 4 a mapu č. 8, můžeme predikovat, že mezi mírou rozvodovosti manželství a hrubou mírou religiozity se bude vyskytovat určitá korelace, resp. závislost se záporným charakterem. V oblastech, kde se nachází více věřícího obyvatelstva, panuje poměrně nižší rozvodovost. Predikovanou korelaci potvrzuje tabulka č. 4, kde vychází silná závislost na mezoregionální úrovni ($r = -0,744$). Opět na této úrovni ovšem dochází k největšímu zkreslení dat. Již poměrně méně korelují území na úrovni okresů, kde Pearsonův koeficient korelace vychází $-0,559$. Podobné hodnotě se blíží

i soubory za SO ORP, kde se závislost vychází -0,514. Korelaci za území SO ORP lze také zapsat ve tvaru:

$$mrm = 15,2 - 0,14pvy, \quad R^2 = 0,264 = 26,4 \%,$$

kde **mrm** je míra rozvodovosti manželství a **pvy** je podíl obyvatel všech věřících v %. Lze extrapolovat, že lidé hlásící se k věřícímu obyvatelstvu mají míru rozvodovosti manželství skoro 13x nižší, než osoby bez vyznání. Tuto zápornou korelaci pozorujeme také na grafu č. 6, který naznačuje, že jde o slabší nepřímou lineární závislost.

Podobně jako dva předchozí ukazatele koreluje mírně s religiozitou i index rozvodovosti. Nejvyšší závislosti dosahuje na mezuregionální úrovni ($r = -0,547$), kde minimální počet rozvodů na 100 sňatků vykazuje kraj Vysočina (51 %), naopak maximum kraj Karlovarský (72 %). Na úrovni okresů pozorujeme již závislost nižší ($r = -0,406$). Okresy na Moravě s průměrnou či nadprůměrnou mírou religiozity dosahují nejnižších hodnot indexu rozvodovosti. Jsou jimi např. Jihlava (42,6 %), Žďár nad Sázavou (45 %) či Ústí nad Orlicí (49,1 %). Mezi území s nejvyšší mírou rozvodovosti manželství patří ale nejen české regiony – Cheb (83,6 %) a Ústí nad Labem (82,5 %), ale i moravské, resp. okresy Moravskoslezského kraje – Bruntál (83,4 %) a Jeseník (77 %). Mikroregiony České republiky vykazují nejnižší závislost mezi danými ukazateli. Pearsonův koeficient korelace na hodnotě -0,355 značí relativně slabou nepřímou závislost. Hranici 100 % přesahuje SO ORP Šternberk, což znamená, že rozvody v daném území převažují nad počtem sňatků. Mezi další mikroregiony s vysokou hodnotou indexu rozvodovosti patří Vítkov, Rýmařov, Aš a Cheb. Naopak nejméně rozvodů na 100 sňatků jsou v SO ORP Telč (29,2 %), Valašské Klobouky (34,1 %) či Žamberk (35,9 %). Tento ukazatel je však poměrně zkreslující, neboť číselník a jmenovatel jsou časově i věcně odlišné.

6.1.3. Vliv religiozity na porodnost

Porodnost patří společně s předchozími charakteristikami mezi údaje, pomocí nichž lze zachytit vztah populace k rodině a jejím hodnotám a vazbám. Česká republika se řadí společně s ostatními evropskými zeměmi mezi populačně stárnoucí. Jednou z příčin, které ovlivňují dnešní stárnutí obyvatel, je snižování porodnosti ve spojení s prodlužováním délky lidského života. Ještě v 50. letech 20. století byla však porodnost poměrně na vysoké úrovni. K poklesu došlo až v první polovině let šedesátých, kdy se na český trh dostává

moderní antikoncepce. V sedmdesátých letech již zavádí vláda propopulační politiku, která je velmi výhodná pro novomanžele plánující založení rodiny. Dochází tak k opětovnému nárůstu porodnosti, neboť mladí lidé získali lepší podmínky pro založení rodiny či pořízení vlastní domácnosti. Narůstající trend porodů střídá po deseti letech zase náhlý pokles a v období od osmdesátých let až po současnost lze pozorovat, že úhrnná plodnost nedosahuje již úrovně minimální hodnoty 2,1, která je potřebná pro obnovu obyvatelstva (Příloha 6). Dalšími faktory, které mají v dnešní moderní společnosti čím dál větší vliv na porodnost, jsou také: úroveň dosaženého vzdělání u žen, uplatnění na trhu práce, bytová situace partnerů, vysoká míra potratovosti, koncentrace romského obyvatelstva apod. Z hlediska náboženského vyznání nepozorujeme výrazný vliv na porodnost. Je totiž zřejmé, že v dnešní sekularizované společnosti ne všichni, kteří se považují za věřící obyvatelstvo, dodržují náboženské normy, jako např. zákaz záměrného používání antikoncepce či připuštění umělých potratů. Je potřeba ale podotknout, že i někteří se jimi i nadále řídí (Kirchner 2003; Demografie 2005; ČSÚ 2011).

Tabulka 5. Korelace religiozity s porodností ve vybraných statistických souborech

soubor	n	korelace s hrubou mírou porodnosti		korelace s hrubou mírou mimomanželské porodnosti		korelace s hrubou mírou manželské porodnosti		korelace s úhrnnou plodností	
		věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi	věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi	věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi	věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi
SO ORP ČR	206	-0,25	-0,247	-0,68	-0,677	0,324	0,324	*	*
okresy ČR	77	-0,273	-0,285	-0,7	-0,704	0,271	0,264	-0,376	-0,37
kraje ČR	14	-0,386	-0,417	-0,811	-0,805	0,416	0,391	-0,588	-0,549

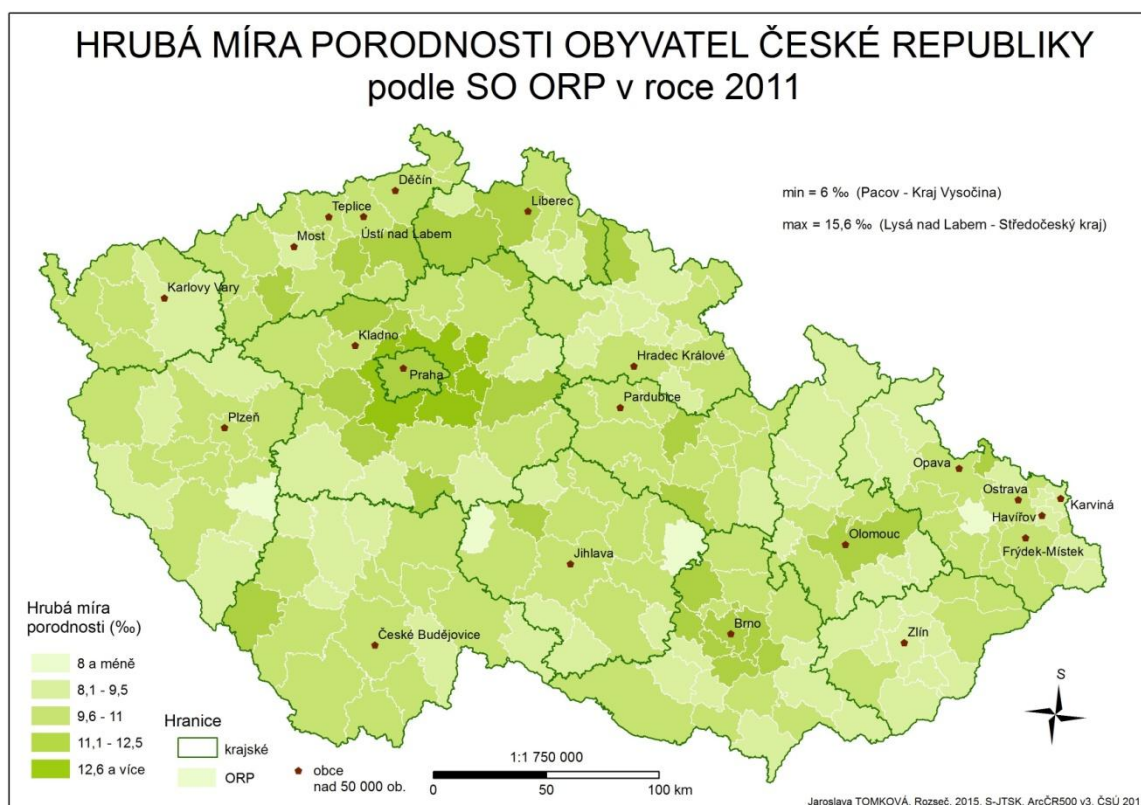
*absence dat

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

V České republice se v roce 2011 narodilo 108 673 živých dětí. Počet živě narozených se od roku 2009 snižoval a v roce 2010 se narodilo o 1,2 tisíce méně dětí, než v roce předešlém. V období 2010-2011 činil meziroční pokles až 8,5 tisíce. Hrubá míra porodnosti za celou Českou republiku byla v tomto roce 10,4 živě narozených dětí na 1 000 obyvatel. Této průměrné hodnoty nedosahují ani 2/3 zkoumaných krajů. Nejnížší porodnost zaznamenáváme v kraji Zlínském (9,4 ‰), jedná se však o nejreligióznější kraj v České republice, kde míra religiozity dosahuje 37 %. Naopak nejvíce dětí se rodí v kraji Středočeském (11,4 ‰). Kladný přirozený přírůstek obyvatelstva v roce 2011 činí ve Středočeském kraji 1 910 osob. Společně s Prahou (11,3 ‰) tak tvoří region s vysokým

nárůstem počtu obyvatel (ČSÚ 2011). Na úrovni okresů řadíme mezi území s nejmenší hodnotou hrubé míry porodnosti Jeseník (8,6 ‰), Přerov (8,9 ‰) a Šumperk (8,9 ‰), ležící na Moravě. Nejvyšší hodnotu vykazují okresy v zázemí hlavního města Prahy – Praha-východ (14 ‰) a Praha-západ (14,2 ‰).

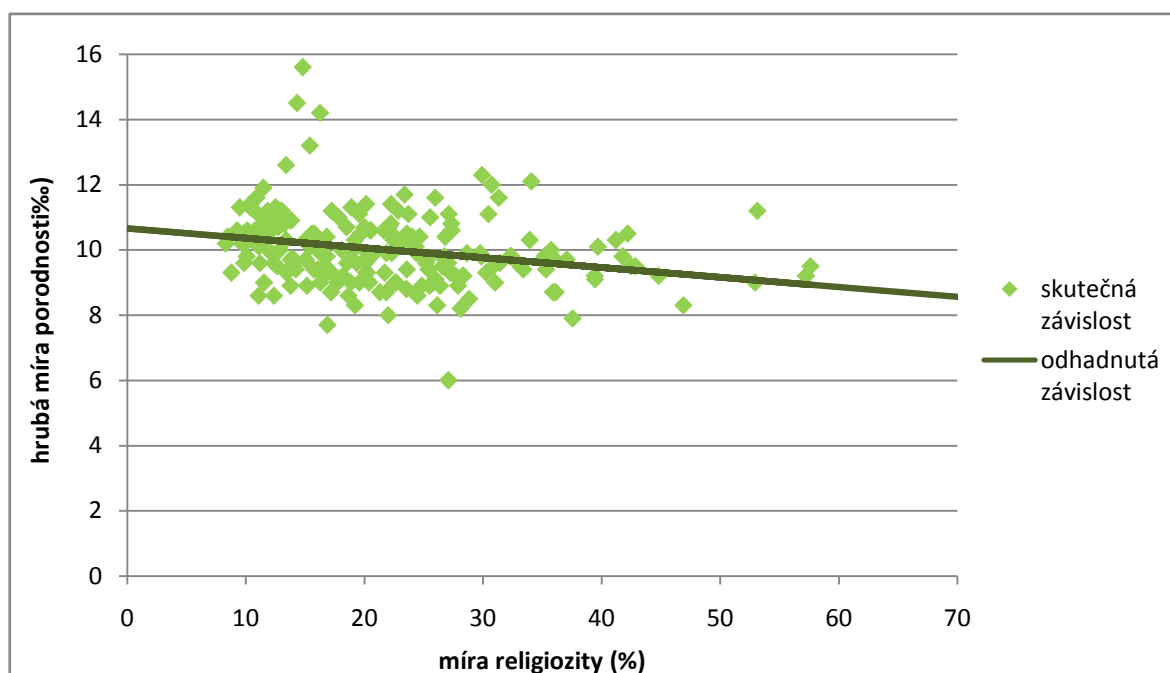
Mapa 9.

Na mapě č. 9 lze pozorovat, že oblasti s vyšší hrubou mírou porodnosti jsou koncentrovány do velkých měst, resp jejich zázemí, jako např. Brno, Olomouc a především Praha. Příčinou je stěhování mladých lidí do suburbanizovaných zón, neboť zde naleznou příznivější podmínky pro rodinný život (lepší ovzduší, dobrá dostupnost do práce, do školy, za službami apod.). Tento trend je evidentní zejména v mikroregionech s nejvyšší porodností, které leží ve Středočeském kraji v blízkosti hlavního města Prahy. Jsou jimi SO ORP Černošice (14,2 ‰), Brandýs nad Labem-Stará Boleslav (14,5 ‰) a Lysá nad Labem s hodnotou 15,6 ‰ živě narozených dětí na 1000 obyvatel. Další regiony s vyšší mírou porodnosti se nachází v severní části Čech. Z hlediska věřícího obyvatelstva se jedná spíše o podprůměrné regiony, jejichž hrubá míra religiozity se pohybuje přibližně kolem 15 %. V oblasti Moravy je vyšší hrubá míra porodnosti koncentrována pouze do zmíněných zázemí velkých měst. Nejnižší hodnoty hrubé míry porodnosti zaznamenáváme

na Vysočině v SO ORP Pacov (6 ‰) a Bystřice nad Pernštejnem (7,9 ‰), dále v Nepomuku (7,7 ‰) Plzeňského kraje a v Moravskoslezském kraji v SO ORP Bílovec (8 ‰). Tyto administrativní celky jsou podle zastoupení osob deklarovaných vírou průměrné až nadprůměrné. Pouze SO ORP Nepomuk dosahuje podprůměrné hodnoty 16,9 % věřícího obyvatelstva. Víra není v těchto případech dominantním faktorem podmiňujícím úroveň porodnosti.

Graf 7. Závislost hrubé míry porodnosti na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

Z výše uvedeného hodnocení a také částečně z mapy č. 9 vyplývá, že můžeme hledat závislost mezi hrubou mírou porodnosti a věřícím obyvatelstvem velmi těžko. Empiricky to potvrzuje již tabulka č. 5, kde pozorujeme, že vybrané ukazatele spolu korelují záporně, což značí naprostou nezávislost. Tuto skutečnost nám dokládá i graf č. 7, který nám znázorňuje slabší nepřímou lineární závislost. Jelikož se v našem případě jedná o negativní závislost, Pearsonův koeficient v podstatě vypovídá, že s rostoucím relativním počtem věřících obyvatel se bude počet živě narozených dětí snižovat. Tato hodnota samozřejmě neinterpretuje tuto závislost, nýbrž potvrzuje nezávislost našich zájmových proměnných. Míru porodnosti ovlivňují dnes spíše jiné faktory, jako jsou např. věková struktura obyvatelstva, ekonomická situace rodiny, stupeň vzdělání, urbanizace, migrace

apod. Na mezoregionální úrovni vychází korelace s religiozitou -0,386, za soubory okresů -0,273. Velice slabou závislost mezi hrubou mírou porodnosti a podílem osob hlásících se k víře za SO ORP ($r = -0,25$) můžeme také vyjádřit regresní rovnicí:

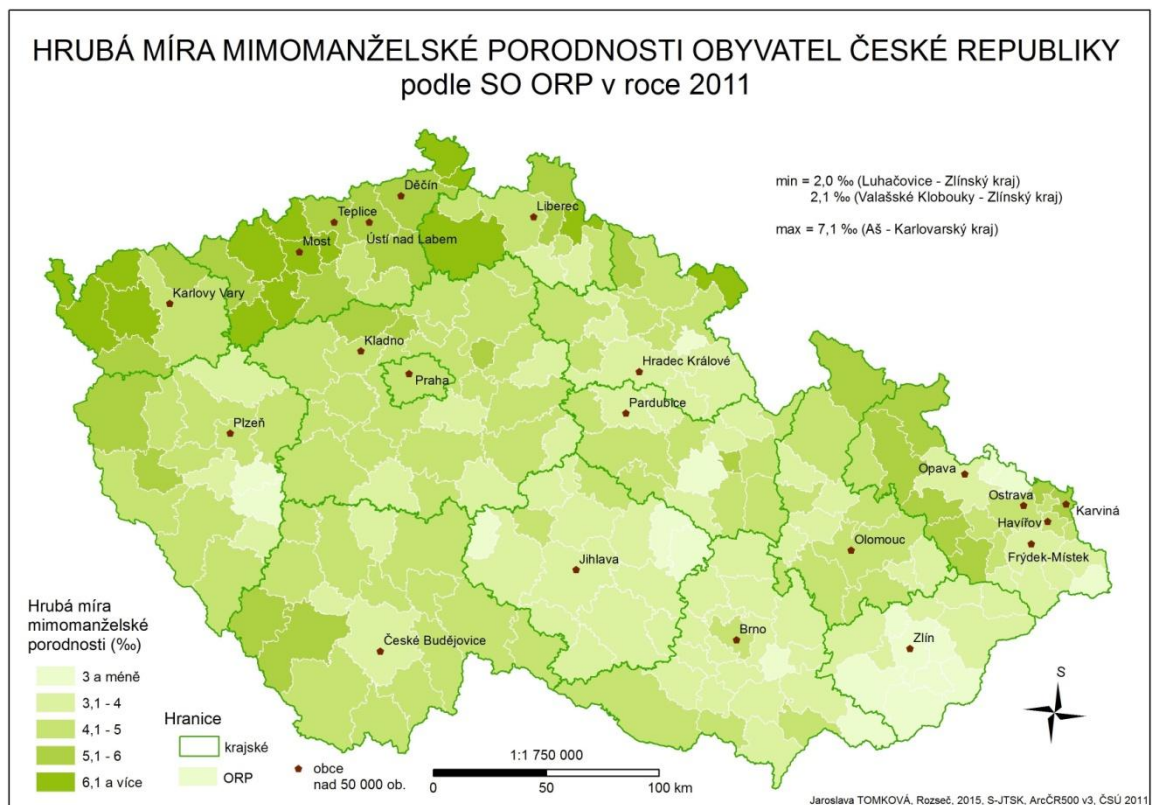
$$hmp = 10,66 - 0,03pvy, \quad R^2 = 0,062 = 6,2 \%$$

Na základě dané rovnice lze usoudit, že osoby s vyznáním mají nižší porodnost téměř o 40 %, než osoby, které svou víru nedeklarovaly.

Česká republika, podobně jako většina zemí v Evropě, je charakteristická prudkým nárůstem porodnosti mimo manželství. V dnešní době lidé uzavírají stále méně sňatků a velká část manželství se rozpadá, což vede k růstu počtu narozených dětí v nesezdaných rodinách. Zatímco v roce 1991 nepřesahoval podíl mimomanželských dětí ani 10 %, k roku 2011 vzrostl dokonce čtyřnásobně. Faktory ovlivňující mimomanželskou porodnost zahrnují behaviorální a demografické proměny společnosti. Společným jmenovatelem těchto proměn je všeobecný nárůst kohabitací a s ním související pokles počtu uzavřených sňatků (Rychtaříková 2007, cit. v Kouřilová a Rousová 2009). Podle křesťanské nauky je zřejmé, že děti by se tak měly rodit až po uzavření sňatku (Nešporová 2010), avšak současná situace vypovídá o zcela jiných demografických tendencích.

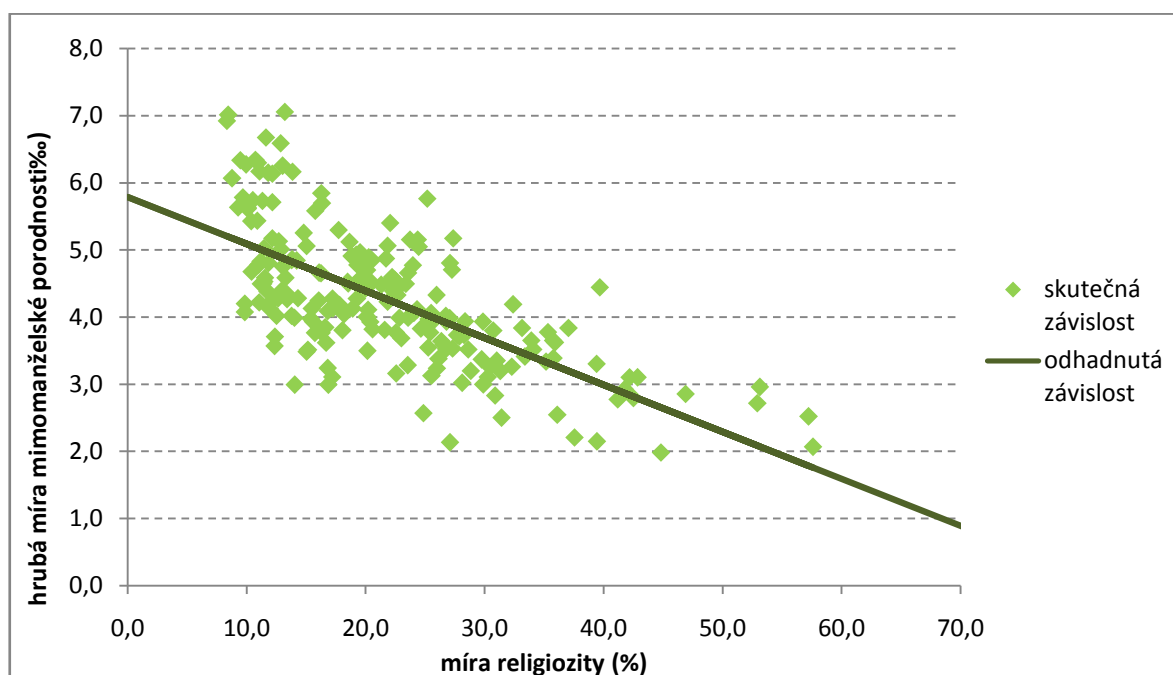
Na mapě č. 10 je znatelná určitá souvislost podílu dětí mimo manželství s územní koncentrací religiozity. Průměr České republiky v roce 2011 vykazuje 4,3 ‰ dětí narozených mimo manželství na 1000 obyvatel. Nejvyšší hodnoty hrubé míry mimomanželské porodnosti zaznamenáváme v roce 2011 v oblastech s nejmenším podílem věřícího obyvatelstva (10-13 ‰). Jedná se o kraje severních a severozápadních Čech – Liberecký (5 ‰), Karlovarský (5,8 ‰) a Ústecký (5,9 ‰). Na druhé straně stojí tradičně religiozní oblasti na Moravě. Nejnižší zastoupení mimomanželských dětí má kraj Zlínský (3,1 ‰), ve kterém je naopak nejvyšší zastoupení osob deklarujících svou víru (37 ‰). Dále také Kraj Vysočina s 3,5 ‰ živě narozenými dětmi mimo manželství a kraj Jihomoravský s hodnotou 3,9 ‰. Na úrovni okresů se pohybujeme mezi hodnotami 2,7-6,4 ‰, kdy relativně nejvíce dětí narozených mimo manželství bylo v okresech Ústeckého a Karlovarského kraje – Most (6,4 ‰), Cheb (6,3 ‰), Sokolov (6,2 ‰) a Chomutov (6,1 ‰), naopak nejméně v okresech Zlínského kraje a Kraje Vysočina – Zlín (2,7 ‰), Uherské Hradiště (2,8 ‰), Žďár nad Sázavou (3,1 ‰) a Třebíč (3,4 ‰). Je zcela zřejmé, že se v těchto regionech odráží náboženské poměry obyvatelstva.

Mapa 10.

Na mikroregionální úrovni dosahuje celorepublikového průměru hrubé míry mimomanželské porodnosti necelá polovina zkoumaných administrativních celků. Nejvyšší hodnoty pozorujeme opět v severozápadních Čechách u SO ORP Aš, kde dosahuje podíl mimomanželských dětí 7,1 ‰, což je způsobeno právě vysokou rozvodovostí v této oblasti. Z pohledu náboženského vyznání obyvatelstva tento region též spadá s hodnotou 13,2 % mezi velmi podprůměrné. Mezi další české mikroregiony s vysokým podílem dětí narozených mimo manželství a s nízkým podílem věřícího obyvatelstva (8-13 %) jsou SO ORP Bílina, Litvínov a Rumburk z Ústeckého kraje či SO ORP Kraslice z kraje Karlovarského. Mezi oblastmi s nízkou mírou mimomanželské porodnosti patří velmi religiózně nadprůměrné regiony ležící na Moravě. Nejmenších hodnot (2,0 ‰) dosahuje SO ORP Luhačovice ze Zlínského kraje s více než 40 % věřícího obyvatelstva. Dále ze stejného kraje také SO ORP Valašské Klobouky a Vizovice či SO ORP Pacov a Bystřice nad Pernštejnem z Kraje Vysočina. V tomto případě se jedná o velmi podprůměrné regiony z hlediska porodnosti mimomanželských dětí (2,1-2,2 ‰) a naopak nadprůměrné z hlediska religiozní struktury.

Graf 8. Závislost hrubé míry mimomanželské porodnosti na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

V této souvislosti je hrubá míra mimomanželské porodnosti v záporné korelaci. To znamená, že v oblastech s vyšší mírou religiozity se rodí méně dětí mimo manželství. Velice silnou závislost můžeme pozorovat již v tabulce č. 5, kdy na hierarchické úrovni krajů dosahuje korelace až -0,811. Pearsonův koeficient vychází za okresy o něco méně, jedná se však stále o vysokou závislost ($r = 0,7$). Korelaci ($r = -0,68$) za územní celky SO ORP můžeme interpretovat také na základě rovnice:

$$hmp_{mim.} = 5,79 - 0,07pvy, \quad R^2 = 0,462 = 46,2 \%,$$

kde $hmp_{mim.}$ je hrubá míra mimomanželské porodnosti a pvy je relativní počet věřících obyvatel v %. Z rovnice regresní přímky lze usoudit, že lidé s náboženským vyznáním mají přibližně 5x nižší podíl narozených dětí mimo manželství. Tuto skutečnost lze objasnit také pomocí grafu č. 8, který nám znázorňuje silnou nepřímou lineární závislost mezi mimomanželskou porodností a podílem osob hlásících se k věřícímu obyvatelstvu.

Předchozí ukazatel vykazoval vysokou závislost s hrubou mírou religiozity, avšak u manželské porodnosti jednoznačnou korelaci pozorovat nelze. V religiózních oblastech se sice rodí vyšší počet dětí v manželství, ale vysoká porodnost je obecně více koncentrovaná do městských a příměstských oblastí, kde je poměrně podprůměrný podíl

počtu věřícího obyvatelstva. Mezi tyto regiony patří především hlavní město Praha s nejvyšším relativním počtem narozených dětí v manželství (7,2 ‰) a Středočeský kraj s hodnotou 7,1 ‰. Minimální počet dětí narozených v manželství je v oblastech s nejnižší mírou religiozity – v Karlovarském (4,1 ‰) a Ústeckém (4,6 ‰) kraji. Na úrovni krajů se tak rovná Pearsonův koeficient korelace hodnotě 0,416. Již zcela nižší závislost pozorujeme za soubory okresů (0,271). Zde opět platí skutečnost, že celkovou korelaci za okresy České republiky ovlivňují regiony velkých měst a jejich suburbanizačních zón, které mají nízkou míru religiozity ale nejvyšší podíl dětí narozených v manželství, jsou jimi např. Praha-východ (9,8 ‰), Praha-západ (9,6 ‰) či Hlavní město Praha (7,2 ‰). Kladně však korelují moravské příměstské okresy – Brno-venkov (7,7 ‰) a Brno-město (7,3 ‰). Naopak velmi nízkých hodnot dosahují „ateistické“ oblasti severozápadní Čech – Most (3,3 ‰), Sokolov (3,9 ‰) nebo Chomutov (4,0 ‰) a okresy Moravskoslezského kraje s nižším podílem mladého obyvatelstva – Jeseník a Bruntál (3,5 ‰). Z mikroregionálního hlediska zaznamenáváme nejvyšší hodnoty hrubé míry manželské porodnosti v SO ORP Středočeského kraje – Lysá nad Labem (10,3 ‰), Brandýs nad Labem - Stará Boleslav (10,2 ‰) a Černošice (9,6 ‰). Naopak minimum pozorujeme v SO ORP Bruntál (3,1 ‰), Litvínov (3,2 ‰) a Most (3,3 ‰). Přímá lineární korelace za území SO ORP je opět slabého charakteru a dosahuje 0,324.

Posledním sledovaným ukazatelem je úhrnná plodnost. Jedná se o statisticky přesnější ukazatel než hrubá míra porodnosti, jelikož je očištěn od vlivu věkové struktury. Korelace dosahuje relativně vyšších hodnot, ale opět se jedná o negativní lineární závislost. Tato analýza proto definitivně potvrzuje dominantní vliv jiných faktorů než náboženských, které jsou zmíněny výše. Na úrovni krajů se jedná o hodnotu -0,588. Nejvyšší úhrnná plodnost byla zaznamenána v roce 2011 ve Středočeském (1,526) a Ústeckém (1,506) kraji. Velmi generalizovaně můžeme říci, že to ovlivňuje zejména mladé obyvatelstvo obou krajů. V případě Středočeského se jedná o mladé rodiny v suburbánních zónách s vazbou na Prahu a v případě Ústeckého kraje výrazně zvyšuje plodnost větší zastoupení romského obyvatelstva. Naopak nejnižší úhrnnou plodnost pozorujeme ve Zlínském kraji (1,335) a v hlavním městě ČR (1,352). Za regiony na nižší hierarchické úrovni vychází Pearsonův koeficient korelace -0,376. Okresy Praha-východ a Praha-západ spadají mezi oblasti s nejvyšší úhrnnou plodností (1,665 a 1,710). Na druhé straně stojí s minimální hodnotou úhrnné plodnosti okresy především s nadprůměrnou mírou religiozity, mezi něž patří např. Zlín (1,291) a Přerov (1,294).

6.2. Religiozita a sídelní charakteristiky

Za posledních dvě stě let se náboženské smýšlení západních Evropanů radikálně změnilo. Tento jev, popsáný již blíže v kapitole 3.4. *Problematika sekularizace české společnosti*, je spojován i s Českou republikou a označujeme ho termínem sekularizace. Jedním z faktorů, které hrají svou důležitou roli při odklonu obyvatelstva od víry, je i proces urbanizace. Např. McLeod (1997) zmiňuje, že se přístup obyvatelstva k náboženství měnil s tím, jak docházelo ke stále zvyšujícímu se počtu lidí stěhujících se do měst a následnému zaměstnání v průmyslu a obchodu. V některých případech naznačovala ohroženost své existence i sama církev. S rozvojem industrializace a s ní spojenou urbanizací docházelo k rozšiřování prostorů průmyslových čtvrtí a dělnických předměstí, což vedlo k vážnému problému pro církev. Výrazné tempo tohoto vývoje způsobovalo nedostatek místa v městských částech a ty následně zůstávaly bez kostelů či kněží, nebo jich měly nedostatečné množství. Město zaznamenávalo také rostoucí konflikt mezi vyšší, resp. střední vrstvou a dělnickou vrstvou, což vedlo mj. i k odcizení náboženství a odpadávání od církve příslušníků dělnické třídy. Tito lidé tak nacházeli možnost volby mezi sekulárními, ateistickými ideologiemi nebo náboženskými sektami neshodujícími se s normami a cíli dané skupiny nebo společnosti, popřípadě „nezúčastněným“ agnostickým přístupem. Co se týče vlivu i významu církví, města zaznamenala i protichůdný směr. I přesto zde totiž byla taková místa, pro která znamenalo náboženství nedílnou součást denního života.

Porovnáme-li tedy souhrn okolností vztahujících se k náboženství na venkově a ve městech, nelze podle McLeoda (1997) jednoznačně říci, že se míra religiozity odvíjí od velikosti sídel. Tvrdí, že skutečný rozdíl není mezi městem a venkovem, ale mezi dvěma druhy sociální skupiny. Na jedné straně stojí ta, která je silně svázaná s církví (rolníci) a na straně druhé sociální skupina lidí nejvíce vzdálených, např. tovární dělníci, obchodnické třídy, manuální pracující, apod. Pastor (1994a) naopak klade důraz na vliv velikosti obce na religiozitu. Domnívá se, že závislost mezi religiozitou a velikostí sídla může být příčinou odcizení prostředí velkých měst, k čemuž vede i výše zmiňovaná urbanizace. Dále tento vztah může ovlivňovat i konzervatismus eventuálně zaostalost malých obcí, které se vážou na nižší životní úroveň (Pastor 1994a).

6.2.1. Městské obyvatelstvo a religiozita

Urbanizace měla na věřící obyvatelstvo v dřívějších dobách poměrně větší dopad než je tomu dnes. Pastor (1994a) pozoruje v roce 1991 pokles míry religiozity úměrně s rostoucím počtem obyvatel v obcích České i Slovenské republiky. V tomto roce se korelační koeficient v obou zemích rovnal -0,96. Poznává však, že v obcích s více než 10 000 obyvateli již téměř není religiozita na velikosti obce závislá. O dvacet let později se situace podobně jako v případě religiozity a demografických charakteristik výrazně změnila.

Tabulka 6. Korelace religiozity s mírou urbanizace ve vybraných statistických souborech

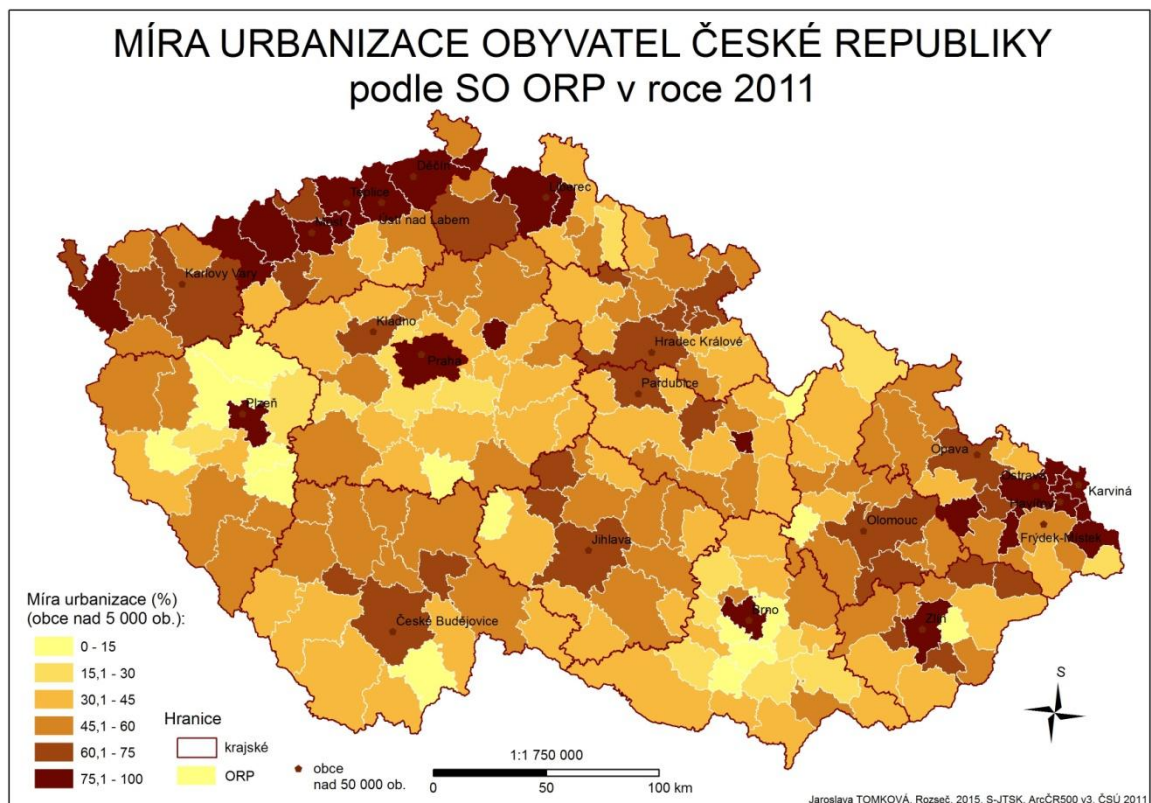
soubor	n	korelace s mírou urbanizace (obce nad 2 000 ob.)		korelace s mírou urbanizace (obce nad 5 000 ob.)		korelace s mírou urbanizace (obce nad 10 000 ob.)	
		věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi	věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi	věřící celkem	věřící - hlásící se k církvi
SO ORP ČR	206	-0,142	-0,161	-0,159	-0,178	*	*
okresy ČR	77	-0,122	-0,153	-0,142	-0,173	-0,119	-0,146
kraje ČR	14	-0,191	-0,245	-0,185	-0,236	-0,147	-0,203

*absence dat

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

V České republice žilo v roce 2011 celkem 73,4 % populace v obcích, které měly více než 2 000 obyvatel a tato hodnota se konvenčně označuje jako míra urbanizace v ČR. Z hlediska podílu věřícího obyvatelstva vykazují tyto obce hodnoty 6,5 - 68,5 %, tedy velké rozpětí hodnot. První ze způsobů, jak zkoumat závislost míry religiozity a velikosti sídel je podíl městského obyvatelstva v různých územně správních celcích. Výsledky korelační analýzy přináší tabulka č. 6. Korelační analýza nám značí velmi nízké hodnoty závislosti již na nejvyšší úrovni krajů (-0,142). Pearsonův koeficient korelace zároveň značí, že na mezoregionální úrovni též neexistuje vztah mezi osobami s vyznáním určité církve a mírou urbanizace ve městech (podíl obyvatel v obcích nad 2 000 obyvatel) velmi slabou nepřímou lineární závislost, která se rovná -0,245. Statistickou nezávislost demonstrují i nižší územní celky, kdy na nižší okresní úrovni ještě klesá hodnota koeficientu korelace na -0,153 a na mikroregionální úrovni dosahuje srovnatelné hodnoty -0,161.

Mapa 11.

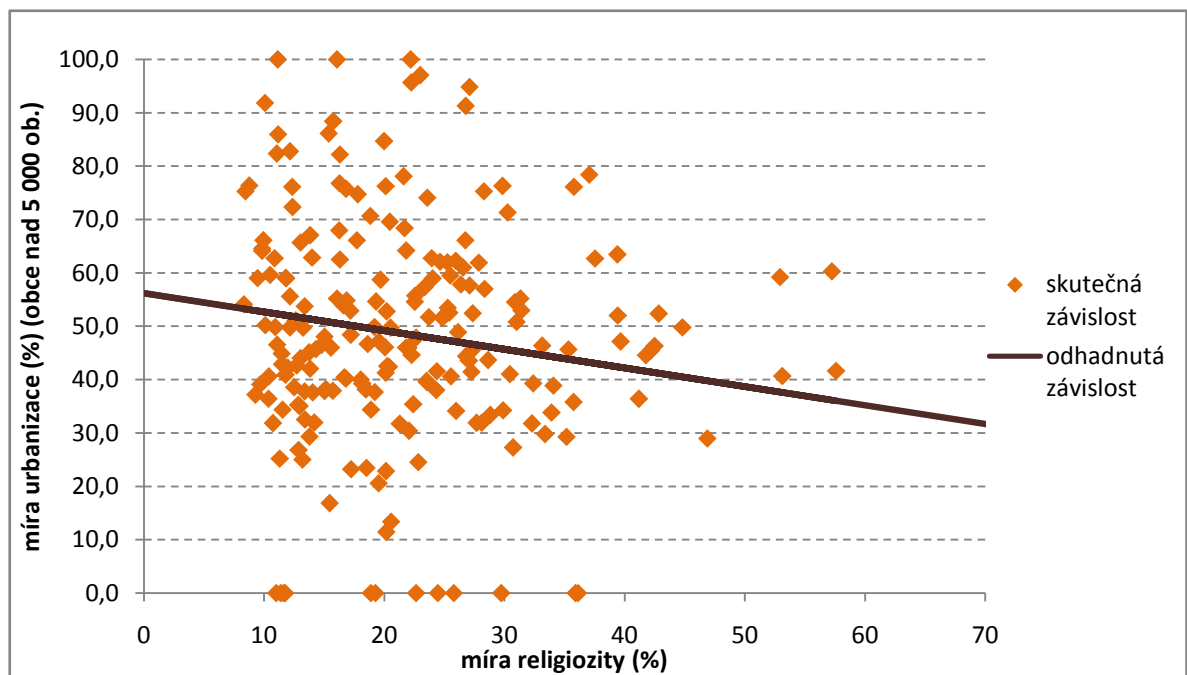
Slabé resp. žádné statistické závislosti jsou v různých územních celcích ověřeny i na úrovni podílu obyvatelstva žijících v obcích nad 5 000 obyvatel. Nejvyšší podíl tohoto městského obyvatelstva vyjma Hlavního města Prahy připadá Moravskoslezskému (74,4 %) a Ústeckému (70,9 %) kraji, které mají výrazně polycentrické sídelní systémy. Naopak nejnižší podíl obyvatel žijících ve městech nalezneme ve Středočeském kraji (43,2 %) a v Kraji Vysočina (48,9 %). V obou případech se jedná vždy o dva relativně protichůdné regiony z aspektu věřícího obyvatelstva, a tak ani zde není potvrzená závislost (Tabulka 6, Příloha 2). Pearsonův koeficient korelace na této úrovni vychází -0,236 (pro podíl věřících hlásících se k církvi) a -0,185 (pro celkový podíl věřících). Městské okresy České republiky a především okresy severozápadních a severních Čech nám vykazují velmi silnou míru urbanizace, která se pohybuje od 70,5 % do 100 %. Na druhé straně stojí převážně periferní části velkých měst – Plzeň-sever, Brno-venkov, Plzeň-jih, Praha-západ apod. (Příloha 3). Korelace mezi urbanizací a podílem všech věřících vychází však opět značně slabá a to -0,142. Podobně je tomu i na úrovni SO ORP, kdy míra urbanizace je zobrazena na mapě č. 11. Pearsonův koeficient korelace se zde rovná hodnotě -0,159. Tuto závislost lze zapsat také ve tvaru regresní rovnice:

$$mu_{5000} = 56,19 - 0,35pvy,$$

$$R^2 = 0,025 = 2,53 \%,$$

kde se mu_{5000} rovná podílu počtu osob žijících v obcích nad 5 000 obyvatel a pvy je hrubá míra religiozity v %. Z této rovnice lze také odhadnout, že lidé žijící ve městech nad 5 000 obyvatel mají poměrně 3x nižší religiozitu než lidé žijící na vesnicích. Velmi slabou nepřímou lineární závislost mezi danými ukazateli nám vykresluje i graf č. 9.

Graf 9. Závislost míry religiozity na míře urbanizace obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

Z uvedených analýz vyplývá, že podíl městského obyvatelstva (v různých kategoriích a v různých územních celcích) míru religiozity nijak neovlivňuje. U krajů, okresů a ORP s vyššími hodnotami městského obyvatelstva (nad 2 000 a 5 000) je tato skutečnost poměrně překvapivá. Na jednu stranu však téměř každý územní celek disponuje řadou heterogenních (různě populačně velkých) sídel. Na druhou stranu Pastor (1994a) evidentní korelace míry urbanizace a míry religiozity prokázal.

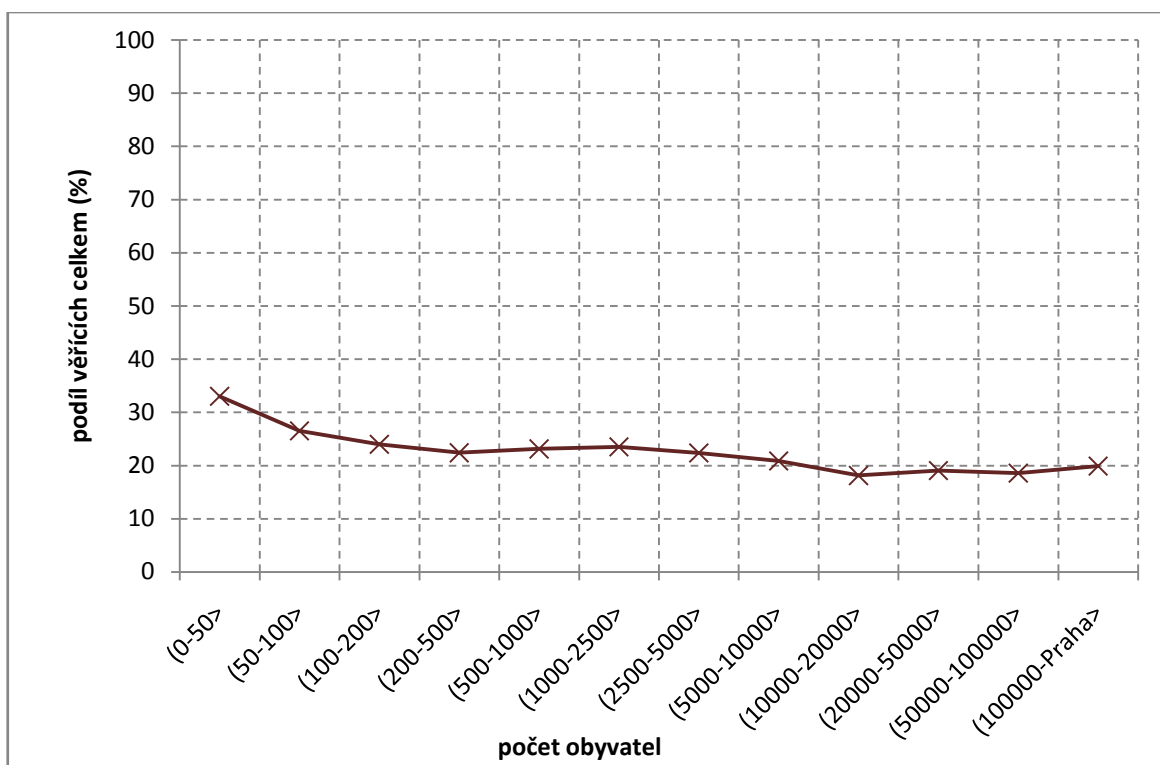

6.2.2. Koncentrovanost religiozity do menších sídel

Dlouhodobě známá skutečnost, že s rostoucím podílem městského obyvatelstva se míra religiozity snižuje, se nám v předešlé kapitole nepotvrdila. Využíváme proto další a pravděpodobně statisticky spolehlivější analýzu, která spočívá ve zhodnocení předpokládané závislosti (počtu obyvatelstva v obcích České republiky na relativním podílu všech věřících, popř. věřících hlásících se k církvi) a soustřeďuje se již na elementární úroveň, tedy na úroveň jednotlivých obcí.

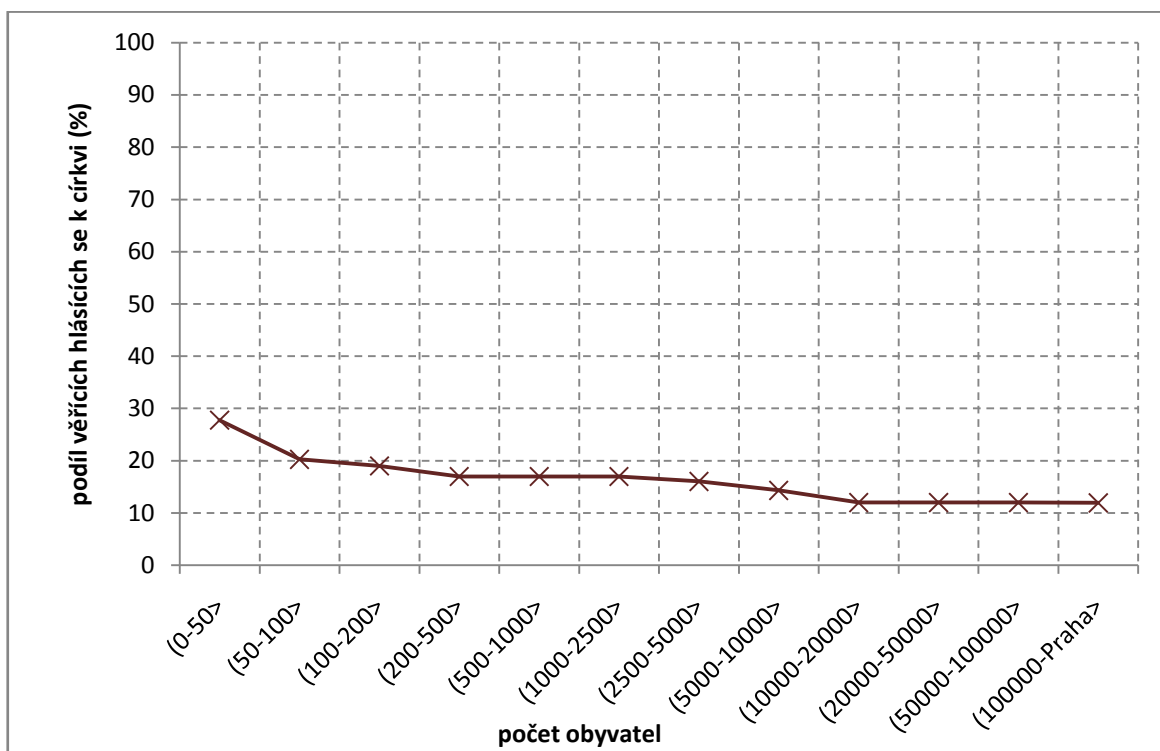
Pastor (1994a) prokazuje významnou koncentraci věřícího obyvatelstva do menších obcí České i Slovenské republiky (Příloha 12). O dvacet let později se již závislost vybraných jevů neprojevuje. Na grafu č. 10 můžeme pozorovat vztah mezi religiozitou a různými velikostními skupinami obcí v České republice. Zaznamenáváme určitý klesající trend religiozity úměrně k rostoucímu počtu osob v obcích do 500 obyvatel, avšak se zvyšujícím se počtem obyvatel prakticky religiozita od velikosti obce nezávisí. Vyskytuje se zde totiž příliš velká heterogenita obcí z hlediska religiózní struktury, která může být způsobena markantním množstvím nezodpovězených otázek týkající se náboženské víry. Tabulka (Příloha 9) nám také demonstruje největší podíl věřících v obcích pod 50 obyvatel a to 33,02 %. Mírný nárůst pozorujeme v obcích od 500 do 2 499 obyvatel a dále ve velikostní skupině od 20 000 do 49 999 či od 100 000 obyvatel až po Prahu. Nejnižší míra religiozity (18,58 %) je v obcích s 50 000 až 99 999 obyvateli. Klesající až stagnující křivku pozorujeme i na grafu č. 11, který se vztahuje k věřícímu obyvatelstvu hlásícímu se k církvi. Zde je již určitá závislost vzhledem k vybraným velikostním skupinám znatelnější, ale stále se pohybujeme v nízkých rozdílných hodnotách. Nejvíce věřících deklarovalo svou víru v nejmenších obcích (27,76 %), naopak nejméně v obcích s nejvyšším počtem obyvatel (11,94 %) (Příloha 10).

Graf 10. Celkový podíl věřících v různých velikostních skupinách obcí ČR v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011

Graf 11. Podíl věřících hlásících se k církvi v různých velikostních skupinách obcí ČR v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011

Podobně můžeme také analyzovat závislost podílu věřícího obyvatelstva na velikosti obce pomocí tzv. měr koncentrace. Tyto míry nám určují, zda je religiozita koncentrovaná do obcí s nižším počtem obyvatel či nikoliv. V této práci využíváme koeficientu koncentrace, poměru koncentrace a grafického znázornění pomocí Lorenzovy křivky.

a) KOEFICIENT KONCENTRACE

P = podíl plochy mezi Lorenzovou křivkou a diagonálou

T = plocha pravoúhlého trojúhelníku, $T = 0,5$

S = plocha „pod“ resp. „nad“ diagonálou

Věřící celkem

$$S = \sum_{i=1}^m S_i = 0,522 \quad \Rightarrow \quad K_k = \frac{P}{T} = \left| \frac{0,5 - 0,522}{0,5} \right| = 0,044$$

Věřící hlásící se k církvi

$$S = \sum_{i=1}^m S_i = 0,546 \quad \Rightarrow \quad K_k = \frac{P}{T} = \left| \frac{0,5 - 0,546}{0,5} \right| = 0,092$$

b) POMĚR KONCENTRACE

F_i = relativní kumulativní četnost počtu obyvatel

Z_i = relativní kumulativní četnost celkového počtu věřících obyvatel, resp. počtu věřících hlásících se k církvi

Věřící celkem

$$\sum_{i=1}^{m-1} (F_i - Z_i) = -72,566 \quad \Rightarrow \quad P_k = \left| \frac{-72,566}{675,931} \right| = 0,107$$

$$\sum_{i=1}^{m-1} F_i = 675,931$$

Věřící hlásící se k církvi

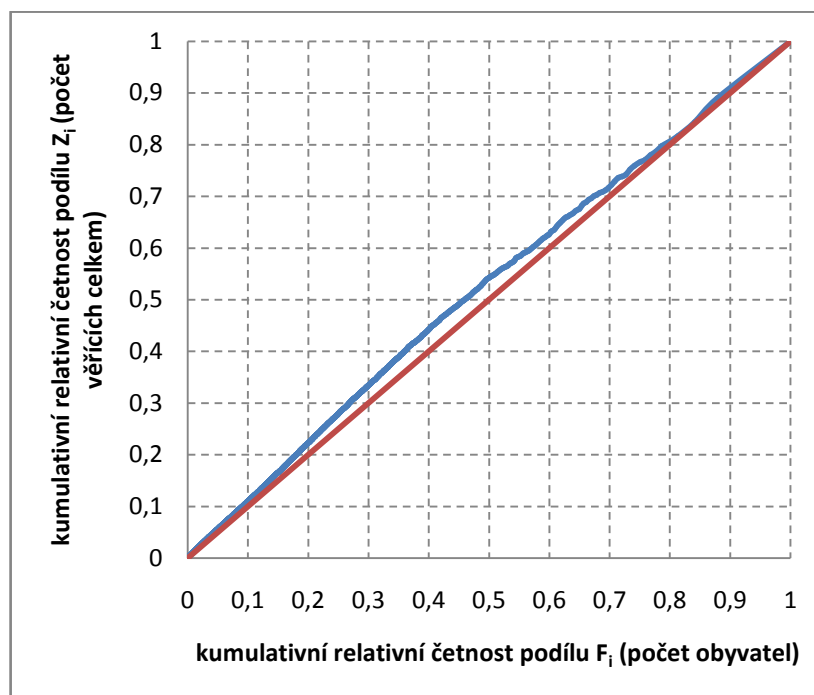
$$\begin{aligned} \sum_{i=1}^{m-1} (F_i - Z_i) &= -144,845 \\ \sum_{i=1}^{m-1} F_i &= 675,93 \end{aligned} \quad \Rightarrow \quad P_k = \left| \frac{-144,845}{675,931} \right| = 0,214$$

Koeficient koncentrace u celkového počtu věřícího obyvatelstva značně konverguje k nule, přesněji je roven číslu 0,044. Velmi podobného rázu dosahuje i u obyvatel, kteří se hlásí k určité církvi či náboženské společnosti, kde dosahuje hodnoty 0,092. Koncentrace vyjádřená K_K vztahující se k oběma kategoriím je tedy velmi nízká, resp. žádná. Na základě koeficientu koncentrace lze tedy potvrdit, že již v předchozí kapitole popsaná nízká závislost religiozity na počtu obyvatel v jednotlivých obcích je opět zcela nepatrná. Podobně lze hodnotit také věřící obyvatelstvo v obcích České republiky pomocí poměru koncentrace, který v našem případě vychází 0,107 u všech osob deklarujících svou víru a o něco vyšší u věřících hlásících se k církvi(0,214). V obou případech však můžeme říci, že koncentrace vyjádřená P_K je opět nízkého charakteru.

Na grafu č. 12, který znázorňuje míru koncentrace religiozity podle velikosti obce, lze pozorovat poměrně malý rozdíl ploch mezi Lorenzovou křivkou a diagonálou. Tato plocha nabývající hodnoty 0,022 nám značí velmi nízký stupeň koncentrace věřícího obyvatelstva v malých obcích. V obcích s méně než 100 obyvateli se koncentruje pod 10 % podílu celkového počtu věřících, ve vesnicích do 200 obyvatel dosahuje míra religiozity přibližně 30 % a v obcích do 500 obyvatel je již soustředováno 60 % věřícího obyvatelstva. Můžeme tedy říci, že osoby, které deklarovaly svou víru, jsou rozmístěny v jednotlivých obcích rovnoměrně a nevykazují výraznější odchylky. Podobné hodnoty zaznamenáváme i na grafu č. 13 vztahujícím se k věřícímu obyvatelstvu, které se přihlásilo k určité církvi. Plocha mezi Lorenzovou křivkou a diagonálou je sice větší než na grafu č. 12, stále se nicméně pohybujeme v nízkých hodnotách (0,046). Lze tedy říci, že u obou kategorií dle náboženského vyznání můžeme i na základě dalšího ukazatele pozorovat zanedbatelnou koncentraci osob deklarujících svou víru v menších obcích České republiky.

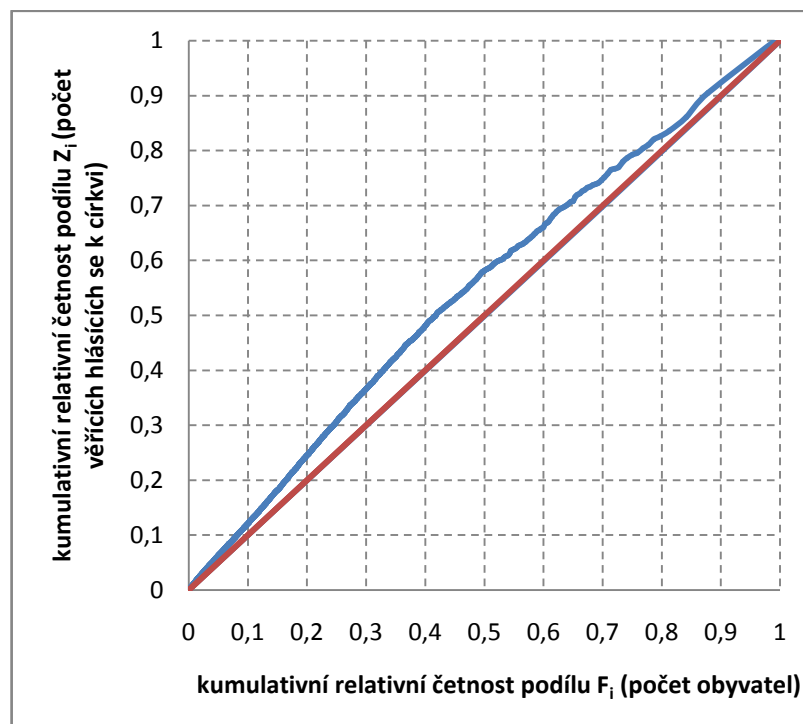
c) LORENZOVA KŘIVKA

Graf 12. Míra koncentrace věřících obyvatel podle velikosti obce

Zdroj: SLDB 2011

Graf 13. Míra koncentrace věřících obyvatel hlásících se k církvi podle velikosti obce

Zdroj: SLDB 2011

7. ZÁVĚR

V České republice dochází po roce 1989 k výrazným změnám týkajících se religiozní struktury obyvatelstva. V první řadě zaznamenáváme na našem území markantní úbytek podílu osob, které svou víru deklarovaly. Tato tendence se výrazně projevila i v celém sledovaném období a vyvrcholila při posledním SLDB v roce 2011. Hlavní faktory podmiňující klesající míru religiozity na českém území jsou předmětem diskusí. Většina odborníků odmítá jednostranné tvrzení o sekularizaci a upozorňuje spíše na vysoké procento lidí, kteří se k této intimní otázce odmítli vyjádřit. Dalším znakem české religiozity je proměna její vnitřní struktury. Primárně se jedná o pokles počtu příznivců tradičních náboženství, resp. nejvíce o pokles počtu obyvatel hlásících se (ke stále ještě nejpočetněji zastoupené) římskokatolické církvi. Nezanedbatelný úbytek počtu věřících však registrují i nejsilnější protestantské křesťanské církve, a to Českobratrská církev evangelická a Církev československá husitská. Jedná se primárně o důsledek diferenciaci a diverzifikaci náboženských směrů, které patří mezi hlavní znaky české religiozity. V tomto kontextu neustále narůstá počet státem uznaných církví. V posledním SLDB v roce 2011 byla navíc poprvé zařazena možnost volby deklarovat svou víru a zároveň se nepřipisovat k žádné církevní instituci. Tuto možnost využil relativně vysoký podíl obyvatel ČR. Tato skutečnost může vypovídat o tom, že věřící nechtějí deklarovat svou konfesní příslušnost. Na druhou stranu se lze spíše přiklánět k tvrzení, že na atraktivitě získávají nově generované náboženské směry. Toto tvrzení zastává především Hamplová (např. 2000 a 2013) a označuje je jako okultní.

Hlavní intencí bakalářské práce však bylo zkoumání vztahu mezi religiozitou a vybranými sociálně-demografickými a sídelními charakteristikami. Obecně známé tvrzení, že míru religiozity ovlivňuje populační velikost sídel a naopak, že religiozita prokazatelně ovlivňuje demografické chování obyvatelstva, potvrdil ve své práci Pastor (1994a). Autor zkoumal situaci v roce 1991 a jako zdroj využíval také SLDB. V tomto kontextu bylo hlavním cílem práce verifikovat tyto tvrzení s dvacetiletým odstupem. Hypotézy práce proto vycházely z analýz Pastora (1994a). První hypotéza se věnovala religiozitě jako indikátoru demografického chování. Sledovány byly tři aspekty demografického chování: porodnost, sňatečnost a rozvodovost. Druhá hypotéza předpokládala koncentrovanost religiozity do oblastí s nižší mírou urbanizace, resp. v elementární rovině samostatných obcí do těch populačně menších.

Obecně byla první hypotéza spíše nepotvrzena ve všech jejích částech, resp. při komparaci s Pastorovými výsledky de facto vyvrácena. Radikální změny byly sledovány ve všech sledovaných aspektech demografického chování. V případě hrubé míry porodnosti nebyla prokázána absolutně žádná statistická závislost, korelace vycházela dokonce mírně záporná. Podobná situace panovala i v případě úhrnné plodnosti, a to i přesto, že se jedná o statisticky přesnější ukazatel. Česká religiozita tak ovlivňuje pouze mimomanželskou porodnost, a ve smyslu negativní závislosti, kdy s klesajícím podílem věřícího obyvatelstva stoupá počet dětí narozených mimo manželství. Jedná se o jediný případ, kdy se statistická závislost na území SO ORP pohybovala na hranici vysoké statistické závislosti. Celkově však nelze z provedených analýz usuzovat, že náboženská tradice jednoznačně ovlivňuje různé aspekty porodnosti. Míra religiozity nijak významně neovlivňuje ani míry sňatečnosti a rozvodovosti. Na území jednotlivých SO ORP byla identifikována pouze střední závislost mezi mírou religiozity a redukovanou mírou sňatečnosti svobodných, resp. mezi mírou religiozity a mírou rozvodovosti v manželství. Při komparaci Pastorových a našich výsledků lze považovat i druhou hypotézu jako jednoznačně nepotvrzenou. Souvislost religiozity a míry urbanizace se zcela neprokázala na všech zkoumaných územních úrovních. Vysoká koncentrace religiozity do populačně menších sídel se projevila jen ve velmi omezené míře a při porovnání s rokem 1991 se de facto neprokázala.

V období prvního sčítání po svobodných volbách mohl Pastor (1994a) sledovat závislost mezi rodinným životem obyvatelstva a mírou religiozity. Vzhledem ke změnám situace od začátku 90. let, kdy se postupně začínají objevovat důsledky demokratizace společnosti spojené s druhým demografickým přechodem a změnou reprodukčního a rodinného chování obyvatelstva (odkládání uzavřených manželství, neformální soužití, snižování natality, nízká plodnost, ...), nepozorujeme v dnešní době výrazný vliv religiozity na rodinné chování. Je to právě druhý demografický přechod, který jako hlavní faktor determinuje demografické a rodinné chování českého obyvatelstva. Podobnou situaci lze pozorovat i mezi věřícím obyvatelstvem a mírou urbanizace. V současné době se do určité míry začínají stírat rozdíly mezi venkovskými a městskými obcemi a do českého venkova již dorazila „vlna modernizace“ společnosti. K těmto projevům přispívá například suburbanizace, která je v ČR charakteristická zejména pro zázemí velkých měst, a která způsobuje „modernizaci“ českého venkova a zvyšování heterogenity jeho obyvatelstva.

Obecně lze za hlavní nedostatek při studiu religiozity považovat omezenou datovou základnu s vysokým podílem chybějících odpovědí. Po 20 letech společnost a její obyvatelé reagují úplně jinak. Je to na jedné straně důsledek již výše zmíněné demokratizace společnosti, kde každý může vyjádřit svůj názor. Může ho vyjádřit anebo také nemusí. A na straně druhé je to důsledek jistého zklamání a opadnutí nadšení ze svobody či vyjádření zklamání z ne vždy ideálního vývoje ve společnosti. Společnosti, která má daleko od ideálů z období poválečného autoritativního nedemokratického režimu a především ideálů spojených s vírou ve spravedlivější demokratickou společnost tvořenou od 90. let minulého století. Lidé nevidí důvod, aby se vnitřně otvírali a obnažovali svoje vnitřní citění. Ani při takových aktech, jako je anonymní sčítání obyvatelstva. Nemají zájem vyjádřit ani minimální angažovaný sociální postoj, jako je respekt a zodpovědnost při sčítání obyvatelstva. Dále mohou způsobovat drobné nuance (asi se nedá hovořit o jednoznačné chybě při konstrukci otázky ve sčítání), jako je způsob položení otázky ve sčítání při dotaze na víru, občané, jenž se ve sčítání k této otázce nevyjádří jednoznačně. Z tohoto hlediska by stálo za zvážení, statistické zjišťování při cenze dělat důkladněji. Především při otázce religiozity nastavit dotazování tak, aby lidé neměli formální problém vyjádřit se k otázce jednoznačně. Anebo potom zvážit vůbec význam zjišťování religiozity tímto způsobem. Protože výsledky zjišťování religiozity nejsou přesné, nejsou objektivní.

Otázkou zůstává kolik radikálních změn v otázce rodinného chování a sídelních charakteristik v souvislosti s religiozitou je zapříčiněno právě nedostatečnou datovou základnou. Nicméně v kontextu všech uvedených faktorů „ztrácí“ česká religiozita své dřívější geografické aspekty. V případě demografického chování vstupují do popředí jiné socio-ekonomické faktory, zejména pak ekonomické zajištění rodiny. Velmi důležitým aspektem naopak zůstává západo-východní zonalita české religiozity. Tato územní koncentrace religiozity se projevuje mnohem výrazněji než její koncentrovanost do populačně menších sídel.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

- CČSH (2015): Církev československá husitská. [online]. 2015 [cit.2015-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.cesh.cz/>
- ČSÚ (2011). Malý lexikon obcí ČR 2011. [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: http://csugeo.i-server.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1302-11-r_2011
- ČSÚ (2011): Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011 - Česká republika [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW:<http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podletematu&tu=0&th=&v=&vo=null&vseuzemi=null&void=>
- ČSÚ (2012). Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností (2002 až 2011). [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: http://notes.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/4030-12-r_2012
- ČSÚ (2015). Obyvatelstvo – roční časové řady. [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu
- ČSÚ (2015). Porodnost a plodnost. [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: https://www.czso.cz/documents/10180/20554223/130069-14_4.pdf/a5bbb34a-133b-4170-a587-4e6d55c3fbbb?version=1.0
- ČSÚ (2015). Rozvodovost. [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>
- ČSÚ (2015). Sňatečnost. [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/snatecnost>
- DANĚK, P., ŠTĚPÁNEK, V. (1992): Územní diferenciacie náboženského vyznání obyvatel českých zemí 1930-1991. Sborník ČGS, 97, č. 2, s. 129-145.
- DEMOGRAFIE (2005). Analýza: Porodnost a plodnost mimo manželství po roce 1989. [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=53
- DEMOGRAFIE (2005). Demografické procesy [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: http://www.demografie.info/?cz_procesy=
- E-CÍRKEV (2015): Českobratrská církev evangelická. [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.e-cirkev.cz/rubrika/502-KDO-JSME/index.htm>
- ELSER, M., EWALD, S., MURRER, G. (1997): Encyklopedie náboženství. Kostelní Vydří, 407 s.
- FILIPI, P. (2008): Malá encyklopedie evangelických církví. Libri, Praha, 159 s.
- FILIPI, P. (2012): Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 201 s.

- HAMPLOVÁ, D. (2000): Náboženství a nadpřirozeno ve společnosti: mezinárodní srovnání na základě empirického výzkumu ISSP. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 60 s.
- HAMPLOVÁ, D. (2013): Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí. Karolinum, Praha, 152 s.
- HAŠKOVÁ, H., RABUŠIC, L. (2008). K nízké sňatečnosti v České republice. Sociální studia 5 (2), s. 9-33.
- HAVELKA, M. (2012): „Odkouzlení“ versus sekularizace?!. Sociológia, 44, č. 5, s. 564-578.
- HAVLÍČEK, T. (2008): Věřící jako menšina v Česku. Geografické rozhledy, 17, č. 4, s. 5, 19.
- HAVLÍČEK T., HUPKOVÁ, M. (2007): Geografický výzkum religiózní krajiny Česka. Miscelanea Geographica Universitatis Bohemiae Occidentalis, 13, s. 161–166
- HELLER, J., MRÁZEK, M. (2004): Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích. Kalich, Praha, 320 s.
- HORYNA, B. (1994): Úvod do religionistiky. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha, 131 s.
- HORYNA, B., PAVLINCOVÁ, H. (2001): Dějiny religionistiky. Nakladatelství Olomouc. Olomouc, 462 s.
- HUPKOVÁ, M. (2012). Věřící a nevěřící v prostoru Česka: územní rozložení náboženských charakteristik. [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: http://www.religion-landscape.cz/images/pdf/Hupkova_nabozenstvi_v_prostoru.pdf
- KALIBOVÁ, K., PAVLÍK, Z., VODÁKOVÁ, A. (2009): Demografie (nejen) pro demografy. Slon, Praha, 241 s.
- KIRCHNER, F. (2003): Religiozita a reprodukční chování. Sacra aneb Rukověť religionisty, 1, s. 5-17.
- KLÍMOVÁ, V. (2014): Religiózní struktura obyvatel jihozápadních Čech. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, 77 s.
- KLUFOVÁ, R., POLÁKOVÁ, Z. (2010): Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace. WoltersKluwer, Praha, 306 s.
- KLUFOVÁ, R., ROST, M., KLICNAROVÁ, J. (2012): Modelování regionálních procesů. Alfa Nakladatelství, Praha, 247 s.
- KONG, L. (2001): Mapping ‚new‘ geographies of religion: politics and poetics in modernity. Progress in Human Geography, 25, 2, s. 211-233.

- KOUŘILOVÁ, J., ROUSOVÁ, I. (2009): Regionální diferenciacie sňatečnosti, rozvodovosti a porodnosti v České republice. *Regionální studia*, 2, s. 21-30.
- KÖNIG, F., WALDENFELS, H. (1994): Lexikon náboženství. Victoria publishing, Praha, 640 s. In: LSER, M., EWALD, S., MURRER, G. (1997): Encyklopedie náboženství. Kostelní Vydří, 407 s.
- KUBALÍK, J. (1987): Křesťanské církve v naší vlasti. Ústřední církevní nakladatelství, Praha, 160 s.
- KUČERA, M. (1994): K interpretaci výsledků sčítání 1991 o náboženském vyznání. *Demografie*, 36, 3, s. 189 – 191.
- LUŽNÝ, D. (1990): Náboženství a moderní společnost. Sociologické teorie modernizace a sekularizace, MU Brno, s. 61-65.
- LUŽNÝ, D., NAVRÁTILOVÁ, J. (2001). Náboženství a sekularizace v České republice. [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: <http://snem.cirkev.cz/download/Luzny.htm>
- MAHR, J. (2013): Religiózní struktura obyvatel České republiky. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra geografie, 74 s.
- MATLOVIČ, R. (2001): Geografia religii. Náčrt problematiky. FHPV PU, Prešov, 375 s.
- MCLEOD, H. (1997). Religion and the People of Western Europe 1789–1989. Oxford: Oxford University Press. In: VIDO, R. (2012): Město zbožné a město bezbožné. *Sociální studia*, 2, s. 65-83.
- MIKULEC, J. (2005): Rekatolizace šlechty v Čechách: či je to země, toho je i náboženství. Havran, Praha, 193 s.
- MORÁVKOVÁ (2004): Metodologie zjišťování náboženského vyznání při Sčítání lidu, domů a bytů 2001. *Demografie*, 46, 2, s. 116-120.
- NEŠPOR, Z. (2004): Ústřední vývojové trendy současné české religiozity. In: NEŠPOR, Z. (ed.): Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 115 s.
- NEŠPOROVÁ, O. (2010). Jak náboženství ovlivňuje rodinný život? Rozdíly v chování a postojích k rodině mezi českými věřícími a nevěřícími. *Lidé města / Urban People* 12 (1): s. 61-88.
- NOVOTNÝ, J. (2011): Vývoj religiozity v České republice. Bakalářská práce. Masarykova univerzita Brno, Ekonomická-správní fakulta, Hospodářská politika a správa, 95 s.
- PASTOR, K. (1994a). Religiozita ako demografický faktor. *Slovenská štatistika a demografia*, 4, 1, s. 13-23.

- PASTOR, K. (1994b): Výpovedná hodnota štatistických údajov o religiozite. Demografie, 36, č. 3, s. 173-180.
- PAVLÍK, Z., KALIBOVÁ, K. (2005): Mnohojazyčný demografický slovník. Česká demografická společnost, Praha, 182 s.
- PAVLÍK, Z., RYCHTAŘÍKOVÁ, J., ŠUBRTOVÁ, A. (1986): Základy demografie. Academia, Praha, 732 s.
- PIŠTORA, L. (1993). Územní rozložení religiozity v České a Slovenské republice. Demografie, 35, 1, s. 173-179
- PITTER, P. (1995): Duchovní revoluce v srdci Evropy. Kalich, Praha, 131 s.
- POPJAKOVÁ, D. (2014): Religiózná štruktúra populácie Slovenska a Česka: špecifiká a rozdiely. In: Studia scientifica facultatis paedagogicae. Universitas Catholica Ružomberok, roč. XIII, č. 3, s. 92-103.
- REIF, J. (2000): Metody matematické statistiky. Západočeská univerzita, Plzeň, s. 286.
- ROUBÍČEK, V. (1997): Úvod do demografie. Codex Bohemia, Praha, 348 s.
- SCHOLZOVÁ, L. (1996): Základy demografie. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 76 s.
- SRB, V., ANDERLE, A. (1994). Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky k 3. 3. 1991. Demografie, 36, 3, s. 181–188.
- STUMP, R. W. (1986): The geography of religion – Introduction. Journal of Cultural Geography, 7, s. 1-3.
- ŠŤASTNÁ, A. (1982). Rozvodovost. [online]. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=246&lst=107>
- VOJTÍŠEK, Z. (2004): Encyklopedie náboženských směrů: náboženství, církve, sekty a duchovní společenství. Portál, s.r.o., Praha, 462 s.
- VYSTOUPIL, J., TARABOVÁ, Z. (2004): Základy demografie. Masarykova univerzita, Brno, 150 s.

SEZNAM PŘÍLOH

Seznam grafů

- Graf 1. Religiózní struktura obyvatelstva České republiky v letech 1921-2011
- Graf 2. Religiózní struktura obyvatelstva v krajích České republiky v roce 2011
- Graf 3. Závislost hrubé míry sňatečnosti na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011
- Graf 4. Závislost redukované míry sňatečnosti svobodných na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011
- Graf 5. Závislost hrubé míry rozvodovosti na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011
- Graf 6. Závislost míry rozvodovosti manželství na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011
- Graf 7. Závislost hrubé míry porodnosti na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011
- Graf 8. Závislost hrubé míry mimomanželské porodnosti na míře religiozity obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011
- Graf 9. Závislost míry religiozity na míře urbanizace obyvatelstva ČR za SO ORP v roce 2011
- Graf 10. Celkový podíl věřících v různých velikostních skupinách obcí ČR v roce 2011
- Graf 11. Podíl věřících obyvatel hlásících se k církvi v různých velikostních skupinách obcí ČR v roce 2011
- Graf 12. Míra koncentrace věřících obyvatel podle velikosti obce ČR v roce 2011
- Graf 13. Míra koncentrace věřících obyvatel hlásících se k církvi podle velikosti obce ČR v roce 2011

Seznam tabulek

- Tabulka 1. Religiózní struktura obyvatelstva České republiky v letech 1921-2011
- Tabulka 2. Religiózní struktura obyvatelstva České republiky k 26.3.2011
- Tabulka 3. Korelace religiozity se sňatečností ve vybraných statistických souborech
- Tabulka 4. Korelace religiozity s rozvodovostí ve vybraných statistických souborech
- Tabulka 5. Korelace religiozity s porodností ve vybraných statistických souborech
- Tabulka 6. Korelace religiozity s mírou urbanizace ve vybraných statistických souborech

Seznam map

- Mapa 1. Index sekularizace v okresech České republiky mezi lety 2001 a 2011
- Mapa 2. Míra religiozity obyvatel České republiky podle krajů v roce 2011
- Mapa 3. Míra religiozity obyvatel České republiky podle okresů v roce 2011
- Mapa 4. Míra religiozity obyvatel České republiky podle SO ORP v roce 2011
- Mapa 5. Hrubá míra sňatečnosti obyvatel České republiky podle SO ORP v roce 2011
- Mapa 6. Redukovaná míra sňatečnosti svobodných obyvatel České republiky podle SO ORP v roce 2011
- Mapa 7. Hrubá míra rozvodovosti obyvatel České republiky podle SO ORP v roce 2011
- Mapa 8. Míra rozvodovosti manželství obyvatel České republiky podle SO ORP v roce 2011
- Mapa 9. Hrubá míra porodnosti obyvatel České republiky podle SO ORP v roce 2011
- Mapa 10. Hrubá míra mimomanželské porodnosti obyvatel České republiky podle SO ORP v roce 2011
- Mapa 11. Míra urbanizace obyvatel České republiky podle SO ORP v roce 2011

Seznam příloh

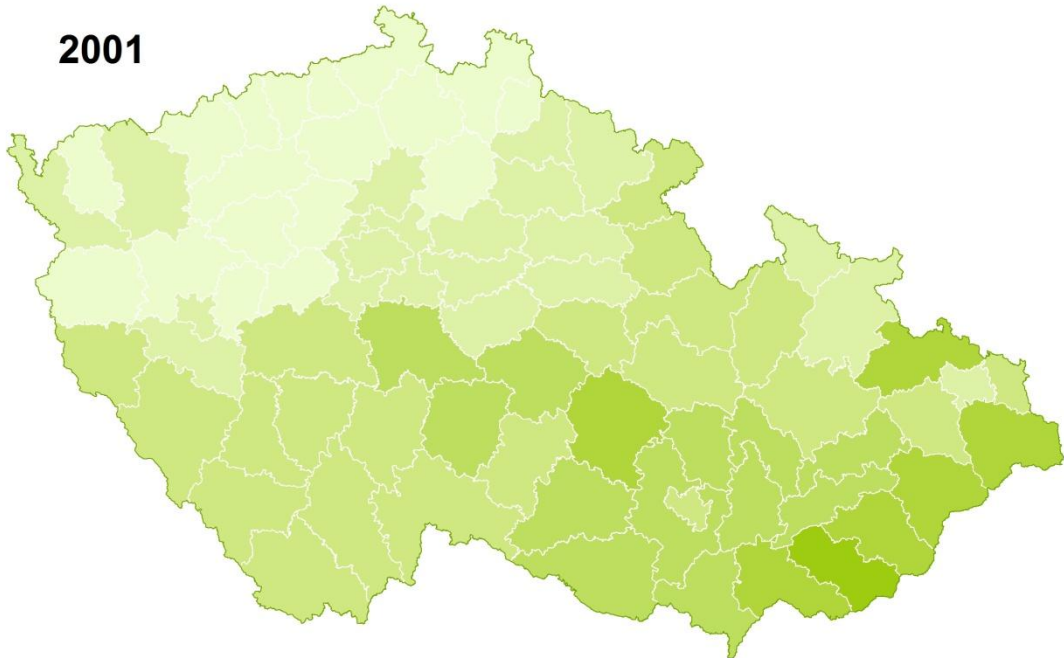
- Příloha 1. Míra religiozity obyvatel České republiky podle okresů v letech 2001 a 2011
- Příloha 2. Míra urbanizace obyvatel České republiky podle krajů v roce 2011
- Příloha 3. Míra urbanizace obyvatel České republiky podle okresů v roce 2011
- Příloha 4. Vývoj sňatečnosti v České republice v letech 1950-2011
- Příloha 5. Vývoj rozvodovosti v České republice v letech 1950-2011
- Příloha 6. Vývoj porodnosti v České republice v letech 1950-2011
- Příloha 7. Nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti v okresech České republiky v roce 2010
- Příloha 8. Nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti v okresech České republiky v roce 2011
- Příloha 9. Celkový podíl věřících obyvatel v různých velikostních skupinách obcí ČR v roce 2011
- Příloha 10. Podíl věřících obyvatel hlásících se k církvi v různých velikostních skupinách obcí ČR v roce 2011
- Příloha 11. Korelace religiozity s vybranými demografickými ukazovateli ve vybraných statistických souborech v roce 1991
- Příloha 12. Religiozita v SR a ČR v roce 1991 podle velikostních skupin obcí
- Příloha 13. Demografické a sídelní ukazatele České republiky na úrovni SO ORP v roce 2011
- Příloha 14. Demografické a sídelní charakteristiky vybraných obcí České republiky pro výpočet měr koncentrace

PŘÍLOHY

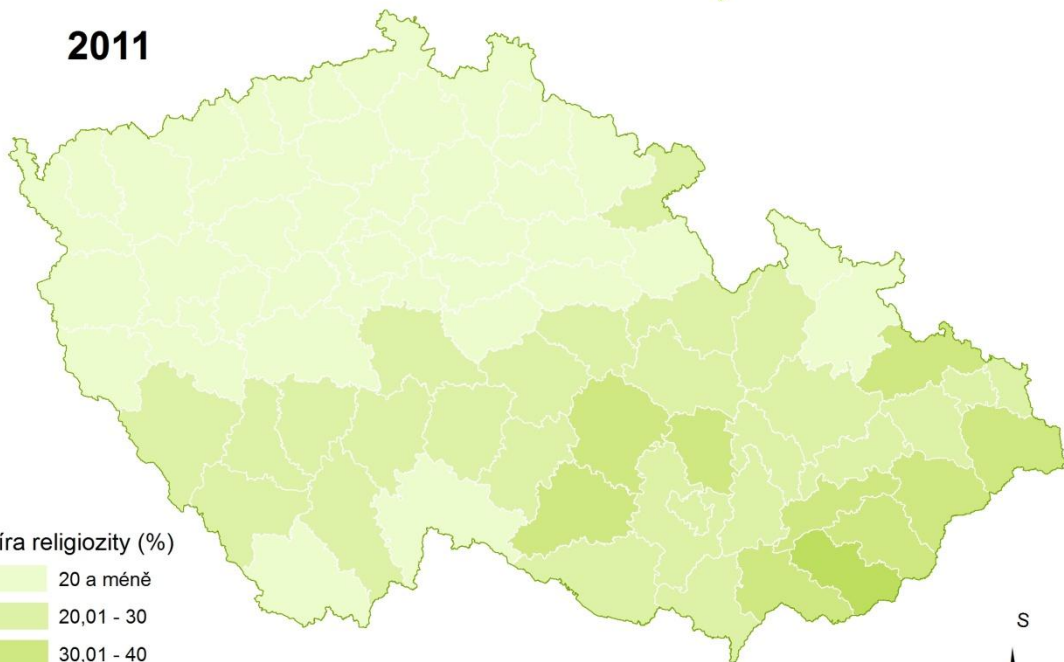
Příloha1.

MÍRA RELIGIOZITY OBYVATEL ČESKÉ REPUBLIKY podle okresů v letech 2001 a 2011

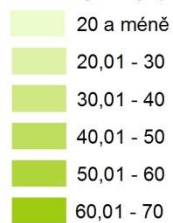
2001

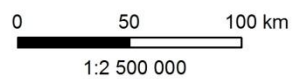
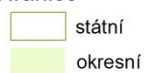
2011

Míra religiozity (%)

Hranice

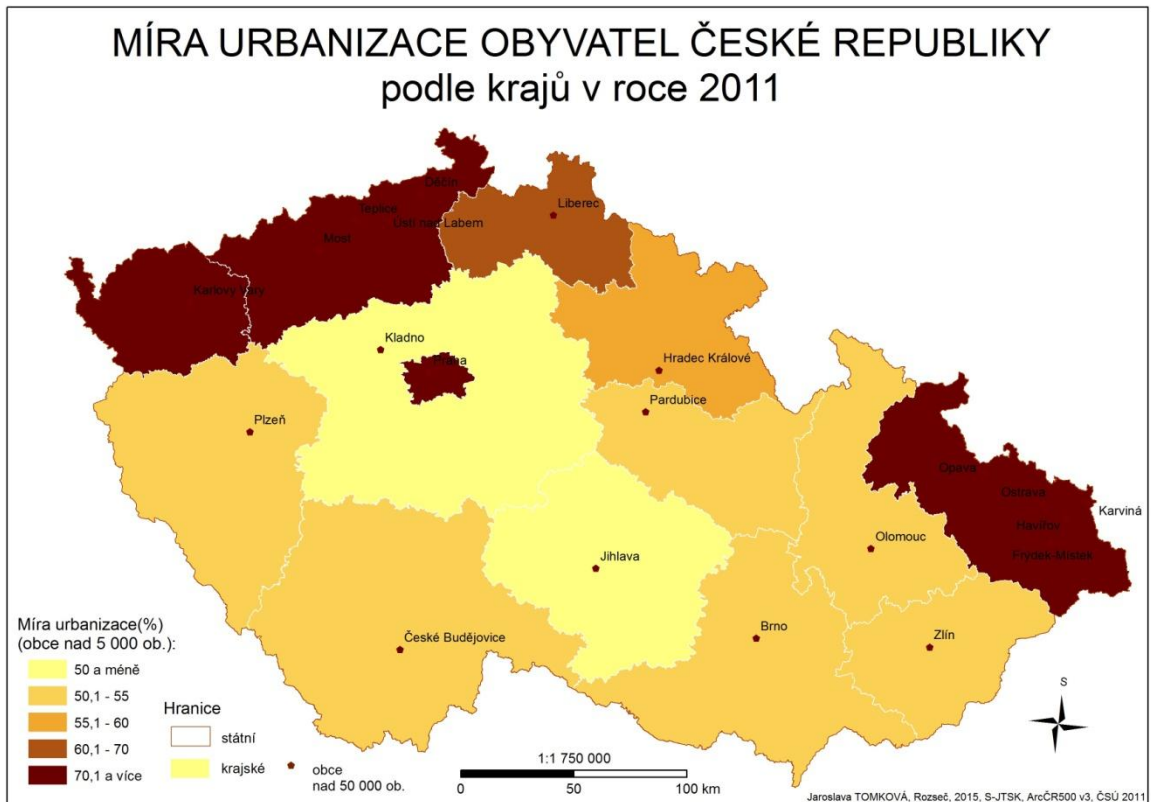

1:2 500 000

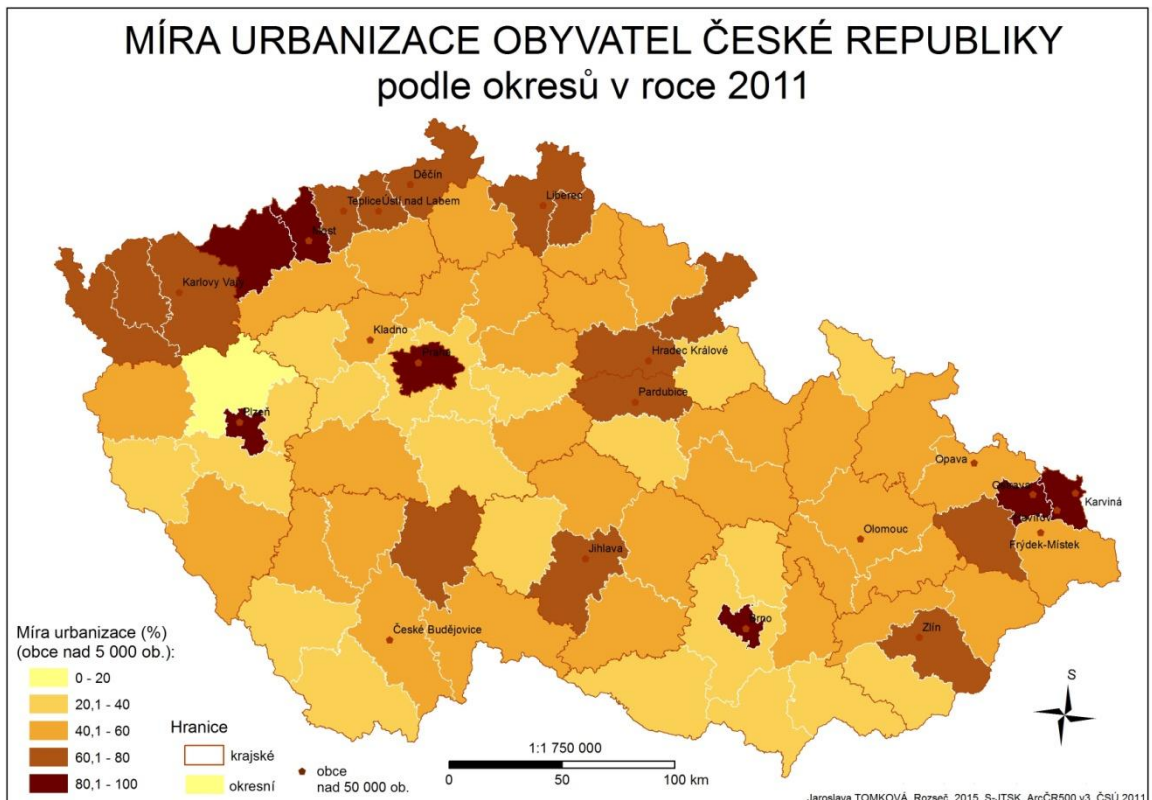

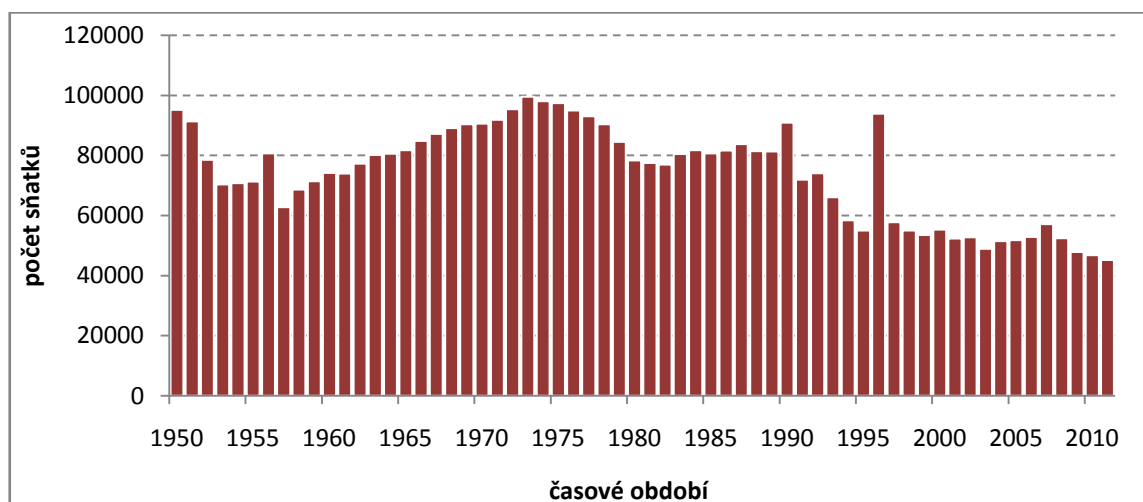
Příloha 2.

Příloha 3.

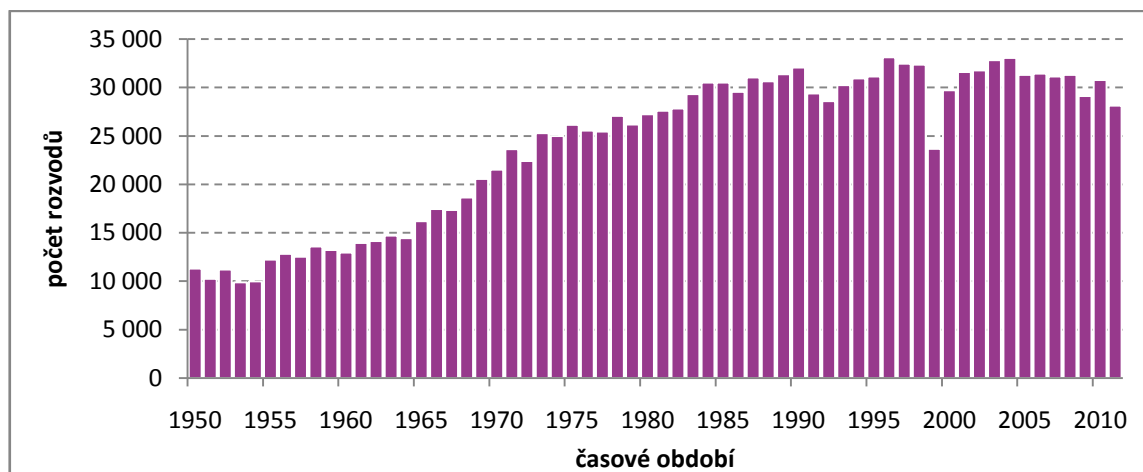

Příloha 4. Vývoj sňatečnosti v České republice v letech 1950-2011

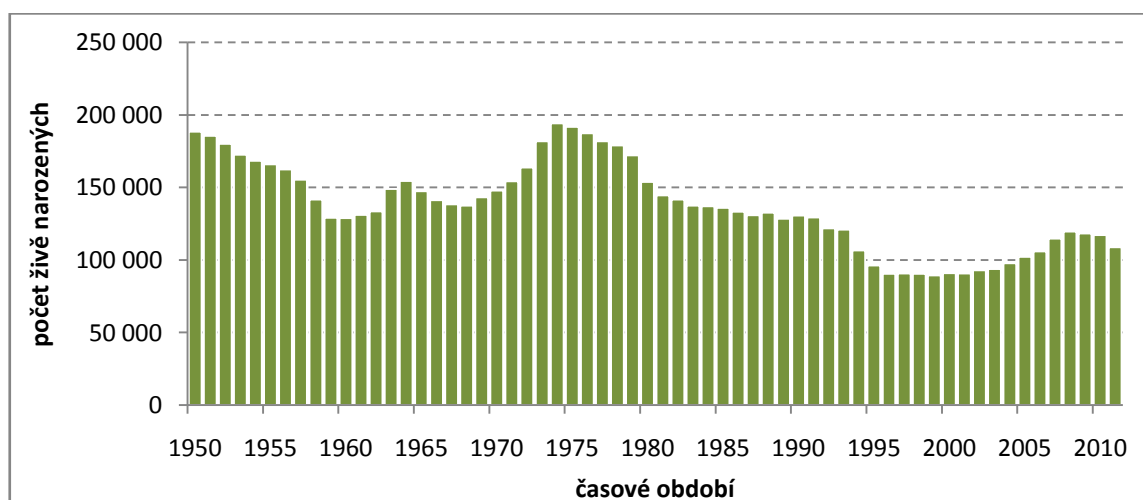
Zdroj: ČSÚ

Příloha 5. Vývoj rozvodovosti v České republice v letech 1950-2011

Zdroj: ČSÚ

Příloha 6. Vývoj porodnosti v České republice v letech 1950-2011

Zdroj: ČSÚ

Příloha 7. Nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti v okresech České republiky v roce 2010

Okres	míra registrované nezaměstnanosti (%)
Jeseník	19,69
Bruntál	17,85
Most	16,51
Hodonín	16,35
Děčín	15,71
Znojmo	14,73
Karviná	14,27
Sokolov	14,12
Teplice	14,04
Třebíč	13,84

Zdroj: ČSÚ

Příloha 8. Nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti v okresech České republiky v roce 2011

Okres	míra registrované nezaměstnanosti (%)
Jeseník	16,75
Bruntál	16,49
Most	15,57
Hodonín	14,46
Znojmo	14,05
Děčín	13,88
Chomutov	13,17
Ústí nad Labem	13,13
Karviná	13,09
Šumperk	13,04

Zdroj: ČSÚ

Příloha 9. Celkový podíl věřících obyvatel v různých velikostních skupinách obcí ČR v roce 2011

počet obyvatel	podíl věřících celkem (%)
(0-50>	33,02
(50-100>	26,52
(100-200>	24
(200-500>	22,41
(500-1000>	23,12
(1000-2500>	23,51
(2500-5000>	22,36
(5000-10000>	20,85
(10000-20000>	18,12
(20000-50000>	19,07
(50000-100000>	18,58
(100000-Praha>	19,89

Zdroj: SLDB 2011

Příloha 10. Podíl věřících obyvatel hlásících se k církvi v různých velikostních skupinách obcí ČR v roce 2011

počet obyvatel	podíl věřících hlásících se k církvi (%)
(0-50>	27,76
(50-100>	20,27
(100-200>	19
(200-500>	17
(500-1000>	17
(1000-2500>	17
(2500-5000>	16,05
(5000-10000>	14,32
(10000-20000>	12
(20000-50000>	12
(50000-100000>	12
(100000-Praha>	11,94

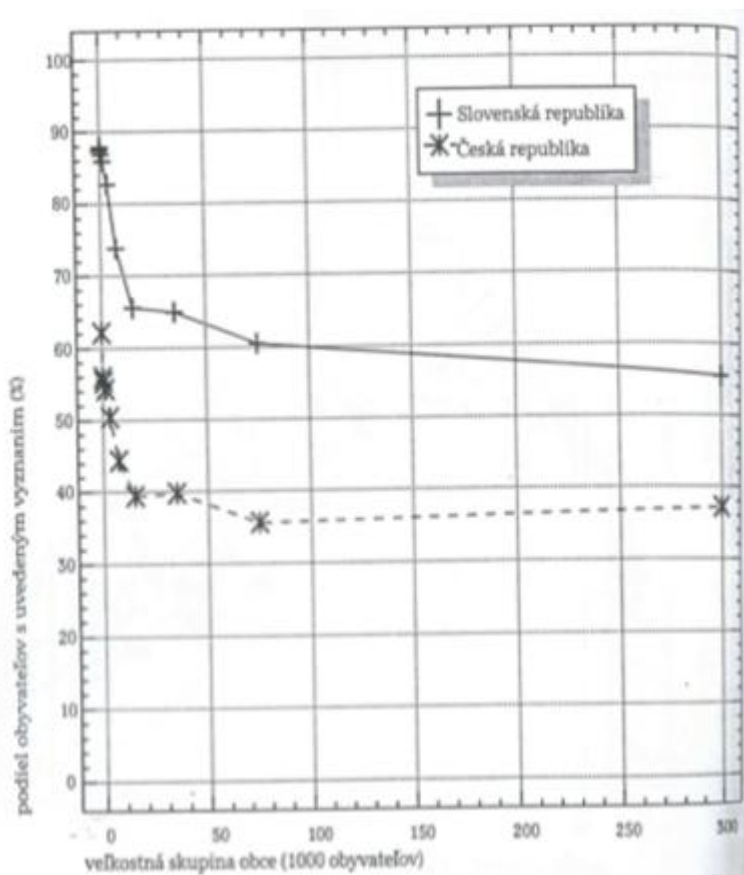
Zdroj: SLDB 2011

Příloha 11. Korelace religiozity s vybranými demografickými ukazovateli ve vybraných statistických souborech v roce 1991

súbor	n	korelácia s hrubou mierou						
		hmso	hmro	hmteh	hmp	hmmp	hmpo	hmpou
mestá SR	40	*	-.66	-.37	.47	.47	-.66	-.68
okresy SR	38	*	-.84	-.34	.59	.65	-.79	-.79
okresy ČR	76	-.36	-.79	-.29	.25	.84	-.54	-.59
okresy ČSFR	114	-.64	-.89	*	.65	.75	-.64	-.66
kraje ČSFR	12	-.62	-.89	*	.65	.85	-.70	-.70

Zdroj: Pastor (1994)

Příloha 12. Religiozita v SR a ČR v roce 1991 podle velikostních skupin obcí

Zdroj: Pastor (1994)

Příloha 13. Demografické a sídelní ukazatele České republiky na úrovni SO ORP v roce 2011

SO ORP	míra religiozity (%)		sňatečnost (‰)		rozdovodnost (‰)			porodnost(‰)			míra urbanizace (%)	
	Věřící celkem	Věřící hlásící se k církvi	Hrubá míra sňatečnosti	Redukovaná míra sňatečnosti svobodných	Hrubá míra rozvodovosti	Míra rozvodovosti manželství	Index rozvodovosti (%)	Hrubá míra porodnosti	Hrubá míra mimomanželské porodnosti	Hrubá míra manželské porodnosti	obce nad 2 000 obyvatel	obce nad 5 000 obyvatel
Aš	13,2	7,2	3,8	2,3	3,5	19,4	91	11	7,1	4,0	87	74,7
Benešov	17,8	11,8	4,6	2,9	3,2	14,4	69,7	11	4,2	6,8	62	38,6
Beroun	12,5	6,8	4,4	2,5	2,7	12,4	61,4	11,3	4,0	7,2	52,8	45,7
Bílina	8,4	3,8	3,5	2,4	2,4	13,4	70,8	10,4	7,0	3,4	75,8	75,8
Bílovec	22,0	14,7	4,7	2,9	2,6	12,4	55,7	8	4,5	3,5	68	68
Blansko	27,3	19,7	3,9	2,5	2,5	11,1	65,4	10,8	3,5	7,3	57,7	37,8
Blatná	18,2	11,3	3,4	2,2	2,8	12,8	83	9,2	4,0	5,1	48,4	48,4
Blovice	14,0	9,1	3,5	2,1	2,9	12,9	82,9	9,7	3,0	6,7	58,8	0
Bohumín	21,8	14,3	4,2	2,8	2,8	16,3	67,8	9,9	5,1	4,8	100	100
Boskovice	35,7	28,8	4,2	3,1	2,5	11,6	59,7	10	3,7	6,3	48,3	35
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	14,3	8,3	4,9	2,9	3,2	13,7	64,7	14,5	4,3	10,2	61,8	44,9
Brno	26,0	16,8	4,4	2,9	2,5	12,5	57,6	11,6	4,3	7,3	100	100
Broumov	13,8	8,2	3,7	2,1	2,6	13,3	69,8	9,7	6,2	3,5	62,5	46,5
Bruntál	16,3	9,4	3,3	2,1	2,9	15,8	89,7	9	5,8	3,1	65,3	59
Břeclav	27,7	19,8	4,3	3,1	2,5	11,3	57,4	9,2	3,7	5,5	80,6	40,9
Bučovice	26,1	19,2	3,2	2,3	2,8	12,8	88,2	8,3	3,4	4,9	40,6	40,6
Bystřice nad Pernštejnem	37,5	31,8	4,6	3,2	2	8,9	42,6	7,9	2,2	5,7	42,2	42,2
Bystřice pod Hostýnem	33,4	25,1	3,9	2,7	1,8	8,3	45,2	9,4	3,4	6	53,8	53,8
Čáslav	16,8	10,9	4,5	3,0	2,6	12,0	58,4	10,4	3,2	7,2	52,6	40,5
Černošice	16,2	9,5	4,2	2,5	2,3	9,8	55,7	14,2	4,7	9,6	58,7	23,2
Česká Lípa	9,5	4,8	5,5	3,0	3,4	18,3	63	11,3	6,3	4,9	76	64,1
Česká Třebová	15,8	9,5	4,5	2,4	2,4	11,2	53	10,5	5,6	4,9	86,1	86,1
České Budějovice	21,6	13,5	4,9	3,2	3	14,0	61,6	10,6	3,8	6,7	76,8	61

SO ORP	míra religiozity (%)		sňatečnost (‰)		rozvodovost (‰)			porodnost(‰)			míra urbanizace (%)	
	Věřící celkem	Věřící hlásící se k církvi	Hrubá míra sňatečnosti	Redukovaná míra sňatečnosti svobodných	Hrubá míra rozvodovosti	Míra rozvodovosti manželství	Index rozvodovosti (%)	Hrubá míra porodnosti	Hrubá míra mimomanželské porodnosti	Hrubá míra manželské porodnosti	obce nad 2 000 obyvatel	obce nad 5 000 obyvatel
Český Brod	13,4	7,7	4,1	2,2	2,7	12,5	65,8	12,6	4,3	8,2	36,4	36,4
Český Krumlov	18,9	11,9	4,8	2,8	3,5	17,2	73,7	10	4,9	5,1	60	31,9
Český Těšín	39,7	32,1	4,7	3,2	3,1	15,0	66,7	10,1	4,4	5,7	95,7	95,7
Dačice	27,2	20,8	4,4	3,0	2,6	11,9	59,3	9,3	4,7	4,6	64,5	39,3
Děčín	9,3	4,6	4	2,3	2,5	12,5	61,2	10,6	5,6	4,9	83	78,1
Dobruška	22,5	16,3	3,8	2,6	3	13,5	79,2	10,4	3,8	6,6	49,9	34,4
Dobříš	17,2	10,7	4,6	3,4	3,2	14,4	70,8	11,2	4,3	6,9	41,5	41,5
Domažlice	21,8	15,7	4,3	2,7	3,1	14,2	70,7	8,7	4,2	4,5	40,2	40,2
Dvůr Králové nad Labem	13,4	8,1	3,7	2,0	2,2	10,2	57,8	9,3	4,3	5,0	58,7	58,7
Frenštát pod Radhoštěm	26,8	18,7	3,7	2,6	2,3	10,6	61,4	10,4	3,9	6,5	70	57,9
Frýdek-Místek	27,1	18,9	4,5	3,0	2,5	11,8	56,1	9,6	4,0	5,7	75,4	52,8
Frýdlant	12,1	7,0	4	2,1	2,8	14,2	69	10,9	5,7	5,2	68,6	30,4
Frýdlant nad Ostravicí	28,6	20,5	4	2,9	2	9,0	50	9,9	3,5	6,4	70,9	41,3
Havířov	22,7	15,2	4,4	2,7	3,1	15,5	71,4	9	4,3	4,6	100	84,7
Havlíčkův Brod	23,0	16,5	4,5	3,1	2,6	11,7	58,3	10,2	3,7	6,6	58,7	46,1
Hlavní město Praha	18,9	11,0	4,7	3,1	2,6	13,2	54,8	11,3	4,1	7,2	100	100
Hlinsko	26,7	20,9	3,6	2,7	2,8	12,2	75,6	9,8	4	5,8	47,2	47,2
Hlučín	42,5	36,0	4,3	3,1	2,2	9,5	51,1	9,5	2,8	6,7	69,2	35,4
Hodonín	32,4	24,5	4	2,8	3,1	14,5	77,8	9,8	4,2	5,6	90,2	51,7
Holešov	36,1	28,5	4,1	3,0	2,5	11,5	61,8	8,7	2,5	6,2	55,8	55,8
Holice	15,0	9,6	3,5	2,1	2,2	9,6	63,3	10,3	3,5	6,9	49,2	37,6
Horažďovice	25,8	19,5	4	3,1	2,4	10,5	60,4	9	4,0	5,0	46	46
Horšovský Týn	15,0	9,0	3,9	2,5	2,5	11,5	65,5	9,7	5,1	4,6	57,6	0
Hořice	14,0	8,1	3,7	2,4	2,2	9,8	58	9,5	4,0	5,5	48,1	48,1
Hořovice	11,8	6,7	3,9	2,2	2,3	10,0	57,5	10,7	4,4	6,3	39,5	23,5
Hradec Králové	16,3	9,9	4,2	2,7	2,7	12,2	63,5	9,9	3,8	6,2	77,7	72,3
Hranice	31,0	23,1	4,5	3,0	2,1	9,9	46,8	9	3,3	5,6	54,8	54,8

SO ORP	míra religiozity (%)		sňatečnost (‰)		rozvodovost (‰)			porodnost(‰)			míra urbanizace (%)	
	Věřící celkem	Věřící hlásící se k církvi	Hrubá míra sňatečnosti	Redukovaná míra sňatečnosti svobodných	Hrubá míra rozvodovosti	Míra rozvodovosti manželství	Index rozvodovosti (%)	Hrubá míra porodnosti	Hrubá míra mimomanželské porodnosti	Hrubá míra manželské porodnosti	obce nad 2 000 obyvatel	obce nad 5 000 obyvatel
Humpolec	27,1	20,3	4,2	3,0	1,9	8,0	43,8	11,1	4,8	6,3	64,6	64,6
Hustopeče	35,2	28,2	5,3	3,7	2,5	10,9	46,8	9,8	3,3	6,4	38,2	16,8
Cheb	13,0	7,3	3,9	2,2	3,6	19,0	90,1	10,8	6,3	4,5	84,7	76,1
Chomutov	9,9	5,1	4,3	2,4	3	16,4	68,3	10,2	6,3	3,9	86	86
Chotěboř	24,0	17,6	3	2,2	2,1	9,0	68,7	10,4	4,1	6,4	57,2	42,9
Chrudim	19,3	13,6	4,2	2,8	2,4	11,0	57,8	10,1	4,3	5,8	58,7	34,4
Ivančice	20,1	13,8	3,8	2,6	2,3	10,6	61,5	9,3	3,5	5,8	68,5	39,5
Jablonec nad Nisou	12,7	6,7	4	2,3	2,9	14,8	71,8	10,7	5,1	5,6	87,6	82,8
Jablunkov	57,2	51,8	3,6	3,0	2	8,7	55,6	9,2	2,5	6,7	59,6	25
Jaroměř	16,1	10,0	4,6	2,6	2,5	12,2	55,1	9,4	4,7	4,7	65,7	65,7
Jeseník	18,6	11,4	3,7	2,2	2,9	15,0	77	8,6	5,1	3,5	65,3	29,3
Jičín	13,8	8,1	4,2	2,7	2,6	11,9	61,3	9,7	4	5,7	53,1	35,3
Jihlava	23,6	17,2	4,4	3,1	1,9	8,9	44,6	10,5	4,0	6,5	71,4	62,5
Jilemnice	19,5	13,4	4	2,7	2	9,3	49,5	11,1	5,0	6,1	38,4	25,2
Jindřichův Hradec	16,8	10,4	4	2,8	2,5	11,7	62,6	9,8	4,1	5,7	63,3	46,6
Kadaň	10,1	5,3	4,2	2,5	3,6	19,8	87,4	9,8	5,6	4,2	82,7	75,3
Kaplice	19,7	12,6	5,2	3,2	3,2	15,8	61,8	10,5	4,9	5,7	57,3	37,2
Karlovy Vary	13,8	7,7	3,9	2,3	2,7	13,9	68,2	8,9	4,8	4,1	80,2	66,1
Karviná	24,5	16,7	4	2,4	2,8	14,5	71,2	8,6	5,0	3,5	97,5	91,9
Kladno	11,1	6,0	4,4	2,5	3,2	15,2	71,9	10,6	4,8	5,8	72,7	62,8
Klatovy	18,5	12,0	3,9	2,6	2,7	12,3	69,5	9,6	4,5	5,1	62,9	54,1
Kolín	12,9	8,0	4,5	2,7	2,7	12,7	61,5	11,1	4,4	6,7	53	39,1
Konice	35,3	28,3	2,9	2,2	1,3	5,7	43,8	9,4	3,8	5,7	25,9	0
Kopřivnice	22,3	15,0	4,4	2,8	3,1	15,2	70,7	9,9	4,4	5,5	84,3	76,4
Kostelec nad Orlicí	15,7	9,7	4,7	3,0	2,4	11,0	50	9,4	3,8	5,6	58,4	49,9
Králiky	19,3	12,5	3,7	1,9	3,1	15,3	84,8	9,6	4,8	4,8	84,5	0
Kralovice	12,4	8,1	4,5	2,9	2,6	11,8	58	8,6	3,7	4,9	41,7	0

SO ORP	míra religiozity (%)		sňatečnost (‰)		rozvodovost (‰)			porodnost(‰)			míra urbanizace (%)	
	Věřící celkem	Věřící hlásící se k církvi	Hrubá míra sňatečnosti	Redukovaná míra sňatečnosti svobodných	Hrubá míra rozvodovosti	Míra rozvodovosti manželství	Index rozvodovosti (%)	Hrubá míra porodnosti	Hrubá míra mimomanželské porodnosti	Hrubá míra manželské porodnosti	obce nad 2 000 obyvatel	obce nad 5 000 obyvatel
Kralupy nad Vltavou	11,5	6,2	3,7	2,1	2,2	10,4	59,6	11,9	5,0	6,9	59,7	59,7
Kraslice	12,9	7,2	3,8	2,0	2,2	11,9	57,7	10	6,6	3,4	74,9	50,2
Kravaře	53,1	48,4	4	2,9	2	8,1	49,4	11,2	3,0	8,3	82,5	31,8
Krnov	17,7	10,7	3,3	2,0	2,4	12,5	73,7	9	5,3	3,7	67,6	59,1
Kroměříž	28,3	20,3	4,4	2,9	2,9	13,9	66,7	9,2	3,9	5,3	73,6	59,1
Kuřim	25,5	17,5	3,8	2,6	2,8	11,8	72,3	11	3,1	7,8	63,8	49,8
Kutná Hora	16,1	10,5	4,3	2,6	2,7	12,4	62,9	10,1	4,2	5,9	58,9	42,7
Kyjov	39,4	32,1	3,7	2,8	2,7	11,9	72,8	9,2	3,3	5,9	59,3	20,6
Lanškroun	20,5	14,8	4,1	2,8	2	9,3	48,9	10,6	4,5	6,0	44	44
Liberec	13,0	7,2	4,5	2,7	3	15,0	68,2	11,2	4,8	6,4	90,6	82,4
Lipník nad Bečvou	27,9	19,9	4,3	3,3	2,1	9,7	48,5	8,9	3,7	5,2	53,9	53,9
Litoměřice	10,9	6,2	4,2	2,3	2,6	13,0	63,2	11,6	5,4	6,1	70,1	55,6
Litomyšl	31,4	25,6	4,1	3,0	2,1	9,3	50,9	9,6	2,5	7,1	38,2	38,2
Litovel	25,3	19,2	3,3	2,3	2,2	9,8	64,6	9,7	4,0	5,7	42,1	42,1
Litvínov	8,3	4,1	4,1	2,1	2,7	15,3	66	10,2	6,9	3,2	93,8	67,1
Louny	9,7	5,3	4,3	2,3	2,2	11,0	51,3	10,2	5,8	4,4	59,6	54,6
Lovosice	11,0	6,5	4	2,6	2,4	11,3	59,1	11,1	4,8	6,3	45,8	32,5
Luhačovice	44,8	36,9	4,1	3,5	2,5	10,8	60,8	9,2	2,0	7,2	62,9	62,9
Lysá nad Labem	14,8	8,9	5,2	3,3	3,2	15,4	61,9	15,6	5,3	10,3	82,2	82,2
Mariánské Lázně	16,3	10,1	4,2	2,5	2,7	14,3	65,7	10	5,7	4,3	77	55,2
Mělník	11,8	6,8	3,7	2,2	3	14,4	81,9	10,5	4,8	5,7	45,1	45,1
Mikulov	20,5	13,5	4,5	2,9	2,1	10,3	47,7	10,6	4,8	5,7	37,9	37,9
Milevsko	26,4	19,2	3,9	3,1	2	8,7	51,4	8,9	3,6	5,3	47,9	47,9
Mladá Boleslav	11,8	6,6	4,5	2,7	3,1	14,7	70	10,9	4,2	6,8	69,1	52,9
Mnichovo Hradiště	10,4	5,8	5,1	2,9	2,7	12,4	53	11,3	4,7	6,6	51,6	51,6
Mohelnice	20,2	13,7	4,2	2,7	2,3	11,0	55,7	9,1	4,0	5,1	67,5	51,1
Moravská Třebová	21,7	14,9	4,1	2,5	2,6	12,7	63,1	9,3	4,9	4,4	50,7	40

SO ORP	míra religiozity (%)		sňatečnost (‰)		rozvodovost (‰)			porodnost(‰)			míra urbanizace (%)	
	Věřící celkem	Věřící hlásící se k církvi	Hrubá míra sňatečnosti	Redukovaná míra sňatečnosti svobodných	Hrubá míra rozvodovosti	Míra rozvodovosti manželství	Index rozvodovosti (%)	Hrubá míra porodnosti	Hrubá míra mimomanželské porodnosti	Hrubá míra manželské porodnosti	obce nad 2 000 obyvatel	obce nad 5 000 obyvatel
Moravské Budějovice	35,9	28,8	3,3	2,5	2,3	10,2	68,8	8,7	3,6	5,1	50,2	32
Moravský Krumlov	28,8	22,0	3,6	2,5	2,3	10,2	63,8	8,5	3,2	5,3	40	26,8
Most	8,8	4,3	4	2,1	2,8	16,7	71,4	9,3	6,1	3,3	91,7	88,4
Náchod	22,6	15,8	4	2,5	3	13,9	75,2	10,3	4,4	5,9	77,1	66,1
Náměšť nad Oslavou	30,3	23,0	4	2,7	2,1	9,2	51,9	9,3	3,1	6,2	37,9	37,9
Nepomuk	16,9	10,9	4,1	2,9	2,8	13,2	68,8	7,7	3,0	4,7	32,6	0
Neratovice	12,0	6,6	4,4	2,6	3,6	17,1	81,3	10,8	4,1	6,7	80,4	54,6
Nová Paka	17,2	11,2	4	2,7	1,6	7,1	38,9	8,7	3,1	5,6	84,8	69,6
Nové Město na Moravě	41,2	35,6	3,8	3,1	1,6	7,0	42,5	10,3	2,8	7,5	53	53
Nové Město nad Metují	24,8	18,2	4,2	2,7	2,2	9,7	53,3	8,9	2,6	6,3	68,4	68,4
Nový Bor	11,1	6,2	4,7	2,6	3,8	19,3	80,2	8,6	4,2	4,3	77,9	46
Nový Bydžov	12,6	8,1	4	2,5	2,2	10,2	55,7	9,5	4,3	5,3	41,1	41,1
Nový Jičín	27,3	20,0	4	2,5	2,6	12,9	67	10,6	5,2	5,4	69,9	49,8
Nymburk	13,4	8,2	4,2	2,6	3	14,1	72,8	10,3	4,3	6,0	46,7	38,2
Nýřany	9,8	5,3	4,4	2,6	3	13,4	69,4	10,3	4,2	6,1	61,8	13,4
Odry	24,4	17,1	3,6	2,2	1,9	9,7	54	9,9	5,2	4,7	76,3	76,3
Olomouc	23,4	15,5	4,6	3,1	3	14,4	66,6	11,7	4,5	7,2	78,1	62
Opava	29,8	21,2	4,4	3,1	2,6	12,1	59,9	9,8	3,9	5,8	65,9	62,7
Orlová	19,2	12,3	4,7	2,7	2,9	12,6	62	8,3	4,5	3,8	97,1	97,1
Ostrava	20,3	12,6	4,5	2,6	3,1	16,0	74,9	9,9	4,9	5,0	97,7	94,9
Ostrov	11,3	5,9	4,3	2,0	3,1	17,2	71,4	10,3	5,7	4,5	69,6	59
Otrokovice	26,0	17,8	4,4	2,9	3,1	14,5	70,3	9,1	3,2	5,9	81,3	74,1
Pacov	27,1	20,4	4,3	3,3	2,1	9,3	50	6	2,1	3,9	50,3	0
Pardubice	15,6	9,5	4,6	2,9	2,7	12,4	58	10,5	3,9	6,5	81	71,3
Pelhřimov	26,8	20,5	3,9	2,9	2,2	9,7	55,9	9,7	3,5	6,2	57,6	36,4
Písek	20,2	12,9	4,3	2,8	2,9	13,7	68,3	9,3	4,1	5,2	67,2	57,7
Plzeň	15,4	8,9	4,5	2,8	2,9	13,7	63,9	10,1	4,1	6,0	95	91,3

SO ORP	míra religiozity (%)		sňatečnost (‰)		rozvodovost (‰)			porodnost(‰)			míra urbanizace (%)	
	Věřící celkem	Věřící hlásící se k církvi	Hrubá míra sňatečnosti	Redukovaná míra sňatečnosti svobodných	Hrubá míra rozvodovosti	Míra rozvodovosti manželství	Index rozvodovosti (%)	Hrubá míra porodnosti	Hrubá míra mimomanželské porodnosti	Hrubá míra manželské porodnosti	obce nad 2 000 obyvatel	obce nad 5 000 obyvatel
Podbořany	10,9	6,3	4,7	2,8	2,2	11,1	47,3	10,6	6,3	4,3	55	39,8
Poděbrady	16,7	10,9	3,6	2,5	2,5	11,4	69,1	9,5	3,6	5,9	56,1	46,4
Pohořelice	25,4	17,3	3,4	2,5	1,9	8,6	55,6	9,4	3,8	5,7	51,1	0
Polička	30,4	24,6	4,4	3,1	2,3	10,4	52,9	11,1	3,3	7,9	45,5	45,5
Prachatice	22,1	14,9	4,2	2,7	2,7	12,7	63,1	10,7	5,4	5,3	53,4	33,9
Prostějov	24,3	16,9	4,1	2,9	2,6	11,9	63,2	10,1	4,1	6,0	53,1	45,6
Přelouč	13,2	8,5	4,2	2,6	2,4	10,9	56,7	10,8	4,6	6,2	48,9	35,8
Přerov	25,5	17,5	3,9	2,5	2,8	13,1	72,3	8,9	4,1	4,8	70,3	62,3
Přeštice	12,3	7,3	4,3	2,9	3,2	14,1	73,7	9,6	3,6	6,0	43	31,9
Příbram	17,2	10,7	4,4	2,7	3	14,5	68,2	9,3	4,1	5,1	66,6	48,9
Rakovník	9,8	5,2	4,6	2,7	2,5	12,0	54,9	9,6	4,1	5,5	39,3	39,3
Rokycany	11,2	6,7	4,3	2,4	3,1	14,2	71,2	9,6	4,5	5,1	55,5	29,3
Rosice	22,8	15,3	4,1	2,6	3,5	15,4	85,1	11,2	4,0	7,2	49,6	22,8
Roudnice nad Labem	11,4	6,7	4,7	3,1	2,4	11,1	51	10,2	4,5	5,7	47,3	40,6
Rožnov pod Radhoštěm	35,8	27,9	4,1	2,8	2	9,3	49,3	9,8	3,4	6,4	82,5	63,5
Rumburk	11,6	6,3	3,5	2,2	2,1	11,6	61,5	10,8	6,7	4,1	90,4	49,7
Rychnov nad Kněžnou	18,0	11,6	4,6	2,7	2,8	13,3	61,9	10	3,8	6,2	60,3	33,4
Rýmařov	18,8	11,6	3,1	1,9	2,9	14,8	94	9	4,9	4,0	74	52,6
Říčany	15,4	8,9	4,8	3,0	3,5	15,0	73,1	13,2	4,0	9,2	51,5	24,6
Sedlčany	26,6	19,7	3,6	2,6	2,1	9,5	57,5	9,5	3,6	5,9	47,3	34,3
Semily	16,6	10,6	4,3	2,7	2,4	11,5	55,4	9,2	3,8	5,3	55,2	55,2
Slaný	10,4	5,7	4	2,5	2,4	11,6	60,5	11,4	5,4	6,0	52,5	38,9
Slavkov u Brna	29,9	22,6	4,5	3,0	2,2	9,7	49	12,3	3,0	9,3	29	29
Soběslav	20,1	13,7	4,5	3,2	2,6	11,8	58,6	9,7	4,7	5,0	62,1	62,1
Sokolov	11,1	6,0	4,4	2,1	2,9	15,6	65,6	10,1	6,2	3,9	80	62,8
Stod	11,5	6,5	4,4	2,6	3,1	14,6	71,7	11	4,5	6,4	77,7	27,3
Strakonice	20,0	12,9	4,5	3,3	2,7	12,5	60,1	10,7	4,4	6,3	57,7	50,8

SO ORP	míra religiozity (%)		sňatečnost (‰)		rozvodovost (‰)			porodnost(‰)			míra urbanizace (%)	
	Věřící celkem	Věřící hlásící se k církvi	Hrubá míra sňatečnosti	Redukovaná míra sňatečnosti svobodných	Hrubá míra rozvodovosti	Míra rozvodovosti manželství	Index rozvodovosti (%)	Hrubá míra porodnosti	Hrubá míra mimomanželské porodnosti	Hrubá míra manželské porodnosti	obce nad 2 000 obyvatel	obce nad 5 000 obyvatel
Stříbro	11,5	6,4	4,1	2,5	2,3	11,6	56,5	9	4,6	4,4	467	46,7
Sušice	23,6	16,0	4,7	3,0	2,6	12,3	54,7	9,4	4,7	4,7	45,7	45,7
Světlá nad Sázavou	23,5	17,6	3,4	2,6	2	8,9	59,4	8,8	3,3	5,5	61,9	61,9
Svitavy	18,5	12,2	4,6	3,2	3	14,3	65,3	10,7	4,5	6,2	53,5	53,5
Šlapanice	31,3	23,5	4,4	2,9	2,3	9,6	51,4	11,6	3,2	8,4	56,2	11,4
Šternberk	19,2	12,6	3	2,2	3,1	15,0	102,8	10,3	4,9	5,4	71,1	57,4
Šumperk	21,3	14,4	4,1	2,8	2,8	13,4	67,8	8,7	4,5	4,2	71,8	38
Tábor	20,1	13,6	4,4	3,0	2,7	12,3	61,6	9,6	4,0	5,6	73	59,5
Tachov	12,1	6,9	3,9	2,4	2,7	13,6	68,8	9,9	5,2	4,7	61,8	49,9
Tanvald	12,2	6,2	3,4	2,2	2,5	13,0	71,6	10,6	6,1	4,4	77,2	31,7
Telč	33,1	27,2	4,9	3,7	1,4	6,5	29,2	9,5	3,8	5,6	42,4	42,4
Teplice	10,5	5,4	4,5	2,5	2,9	15,1	64,7	10,4	5,7	4,7	89	75,3
Tišnov	34,1	26,1	4,2	3,2	2,3	10,1	55,7	12,1	3,5	8,5	29,8	29,8
Trhové Sviny	22,2	14,9	5	2,9	3,4	15,6	66,7	10,8	4,6	6,2	63,2	0
Trutnov	14,2	8,3	4,7	2,6	2,9	14,6	62,7	9,4	4,8	4,6	73,9	57
Třebíč	29,7	22,8	4,6	3,4	2,6	11,9	56,8	9,9	3,4	6,5	58,1	49,8
Třeboň	19,6	12,3	3,9	2,3	2,5	11,4	63,9	9	4,6	4,5	71	34,2
Třinec	42,8	34,5	5	3,6	2,5	11,4	51,1	9,5	3,1	6,4	83,7	76,2
Turnov	15,1	8,5	4,4	3,0	2,6	11,7	59,9	8,9	3,5	5,4	44,6	44,6
Týn nad Vltavou	22,4	15,2	4	2,6	3,3	16,0	82,1	10,3	4,6	5,8	59,2	59,2
Uherské Hradiště	41,8	33,0	4,3	3,0	2,3	10,1	53,6	9,8	2,9	6,8	62,7	41,6
Uherský Brod	52,9	46,0	3,8	3,1	2,2	9,8	58,4	9	2,7	6,3	68,7	31,8
Uničov	20,4	13,4	3,8	2,4	2,7	12,6	71,3	9	3,9	5,1	52	52
Ústí nad Labem	10,1	5,1	4,1	2,3	3,4	18,1	82,5	10,6	5,6	5,0	90,6	78,4
Ústí nad Orlicí	20,6	14,1	4,5	3,2	2,6	11,9	57,5	9,8	3,8	6,0	64,2	54,6
Valašské Klobouky	57,6	52,8	3,8	3,3	1,3	5,9	34,1	9,5	2,1	7,5	55,5	45,9
Valašské Meziříčí	32,3	24,6	4,3	3,0	1,9	8,7	43,6	9,8	3,3	6,5	77,5	64,2

SO ORP	míra religiozity (%)		sňatečnost (‰)		rozvodovost (‰)			porodnost(‰)			míra urbanizace (%)	
	Věřící celkem	Věřící hlásící se k církvi	Hrubá míra sňatečnosti	Redukovaná míra sňatečnosti svobodných	Hrubá míra rozvodovosti	Míra rozvodovosti manželství	Index rozvodovosti (%)	Hrubá míra porodnosti	Hrubá míra mimomanželské porodnosti	Hrubá míra manželské porodnosti	obce nad 2 000 obyvatel	obce nad 5 000 obyvatel
Varnsdorf	10,7	5,3	3,7	2,1	2,1	11,3	58,7	10,6	6,3	4,2	76,8	76,8
Velké Meziříčí	42,2	35,4	4,6	3,3	2,3	10,3	50	10,5	3,1	7,4	47,1	47,1
Veselí nad Moravou	46,9	39,7	4	3,2	2,5	11,3	62,7	8,3	2,9	5,4	70,7	44,4
Vimperk	23,7	15,4	4,8	3,1	3,1	14,9	64,7	11,1	5,2	5,9	43,6	43,6
Vítkov	25,2	18,1	2,5	1,4	2,4	12,4	97,1	9,6	5,8	3,8	65,4	43,7
Vizovice	39,4	32,7	4,4	3,5	2,3	10,2	52,1	9,1	2,1	7,0	46,1	0
Vlašim	28,1	21,8	3,7	2,4	1,9	8,3	50,5	8,2	3,0	5,2	46,3	46,3
Vodňany	22,6	15,6	4	2,1	2,1	9,5	51,1	9	3,2	5,8	60,3	60,3
Votice	22,2	16,2	2,9	2,5	2	8,8	66,7	11,4	4,6	6,8	37,4	0
Vrchlabí	12,9	7,2	4,7	3,1	2,7	12,9	56,4	11,2	5,0	6,2	69,4	44,7
Vsetín	37,0	30,4	3,6	2,5	2,1	9,9	59,2	9,7	3,8	5,9	66,2	40,7
Vysoké Mýto	20,1	14,0	3,9	2,7	1,7	7,9	44,4	11,4	4,5	6,9	66,1	66,1
Vyškov	24,6	17,1	4,2	2,9	1,9	8,5	44	10,4	3,8	6,5	62,7	52,4
Zábřeh	28,3	21,6	3,9	2,8	2,8	12,6	70,5	9,2	3,7	5,5	57,2	41,6
Zlín	30,9	22,2	4	2,9	2,9	13,1	71,9	9,5	2,8	6,6	80	76,3
Znojmo	24,0	16,6	4,2	2,7	2,6	12,3	61,7	10,2	4,8	5,4	44	37,7
Žamberk	25,2	18,1	4,9	3,5	1,8	8,2	35,9	9,7	3,5	6,1	53,6	42,5
Žatec	11,8	7,0	4,2	2,2	3	15,1	71,1	11,2	6,1	5,0	70,7	70,7
Žďár nad Sázavou	33,9	27,7	4,3	3,2	1,8	8,0	42,7	10,3	3,7	6,7	52,4	52,4
Železný Brod	13,8	7,5	3,6	2,1	2,7	12,5	73,3	10,9	4,9	6,1	52,4	52,4
Židlochovice	30,7	22,8	3,6	2,4	2,8	12,6	78,9	12	3,8	8,2	40,3	0

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

Příloha 14. Demografické a sídelní charakteristiky vybraných obcí České republiky pro výpočet měř koncentrace

obec	počet obyvatel	věřící hlásící se k církvi	počet obyvatel		věřící hlásící se k církvi		T _i	S _i	F _i -Z _i
			f _i (%)	F _i (%)	z _i (%)	Z _i (%)			
Březina	3	0	2,875E-07	2,875E-07	0	0	0	0	2,875E-07
Vysoká Lhota	17	6	1,629E-06	1,916E-06	4,1E-06	4,1E-06	2,05E-06	3,339E-12	-2,183E-06
Čilá	19	1	1,821E-06	3,737E-06	6,833E-07	4,783E-06	4,441E-06	8,085E-12	-1,046E-06
Chýstovice	24	11	2,3E-06	6,036E-06	7,516E-06	1,23E-05	8,541E-06	1,964E-11	-6,262E-06
Bludov	25	8	2,395E-06	8,432E-06	5,466E-06	1,776E-05	1,503E-05	3,601E-11	-9,333E-06
Vlkov	25	10	2,395E-06	1,083E-05	6,833E-06	2,46E-05	2,118E-05	5,074E-11	-1,377E-05
Hradiště	26	7	2,491E-06	1,332E-05	4,783E-06	2,938E-05	2,699E-05	6,724E-11	-1,606E-05
Kuřimany	26	6	2,491E-06	1,581E-05	4,1E-06	3,348E-05	3,143E-05	7,83E-11	-1,767E-05
Brdy	27	4	2,587E-06	1,84E-05	2,733E-06	3,621E-05	3,485E-05	9,015E-11	-1,782E-05
Radějovice	28	5	2,683E-06	2,108E-05	3,416E-06	3,963E-05	3,792E-05	1,017E-10	-1,855E-05
Hradiště	28	3	2,683E-06	2,376E-05	2,05E-06	4,168E-05	4,065E-05	1,091E-10	-1,792E-05
Šléglov	29	3	2,779E-06	2,654E-05	2,05E-06	4,373E-05	4,27E-05	1,187E-10	-1,719E-05
Hostějov	30	16	2,875E-06	2,942E-05	1,093E-05	5,466E-05	4,919E-05	1,414E-10	-2,524E-05
Těchařovice	31	4	2,97E-06	3,239E-05	2,733E-06	5,739E-05	5,603E-05	1,664E-10	-2,501E-05
Zadní Střítež	31	10	2,97E-06	3,536E-05	6,833E-06	6,423E-05	6,081E-05	1,806E-10	-2,887E-05
Kaničky	32	4	3,066E-06	3,842E-05	2,733E-06	6,696E-05	6,559E-05	2,011E-10	-2,854E-05
Hvozd'any	32	3	3,066E-06	4,149E-05	2,05E-06	6,901E-05	6,798E-05	2,084E-10	-2,752E-05
Měkynec	33	6	3,162E-06	4,465E-05	4,1E-06	7,311E-05	7,106E-05	2,247E-10	-2,846E-05
Maňovice	33	6	3,16196E-06	4,78127E-05	4,0995E-06	7,72077E-05	7,5158E-05	2,37647E-10	-2,9395E-05
Čejkovice	34	6	3,25778E-06	5,10705E-05	4,0995E-06	8,13073E-05	7,92575E-05	2,58203E-10	-3,02368E-05
Želivsko	34	6	3,25778E-06	5,43282E-05	4,0995E-06	8,54068E-05	8,3357E-05	2,71559E-10	-3,10785E-05
Hájek	35	8	3,3536E-06	5,76818E-05	5,466E-06	9,08728E-05	8,81398E-05	2,95585E-10	-3,3191E-05
Říkonín	35	14	3,3536E-06	6,10354E-05	9,5656E-06	0,000100438	9,56556E-05	3,2079E-10	-3,94029E-05
Jankov	36	10	3,44941E-06	6,44848E-05	6,8325E-06	0,000107271	0,000103855	3,58238E-10	-4,27861E-05

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011